

Vicepresidència Primera i Conselleria de Cultura i Esport

RESOLUCIÓ de 6 d'octubre de 2023, de la Vicepresidència Primera y Conselleria de Cultura i Esport, per la qual s'incoa expedient per a declarar bé d'interès cultural immaterial la Festa de la Mare de Déu del Castell, de Cullera. [2023/10498]

L'article 12 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana assenyalava que correspon a la Generalitat vetlar per la protecció i defensa de la identitat i els valors i interessos del poble valencià i el respecte a la diversitat cultural de la Comunitat Valenciana i el seu patrimoni històric.

D'altra banda, la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, estableix, en l'article 45, que seran declarats béns immaterials d'interès cultural les activitats, les creacions, els coneixements, les pràctiques, els usos i les tècniques que constitueixen les manifestacions més representatives i valuoses de la cultura i de les formes de vida tradicionals dels valencians, així com les tradicions en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i especialment les que han sigut objecte de transmissió oral, i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Vistos els informes tècnics favorables a la incoació de l'expedient de declaració de bé d'interès cultural immaterial emesos pel Servei de Patrimoni Cultural i per la Comissió Tècnica per a l'Estudi i Inventari del Patrimoni Immaterial.

Atés el que disposa l'article 27 de la Llei de la Generalitat Valenciana 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, resolc:

Primer

Incoar expedient per a declarar bé d'interès cultural immaterial la Festa de la Mare de Déu del Castell de Cullera.

Segon. Descripció del bé i valors

D'acord amb els articles 28 i 45 de la Llei de la Generalitat Valenciana 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, es fan constar en l'annex d'aquesta resolució la descripció del bé i els seus valors.

Tercer. Mesures de protecció i salvaguarda

La Festa de la Mare de Déu del Castell de Cullera, com a patrimoni cultural immaterial, es concretarà en les mesures següents:

- a) Dur a terme tasques d'identificació, descripció, investigació, estudi i documentació amb criteris científics.
- b) Incorporar els testimoniatges disponibles a suports materials que en garantisquen la protecció i preservació.
- c) Vetlar pel desenvolupament normal i la pervivència d'aquesta manifestació cultural, i també tutelar la conservació dels seus valors tradicionals i la seua transmissió a les generacions futures.

Qualsevol canvi que excedisca del normal desenvolupament dels elements que formen aquesta manifestació cultural s'haurà de comunicar a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural perquè, si és el cas, reba l'autorització administrativa i es modifique aquesta declaració.

La gestió del bé la tindrà l'Ajuntament de Cullera i la Junta-Patronat del Santuari de la Mare de Déu del Castell de Cullera, amb tots els actors d'aquesta manifestació immaterial, i seran aquestes les que decidiran sobre aspectes material i immaterials, així com sobre el desenvolupament de l'esmentada manifestació cultural.

Quart

En compliment del que estableix l'article 27.3 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, es notifica aquesta resolució als interessats, i es comunica al Registre General de Béns d'Interès Cultural perquè s'anote de manera preventiva.

Vicepresidència Primera y Conselleria de Cultura y Deporte

RESOLUCIÓN de 6 de octubre de 2023, de la Vicepresidencia Primera y Conselleria de Cultura y Deporte, por la cual se incoa expediente para declarar bien de interés cultural inmaterial, la Festa de la Mare de Déu del Castell, de Cullera. [2023/10498]

El artículo 12 del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana señala que corresponde a la Generalitat velar por la protección y defensa de la identidad y los valores e intereses del pueblo valenciano y el respeto a la diversidad cultural de la Comunitat Valenciana y su patrimonio histórico.

Por otro lado, la Ley 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano, establece en el artículo 45 que serán declarados bienes inmateriales de interés cultural las actividades, creaciones, conocimientos, prácticas, usos y técnicas que constituyen las manifestaciones más representativas y valiosas de la cultura y de las formas de vida tradicionales de los valencianos, así como las tradiciones en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y especialmente las que han sido objeto de transmisión oral, y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Vistos los informes técnicos favorables a la incoación del expediente de declaración de bien de interés cultural inmaterial emitidos por el Servicio de Patrimonio Cultural y por la Comisión Técnica para el Estudio e Inventario del Patrimonio Inmaterial.

Considerando lo que dispone el artículo 27 de la Ley de la Generalitat Valenciana 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano, resuelvo:

Primero

Incoar expediente para declarar bien de interés cultural inmaterial, las fiestas de la Mare de Déu del Castell de Cullera.

Segundo. Descripción del bien y valores

De acuerdo con los artículos 28 y 45 de la Ley de la Generalitat Valenciana 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano, se hacen constar en el anexo de esta resolución la descripción del bien y sus valores.

Tercero. Medidas de protección y salvaguarda

La protección de las fiestas de la Mare de Déu del Castell de Cullera, como patrimonio cultural inmaterial se concretará en las medidas siguientes:

- a) Realizar labores de identificación, descripción, investigación, estudio y documentación con criterios científicos.
- b) Incorporar los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su protección y preservación.
- c) Velar por el desarrollo normal y la pervivencia de esta manifestación cultural, y también tutelar la conservación de sus valores tradicionales y su transmisión a las generaciones futuras.

Cualquier cambio que exceda del normal desarrollo de los elementos que forman esta manifestación cultural se tendrá que comunicar a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural para que, si procede, reciba la autorización administrativa y se modifique la presente declaración.

La gestión del bien la tendrá el Ayuntamiento de Cullera y la Junta-Patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castillo de Cullera, junto con todos los actores de esta manifestación inmaterial, que serán los que decidirán sobre aspectos materiales e inmateriales, así como sobre el desarrollo de la mencionada manifestación cultural.

Cuarto

En cumplimiento de lo establecido en el artículo 27.3 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano, se notifica la presente resolución a los interesados, y se comunica al Registro General de Bienes de Interés Cultural para que se anote de manera preventiva.

Cinqué

Publicar aquesta resolució, amb l'annex, en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* i en el *Boletín Oficial del Estado*.

València, 6 d'octubre de 2023.– El vicepresident primer i conseller de cultura i esport: Vicente José Barrera Simó.

ANNEX

1. Identificació

Àmbit: creences, rituals festius i altres pràctiques cerimonials

Tipologia: bé d'interès cultural, secció primera, d

Denominació: Festa a la Mare de Déu del Castell de Cullera

Altres denominacions: Festes Majors, Festes Patronals de Cullera, Festes de la Mare de Déu de l'Encarnació

Comunitats o persones: ● Ajuntament de Cullera ● Junta-Patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castillo de Cullera ● Cofradía Milicia y Custodia de la Virgen del Castillo ● Milicia y Corte de Honor a Nuestra Señora del Castillo ● Germandat de Tauleters de la Mare de Déu del Castell ● Asociación de Camareras de la Virgen del Castillo de Cullera ● Associació de Portadors de la Baixà de la Mare de Déu del Castell ● Portadors Bega-Port de la Mare de Déu del Castell ● Portadors de l'Aurora del Raval de la Mare de Déu del Castell ● Associació de Portadors de l'Aurora de Sant Antoni de la Mare de Déu del Castell ● Colla Pas Pla ● Escola de Danses, Tabal i Dolçaina ● Muixeranga de Cullera ● Societat Ateneu Musical ● Societat Musical Instructiva Santa Cecília (SMI) ● SCUDAMM. Sociedad Cullerense de Amigos de la Música Marcha ● Junta Local Fallera de Cullera ● Coral Stella Maris ● Confraria de Pescadores

Descripció: les Festes Majors de Cullera comencen el divendres posterior al Diumenge de Resurrecció, encara que, oficialment i emocionalment, s'enceten amb l'acte de la Baixà l'endemà, dissabte. La devoció i fe compartida pel poble de Cullera a la patrona, la Mare de Déu del Castell, esdevé en un seguit de rituals, actes i fites en els quals la comunitat troba el moment oportú per a expressar les formes festives més arrelades al territori, que formen un paisatge plàstic i sensitiu al voltant de la celebració cristiana. Entre els elements més singulars i identitaris de la festa hi ha la mencionada Baixà de la imatge de la Mare de Déu, des del seu santuari, que forma part del conjunt històric i monumental del castell de Cullera. Entre els altres actes rituals religiosos destaquen la Processó General, el dia de Sant Vicent Ferrer, a poqueta nit, i les Aurores de Sant Antoni, la Bega-Port i el Raval, amb una gran i important participació popular, tant de la comunitat portadora com dels assistents. A banda d'aquests esdeveniments de caire religiós, la festa destaca per la gran participació ciutadana, i la seua organització gràcies al treball d'una forta xarxa d'individus i col·lectius que són els portadors actuals de les tradicions festives més arrelades tant a les comarques de la Ribera com del territori valencià, per extensió. Igual que altres seguicis festius, els actes rituals de Cullera esdevenen l'ocasió per al desenvolupament de balls, danses i expressions musicals, enfortint els nexes socials entre els participants (comunitat portadora) i el poble en general. Hi ha un procés en marxa, des de fa dècades, de recuperació dels elements festius, entesos com una de les herències més importants del passat, reviscolada gràcies al treball d'estudiosos i entusiastes, que han sigut capaços de contagiar als veïns i veïnes de Cullera en pro de la salvaguarda de les seues expressions festives més singulars. Les festes de Cullera són un punt de trobada, al llarg de l'any, de locals i forasters, d'habitants i de fills i filles de Cullera que, en algun moment de les llargues festes i actes, s'acosten al poble. D'aquesta manera, els actes religiosos i civils esdevenen un espai i un temps de trobada amb el passat, amb les arrels, al mateix temps que creix el sentiment de pertinença de les noves generacions i de les persones que s'acosten a Cullera.

2. Marc espacial

Localització: la Festa a la Mare de Déu de Cullera es desenvolupa, principalment, al centre de la localitat i en els altres barris on se celebren actes litúrgics i culturals.

Quinto

Publicar la presente resolución con su anexo en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* y en el *Boletín Oficial del Estado*.

València, 6 de octubre de 2023.– El vicepresidente primero y conseller de cultura y deporte: Vicente José Barrera Simó.

ANEXO

1. Identificación

Àmbit: Creencias, rituales festivos y otras prácticas ceremoniales

Tipología: Bien de Interés Cultural, sección Primera, D)

Denominación: Fiesta a la Virgen María del Castell de Cullera.

Otras denominaciones: Fiestas Mayores, Fiestas Patronales de Cullera; Fiestas de la Virgen María de la Encarnación

Comunidades o personas: ● Ayuntamiento de Cullera ● Junta-Patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castillo de Cullera ● Cofradía Milicia y Custodia de la Virgen del Castillo ● Milicia y Corte de Honor a Nuestra Señora del Castillo ● Germandat de Tauleters de la Virgen María del Castell ● Asociación de Camareras de la Virgen del Castillo de Cullera ● Asociación de Portadores de la Bajó de la Virgen María del Castell ● Portadores Beba-Puerto de la Virgen María del Castell ● Portadores de la Aurora del Arrabal de la Virgen María del Castell ● Asociación de Portadores de la Aurora de Sant Antoni de la Virgen María del Castell ● Pandilla Paso Plano ● Escuela de Danzas, Tabal y Dulzaina ● Muixeranga de Cullera ● Sociedad Ateneo Musical ● Sociedad Musical Instructiva Santa Cecília (SMI) ● SCUDAMM. Sociedad Cullerense de Amigos de la Música Marcha ● Junta Local Fallera de Cullera ● Coral Stella Maris ● Cofradía de Pescadores

Descripció: las Fiestas Mayores de Cullera dan su rasgo de inicio el viernes posterior a Domingo de Resurrección, aunque, oficial y emocionalmente, comenzadas con el acto de la Bajó el día siguiente, sábado. La devoción y fe compartida por el pueblo de Cullera a la patrona, la Virgen María del Castell acontece en una serie de rituales, actos e hitos donde la comunidad encuentra el momento oportuno para expresar las formas festivas más arraigadas en el territorio, formando un paisaje plástico y sensitivo alrededor de la celebración cristiana. Entre los elementos más singulares e identitarios encontramos la mencionada Bajó de la imagen de la Virgen María, desde su santuario, que forma parte del conjunto histórico y monumental del castillo de Cullera. Entre las otras actas rituales religiosos destacan la Procesión General, el día de San Vicente Ferrer al anochecer, y las Aurores de Sant Antoni, La Beba-Puerto y el Arrabal, con una grande e importante participación popular, tanto de la comunidad portadora como de los asistentes. Además de este acontecimiento de cariz religioso, la Fiesta destaca por la alta participación ciudadana, y su organización gracias al trabajo de una fuerte red de individuos y colectivos que son los portadores actuales de las tradiciones festivas más arraigadas tanto en las comarcas de la Ribera como del territorio valenciano, por extensión. Al igual que otros séquitos festivos, los actos rituales de Cullera acontecen la ocasión para el desarrollo de bailes, danzas y expresiones musicales, fortaleciendo los nexos sociales entre sus participantes (comunidad portadora) y pueblo en general. Existe un proceso en marcha desde hace décadas de recuperación de los elementos festivos, entendidos como una de las herencias más importantes del pasado, revivida gracias al trabajo de estudiosos y entusiastas, que han sido capaces de contagiar a los vecinos y vecinas de Cullera en pro de la salvaguardia de sus expresiones festivas más singulares. Las fiestas de Cullera son un punto de encuentro a lo largo del año de propios y forasteros, de habitantes y de hijos e hijas de Cullera que en algún momento de las largas fiestas y actas se acercan en el pueblo. De este modo los actos religiosos y civiles acontecen un espacio y un tiempo de encuentro con el pasado, con las raíces al mismo tiempo que crece el sentimiento de pertenencia de las nuevas generaciones y de las personas se reúnen en Cullera.

2. Marco espacial

Localización: la Fiesta a la Virgen María de Cullera se desarrolla, principalmente, en el centro de la localidad y a los otros barrios donde se realizan actos litúrgicos y culturales.

Recorreguts: els diferents actes i rituals (processons, cavalcades, dansades) es desenvolupen durant els dies festius, al llarg de recorreguts i itineraris marcats per la tradició.

3. Marc temporal

Calendari: des del dissabte de la huitava de Pasqua (dissabte *in albis*) fins al diumenge de la setmana següent.

Periodicitat: anual.

4. Descripció i caracterització. Orígens documentats

Per a trobar l'inici de la devoció a la Mare de Déu del Castell de Cullera hem d'anar, sense dubte, fins al moment de la Conquesta, per part del rei Jaume I, del que serà el Regne de València. Amb tot i això, espacialment, també hem de destacar el mateix castell de Cullera, seu històrica i actual de la fe en la Mare de Déu. Com a localització predominant en els voltants, el castell esdevé també en aquest nucli, juntament amb l'església dels Sants Joans a la vila, de la nova fe cristiana, centrada en la Mare de Déu i els dos Sants Joans. Aquestes advocacions corresponen a la naturalesa de l'ordre que, en primera instància, s'encarrega de part de la gestió del castell i de la vila, per ordre reial, l'Ordre de Sant Joan de l'Hospital. La influència d'aquesta ordre, per tant, serà transcendental en la fe i el consegüent patronatge de Santa Maria.

La devoció a Santa Maria és habitual en el nou Regne de València, ja que ve donada de la devoció mariana del rei Jaume I, de qui es diu que oferia als llocs conquerits imatges de la Mare de Déu. Tant Giner com Formentín ens donen, en els seus respectius llibres, dotzenes d'anotacions de llegats a «Sancte Marie Castri Collarie», «a la obra de Senta Maria del Castell de Cullera», «Opperi ecletie Beate Mariae Cullarie», «Beate Mariae de Castro Collaire», etc., ja en el segle XIV, no només d'habitants de Cullera, sinó també dels voltants, en què podem veure la importància d'aquest lloc, el castell i la capella, i la fe en Santa Maria del Castell de Cullera com a referents. Des d'ací endavant es va notificant un culte creixent i popular a la Mare de Déu del Castell, per damunt d'altres devocions locals, i que Giner associa als diversos favors que, al llarg dels segles, l'agraïment de la ciutat va anar atribuït a la seua mediació davant de Déu, fins a elevar-la a la màxima sobirania local.

Les primeres referències a un ritual festiu al voltant de la Mare de Déu del Castell les trobem l'any 1607, en un dels llibres de la col·lecció «Llibres de l'Administració dels Jurats de la present Vila de Cullera», del segle XVII, en què hi ha mencions a la «Muntada», «Pujar» a la «Processó» al castell «lo Dia de Nostra Senyora de Març». Destaquem ací un element que suposa l'origen d'una celebració festiva i ritual, però diferent de l'actual. Com seguidament anirem descrivint, la festa actual comença amb la davallada de la imatge de la Mare de Déu des del castell fins a la ciutat. Però és ací, en les referències del XVII, on veiem que la festa tenia lloc el 25 de març i dalt, al castell, tal com diu León Segarra: antigament se celebrava una festa anual al mateix castell el dia de l'Encarnació, encara que no amb l'estructura i la sumptuositat amb què es notifica més tard. Documentem, així, l'inici d'un ritual festiu i també la seua localització tant espacial com temporal, el 25 de març. Encara que, com hem vist, en la hiperdulia, una imatge es vincula amb un topònim «Castro Collaire», «Beate Mariae Cullarie», la seua festivitat comença a denominar-se també pel moment en què se celebra, «Nostra Senyora de Març», o per l'indret on té lloc el culte, «Nostra Senyora del Castell», i, ja posteriorment, per l'advocació, «Nostra Senyora de l'Encarnació». És a dir, primer va ser el culte a la imatge de la Mare de Déu i després la seua advocació.

Evolució històrica/modificacions

Com bé és sabut, en l'àmbit de la cultura festiva i també dels ritus litúrgics, hem de considerar l'evolució que ha patit aquesta festa en honor de la Mare de Déu i, així, poder comprendre com ens ha arribat al dia de hui tal com la identifiquem. En primer lloc, tractar les dates en què té lloc el ritual festiu. Comprendre per què la celebració a Santa Maria acaba tenint més importància local al març, sota la festivitat de l'Encarnació. Per a valorar aquesta qüestió, hem de tindre en compte diferents aspectes, començant pel que s'ha dit anteriorment sobre la identificació de la festa sota el nom de Mare de Déu de Març. Efectivament, per a identificar les festivitats a Santa Maria, hi hagué un

Recorridos: los diferentes actos y rituales (procesiones, cabalgatas, danzadas) se desarrollan durante los días festivos, a lo largo de recorridos e itinerarios marcados por la tradición.

3. Marco temporal

Calendario: desde sábado de la Octava de Pascua (sábado *in albis*) hasta domingo de la siguiente semana.

Periodicidad: anual

4. Descripción y caracterización. Orígenes documentados

Para encontrar el inicio de la devoción a la Virgen María del Castell de Cullera tenemos que ir, sin duda, hasta el momento de la Conquista, por parte del rey Jaime I, del que será el Reino de València. Todavía así, especialmente, también tenemos que destacar el propio Castell de Cullera, sede histórica y actual de la fe en la Virgen María. Como localización predominante en los alrededores, el castillo acontece también en este núcleo, junto con la iglesia de los Santos Juanes de la villa, de la nueva fe cristiana, centrada en la Virgen María y los dos Santos Juanes. Estas advocaciones corresponden a la naturaleza de la orden que, en primera instancia, se encarga de parte de la gestión del castillo y de la Vila, por orden real, la Orden de San Juan del Hospital. La influencia de esta orden, por lo tanto, será transcendental en la fe y el consecuente patronazgo de Santa Maria.

La devoción en Santa Maria es habitual en el nuevo Reino de València, puesto que viene dada de la propia devoción mariana del rey Jaime I, de quien se llama, ofrecía a los lugares conquistados imágenes de la Virgen María. Tanto Giner como Formentín nos dan, en sus respectivos libros, docenas de anotaciones de legados a «Sancte Marie Castri Collarie», «a la obra de Santa Maria del Castell de Cullera», «Opperi ecletie Beate *Mariae Cullarie», «Beate Mariae de Castro Collaire», etc. ya en el siglo XIV no solo de habitantes de Cullera, sino de los alrededores también, donde podemos ver la importancia de este lugar, el castillo y la capilla, y la fe en Santa Maria del Castell de Cullera como referentes. Desde aquí adelante se va notificando un culto creciente y popular a Santa María del Castell, por encima otras devociones locales, y que Giner asocia a los varios favores que, a lo largo de los siglos, el agradecimiento de la ciudad fue atribuyendo a su mediación ante Dios, hasta elevarla a la máxima soberanía local.

Las primeras referencias a un ritual festivo alrededor de Santa María del Castell los encontramos en el año 1607, a uno de los libros de la colección «Llibres de l'Administració dels Jurats de la present Vila de Cullera» del siglo XVII, donde se encuentran menciones en la «Muntada», «Pujar» a la «Processó» en el castillo «lo Día de Nostra Senyora de Març». Destacamos aquí un elemento que supone el origen de una celebración festiva y ritual, pero diferente al actual. Como seguidamente iremos describiendo, la fiesta actual empieza con la bajada de la imagen de la Virgen María desde el castillo hasta la ciudad. Pero es aquí, a las referencias del XVII, donde vemos que la fiesta tenía lugar el 25 de marzo y arriba, en el castillo, tal como dice León Segarra: antiguamente se celebraba una fiesta anual en el mismo castillo el día de la Encarnación, aunque no con la estructura y suntuosidad con que se notifica más tarde. Documentamos así el inicio de un ritual festivo y también su localización tanto espacial como temporal, el 25 de marzo. Aunque, como hemos visto, a la hiperdulia, una imagen se vincula con un topónimo «Castro Collaire», «Beate Mariae Cullarie», su festividad, empieza a denominarse también por el momento en que se realiza «Nostra Senyora de Març», o por el lugar donde tiene lugar el culto «Nostra Senyora del Castell», y ya posteriormente, por la advocación «Nostra Senyora de l'Encarnació». Es decir, primero fue el culto a la imagen de la Virgen María y después su advocación.

Evolución histórica / modificaciones

Como bien es sabido, al ámbito de la cultura festiva y también de los ritos litúrgicos, tenemos que considerar la evolución que ha sufrido esta fiesta en honor de la Virgen María y, así, poder comprender como nos ha llegado al día de hoy tal y como la identificamos. En primer lugar, tratar las fechas en que tiene lugar el ritual festivo. Comprendre porque la celebración a Santa Maria, acaba teniendo más importancia local en marzo, bajo la festividad de la Encarnación. Para valorar esta cuestión debemos tener en cuenta diferentes aspectos, empezando por el que se ha dicho anteriormente sobre la identificación de la fiesta bajo el nombre de Virgen María de marzo. Efectivamente, para identificar las

moment en què es diferenciaven entre aquestes, entre les devocions, pel temps de la seua celebració. La Mare de Déu de Març, la Mare de Déu d'Agost, etc. La devoció a Santa Maria es deriva de la dedicació dels dissabtes (dia d'especial devoció a la Mare de Déu), i, arran d'aquest origen, es conformen confraries i germandats i estableixen un calendari festiu més o menys anual. La raó per la qual la Mare de Déu de Març comença a ser la festivitat més marcada en el calendari anual a la Vila de Cullera pot ser discutida, però, sense dubte, el fet que, fins a l'any 1911, l'Encarnació o Anunciació fora dia de precepte en el calendari catòlic, i que, en l'època medieval, el 25 de març fora l'inici del calendari, hi té molt a veure. Fins i tot anant més enllà, i reconeixent l'origen agrícola de la vila, i el cultiu més reconegut, el de l'arròs, no seria d'estranyar que, dins del cicle anual de treball d'aquest cereal, el temps de descans en el dia de Sant Vicent Ferrer, el segon Dilluns de Pasqua (i no el 5 d'abril, arran del canvi efectuat en el segle XVII), ja que era el primer dia hàbil després de la Quaresma i Setmana Santa per a poder celebrar amb solemnitat una festa, tal com diu una nota d'una visita pastoral de finals del segle XVI, «por quanto es cosa impropia e indecente, celebrar en fiestas de tristeza, en tiempo que nuestra Santa Madre Iglesia Católica Romana, las celebra de alegría. Como es la Pascua de Resurrección, y otras. Proveyó y mandó, el dicho señor Visitador, que en semejantes tiempos, el reverendo Rector y Clero, de la dicha Iglesia, no hayan procesiones...». Llavors així, situem, ja en l'actualitat, i sense interrupció, les festes en el dia de Sant Vicent Ferrer, amb la Baixà el dissabte anterior (abans, però, la Baixà havia sigut diumenge, per això d'una huitava es passarà a celebrar el novenari).

Evolució baixada

Totes aquelles referències donades pels diferents historiadors que han consultat arxius, documents i ho transmeten a través dels seus escrits, fan referència a la Baixà de la Mare de Déu com un acte fortuït posteriorment ritualitzat i institucionalitzat per part dels organitzadors de la festa. Però la imatge de la Mare de Déu era davallada, des del principi, en diferents ocasions, considerades extraordinàries, i principalment fora d'un ambient festiu, ja que l'objectiu era encomanar-se a la Mare de Déu, demanant la seua intercessió protectora davant de sequeres, dolors, desolacions per pèrdua de collites, malalties, avingudes del riu, etc. El fi era, per tant, implorar amb clamor la presència divina a través de Santa Maria. Quant al sentit festiu, baixar la Mare de Déu a la vila serà signe de convivència ciutadana, i pujar-la serà acompanyar-la a sa casa, en les altures. Uns camins descendents i ascensionals que marcaran la història de Cullera. Realment, les primeres celebracions rituals es produïen dalt, al castell, a la capella dedicada a la Mare de Déu, fins que la tradició de baixar la seua imatge es converteix en l'inici de la celebració, però ja a la vila. Potser, l'espai del castell era insuficient per a poder albergar la població de Cullera i aquells visitants vinguts d'altres localitats, fins i tot dels poblats marítics de València.

Fora com fora, i seguint les documentacions, podem afirmar que la primera referència a la Baixà, com a inici de les festes, es dona el 25 de març de 1631. Potser fora una d'aquelles ocasions extraordinàries en què es feien unes rogatives o per a dotar la cita anual de més solemnitat. Formentín, en el seu llibre, parla del senyor Antonio Martínez Pérez, que assegurava haver vist, en l'arxiu parroquial (en el llibre Capbreu, desaparegut el 1936), la nota original de la data de 1631. Encara que, per referències posteriors (1640), coneixem que Jaume Cabello, comerciant de Cullera, estableix un manament testamentari en el qual se li donava un dot a una òrfena, amb la condició que aquesta anara en un lloc determinat en la processó de la Baixà. És a dir, que en 1640, la Baixà estaria consolidada. Aquesta Baixà havia de dur-se a terme per les revoltes velles, fins que es construïen les revoltes noves entre 1806 i 1807, que sumen uns 567 metres.

festividades en Santa Maria, hubo un momento en que se diferenciaban entre ellas, entre las devociones, por el tiempo de su celebración. La Virgen María de marzo, la Virgen María de agosto, etc. La devoción a Santa Maria se deriva de la dedicación de los sábados (día de especial devoción a la Virgen María) y es de ese origen en el que se conforman cofradías y hermandades y establecen un calendario festivo más o menos anual. La razón por la que la Virgen María de marzo empieza a ser la festividad más marcada en el calendario anual en la Vila de Cullera, puede ser discutida, pero sin duda el hecho de que hasta 1911, la Encarnación o Anunciación fuera día de precepto en el calendario católico y que, en la época medieval, el 25 de marzo fuera el inicio del calendario, tiene mucho que ver. Incluso yendo más allá, y reconociendo el origen agrícola de la villa, y el cultivo más reconocido, el del arroz, no sería de extrañar que, dentro del ciclo anual de trabajo de este cereal, el tiempo de descanso de la tierra (marzo-abril) fuera el más adecuado para celebrar una fiesta, para que toda la población pudiera participar. Así, podemos entender que se situara la fiesta más importante del año a la devoción de la Encarnación en el mes de marzo, haciendo una gran e importante romería en el Castell, que después evolucionaría en un «viaje», en un traslado a la villa (es la Virgen María quien baja). Todavía así, el día principal de las Fiestas Mayores se enmarca en el día de San Vicente Ferrer, el segundo lunes de Pascua (y no el 5 de abril, debido al cambio efectuado en el siglo XVII), puesto que era el primer día hábil después de la cuaresma y Semana Santa para poder celebrar con solemnidad una fiesta, tal como dice una nota de una visita pastoral de finales del siglo XVI, «por cuanto es cosa impropia e indecente, celebrar en fiestas de tristeza, en tiempo que nuestra Santa Madre Iglesia Católica Romana, las celebra de alegría. Como es la Pascua de Resurrección, y otras. Proveyó y mandó, el dicho señor Visitador, que, en semejantes tiempos, el reverendo Rector y Clero, de la dicha Iglesia, no hayan procesiones...». Entonces así, situamos ya en la actualidad, y sin interrupción las fiestas en el día de San Vicente Ferrer, siendo la Bajada el sábado anterior (antes, había sido la Bajada domingo, por eso de una octava se pasará a celebrar el novenario).

Evolució bajada

Todas aquellas referencias dadas por los diferentes historiadores que han consultado archivos, documentos y lo transmiten a través de sus escritos, hacen referencia a la Bajada de la Virgen María como un acto fortuito posteriormente ritualizado e institucionalizado por parte de los organizadores de la fiesta. Pero la imagen de la Virgen María era bajada, desde el principio, en diferentes ocasiones, consideradas extraordinarias, y principalmente fuera de un ambiente festivo, puesto que el objetivo era encomendarse a la Virgen María, pidiendo su intercesión protectora ante sequías, dolores, desolaciones por pérdida de cosechas, enfermedades, venidas del río, etc. El fin era, por lo tanto, implorar con clamor la presencia divina a través de Santa Maria. En cuanto al sentido festivo se refiere, bajar a la Virgen María a la Villa será signo de convivencia ciudadana, y subirla será acompañarla a su morada, en las alturas. Unos caminos descendentes y ascensionales, que marcarán la historia de Cullera. Realmente, las primeras celebraciones rituales se daban arriba, en el Castell, a la capilla dedicada a la Virgen María, hasta que, de la tradición de bajar su imagen, se convierte en el pistoletazo de salida a la celebración, pero ya en la Villa. Quizás el espacio del Castell era insuficiente para poder albergar en la población de Cullera y aquellos visitantes venidos otras localidades, incluso de los Poblados Marítics de València.

Fuera como fuera, y siguiendo las documentaciones, podemos afirmar que la primera referencia a la Bajada, como pistoletazo de salida de las fiestas, se da el 25 de marzo de 1631. Quizás fuera una de esas ocasiones extraordinarias en que se realizarían unas rogativas o para dotar a la cita anual de mayor solemnidad. Formentín, en su libro habla de Antonio Martínez Pérez, quien aseguraba haber visto al archivo parroquial (en el libro Capbreu, desaparecido al 1936) la nota original de la fecha de 1631. Todavía, que por referencias posteriores (1640) conocemos que Jaume Cabello, comerciante de Cullera, establece un mandamiento testamentario en el cual se le daba una dote en una huérfana, con la condición de que esta fuera en un lugar determinado en la procesión de la Bajada. Es decir, que, en 1640, la Bajada estaría consolidada. Esta Bajada tenía que llevarse a cabo por *les revoltes velles*, hasta que se construyen *les revoltes noves* entre 1806 y 1807, que suman unos 567 metros.

Aquest nou itinerari es va veure de necessària construcció per la creixent devoció i participació de la ciutadania en els rituals festius. Aquest canvi també marcaria el lloc on la Mare de Déu era rebuda a la vila i el lloc on seria entronitzada, la *tauleta*. Aquesta novetat propicia la construcció del mercat i de la gran escala imperial, tal com ho coneixem hui dia.

Fins al dia de hui, i de manera ininterrompuda (llevat dels anys 36-39, i els anys 2020 i 2021, a causa de la pandèmia), la Mare de Déu ha baixat des del seu santuari al castell fins a la vila de Cullera, per a la celebració dels ritus litúrgics i comunitaris que s'emmarquen dins de les Festes Majors.

Segons les anotacions consultades, la Baixà s'efectuava amb la imatge en mans del rector, subjectada amb dues corretges que la sostenien i asseguraven al pit del clero. Més endavant, i ja en els nostres dies, la Mare de Déu baixa a muscles en una de les seues andes menudes i lleugeres. Posteriorment, hi consten com a portadors (volants) de la Mare de Déu el grup de les Quatre Parts del Món, que va desaparèixer el 1931 i ara s'ha recuperat, i que només l'acompanya mentre és duta pels portadors o el veïnat.

Evolució tauleta

La *tauleta* és un dels elements centrals, juntament amb la imatge mateixa de la Mare de Déu, de les festes de Cullera. De fet, les paraules *baixà*, *tauleta* i *tauleters* són part del lèxic emocional del poble de Cullera, amb una relació simbiòtica entre les tres. Com veurem més avant, la *tauleta* és una mena d'altar, una arquitectura efimera en la qual es deposita la imatge de la Mare de Déu quan aquesta arriba al poble. Els seus inicis s'entenen gràcies a la difusió de la llegenda que conta, associant-la a la data de la primera Baixà, documentada el 1631, com tingué lloc una acció que marcaria la història de les festes. «De feia uns quants anys del començament de la Davallada, que, un rector vellet, avarava, lentament i fatigosa per les Revoltes Velles. I en aplegar al Raval, tres hòmens que acabaven de sopar a la porta de casa i aquí s'estaven per vore a passar la processó. En mirar-se'l tan cansat, al senyor rector, la Imatge penjada del coll de dues corretges i amb el consegüent manxó, vullgues que no, el varen fer seure i deixar la Mare de Déu damunt la *tauleta*. Mentre que la paraven, llurs dones d'uns domassos i un parell de canelobres i la barrejaren tota de pètals de flor. Val a dir que improvisaren, pensat-i-fet, una 'Tauleta' com les del Corpus a Nostra Patrona. El costum quedà, com queden les coses bones, i d'any en any tres hòmens que havien de ser trets del raval de la Mar, pararien la *Tauleta* i anirien —és clar— amb les dones llurs, darrere l'anda en la processó de la Baixada i la de Sant Vicent».

Aquelles primeres *tauletes*, baixes (de les anomenades *tauletes valencianes*), es cobrien i decoraven amb mocadors i flors, després mocadors de Manila. Aquesta primera tasca de disposició de la *tauleta* i de la seua decoració, originàriament, i segons la llegenda, la duïen a terme les dones. Trobem en aquest punt una inflexió. Quan la *tauleta* es formalitza com un element clau en el desenvolupament de les festes, la tasca decorativa, aquella que pot considerar-se digna de fer, passa a mans dels homes, i s'institucionalitza la figura del *tauleter*. Els *tauleters*, a banda de ser els responsables de la *tauleta*, eixien i ixen darrere de la imatge en les processons, sempre vestits de gala. En el seu moment, havien de ser tres homes del Raval de la Mar, que després passen a ser-ne tres però de barris diferents; al centre (en les processons), sempre el representant de la vila, i, als costats, representants dels barris de Sant Agustí i de Sant Antoni. Així és fins a principis del segle XX. Actualment, també en són tres, que representen el conjunt de la ciutat de Cullera, una vegada desaparegut aquell protocol de barris, igual que el lloc de preferència en les processons, que es deixa al seu criteri, i, en la majoria dels casos, s'alternen els llocs (central i costats) que ocupa cadascú. L'altar provisional ha anat evolucionant quant a la decoració. D'aquella *tauleta* baixa decorada amb mocadors i flors, a una estructura que varia cada any, afegint-hi elements decoratius, com les flors i pintures, i que generen l'interès dels cullerans i culleranes, ja que és un treball desenvolupat en secret i es dona a conèixer el matí del dia de la Baixà, quan els responsables la instal·len en la cúspide de l'escala imperial del mercat municipal.

Este nuevo itinerario se vio de necesaria construcción por la creciente devoción y participación de la ciudadanía en los rituales festivos. Este cambio también marcaría el lugar donde la Virgen María era recibida en la Villa y el lugar donde sería entronizada, la *Tauleta*. Esta novedad propicia la construcción del Mercado, y de la gran escala imperial tal y como hoy en día lo conocemos.

Hasta el día de hoy, y de forma ininterrompida (salvo los años 36-39, y en 2020 y 2021, debido a la pandemia), la Virgen María ha bajado desde su santuario en el Castell hasta la villa de Cullera, para la celebración de los ritos litúrgicos y comunitarios que se enmarcan en las Fiestas Mayores.

Según las anotaciones consultadas, la Bajada se efectuaba con la imagen a manos del sacerdote, sujetada con dos correas que la sostenían y aseguraban en el pecho del clero. Más adelante, y ya en nuestros días, la Virgen María baja a hombros en una de sus andas pequeñas y ligeras. Posteriormente, constan como portadores (*volants*) de la Virgen María, el grupo de las Cuatro Partes del Mundo, que desapareció al 1931 y ahora recuperado, solo la acompañan, mientras es llevada por los portadores o el vecindario.

Evolució tauleta

La *Tauleta* es uno de los elementos centrales, junto a la propia imagen de la Virgen María, de las fiestas de Cullera, siendo las palabras *Baixà-Tauleta-Tauleters* parte del léxico emocional del pueblo de Cullera, con una relación simbiótica entre ellas. Cómo veremos adelante, la *Tauleta* es un tipo de altar, una arquitectura efimera donde se deposita la imagen de la Virgen María cuando esta llega al pueblo. Sus inicios se entienden gracias a la difusión de la leyenda que cuenta, asociándola a la fecha de la primera Bajada documentada al 1631, como tuvo lugar una acción que marcaría la historia de las fiestas. «De feia uns quants anys del començament de la Davallada, que, un rector vellet, avarava, lentament i fatigosa per les Revoltes Velles. I en aplegar al Raval, tres hòmens que acabaven de sopar a la porta de casa i aquí s'estaven per vore a passar la processó. En mirar-se'l tan cansat, al senyor rector, la Imatge penjada del coll de dues corretges i amb el consegüent manxó, vullgues que no, el varen fer seure i deixar la Mare de Déu damunt la *tauleta*. Mentre que la paraven, llurs dones d'uns domassos i un parell de canelobres i la barrejaren tota de pètals de flor. Val a dir que improvisaren, pensat-i-fet, una 'Tauleta' com les del Corpus a Nostra Patrona. El costum quedà, com queden les coses bones, i d'any en any tres hòmens que havien de ser trets del raval de la Mar, pararien la *Tauleta* i anirien —és clar— amb les dones llurs, darrere l'anda en la processó de la Baixada i la de Sant Vicent».

Aquellas primeras *tauletes*, bajas (de las llamadas *tauletes valencianes*), se cubrían y decoraban con pañuelos y flores, después mantones de Manila. Esta primera tarea de disposición de la *Tauleta* y de su decoración, en su origen, y según la leyenda, fue llevada a cabo por las mujeres. Encontramos en este punto una inflexión. Cuando la *Tauleta* se formaliza como un elemento clave en desarrollo de las fiestas, la tarea decorativa, aquella que puede considerarse digna de hacer, pasa a manos de los hombres, y se institucionaliza la figura del *Tauleter*. Los *Tauleters*, además de ser los responsables de la *Tauleta*, salían y salen, detrás de la imagen en las procesiones, siempre vestidos de gala. En su momento, tenían que ser tres hombres del Arrabal del Mar, que después pasan a ser tres, pero de diferentes barrios, en el centro (en las procesiones) siempre el representante de la Villa, y a los lados representantes de los barrios de San Agustín y de San Antonio. Así es hasta principios del siglo XX. Actualmente también son tres, representando al conjunto de la Ciudad de Cullera, habiendo desaparecido ese protocolo de barrios, al igual que el lugar de preferencia a las procesiones, que se deja a criterio de los mismos, alternando los lugares (central, y lados) que ocupa cada cual, en la mayoría de los casos. El altar provisional ha ido evolucionando en su decoración. De aquella *tauleta* baja decorada con pañuelos, y flores, a una estructura que varia de año en año, añadiendo elementos decorativos, como las flores y pinturas, y que generan el interés de los *cullerans* y *culleranes*, puesto que es un trabajo desarrollado en secreto y se da a conocer la mañana del día de la Bajada, cuando los responsables la instalan en la cúspide de la escalera imperial del Mercado Municipal.

Rituals «nous». Les aurores

A partir dels anys 60 del segle passat, la comunitat portadora manifesta la vocació d'estendre la festa —i, sobretot, la presència de la Mare de Déu del Castell— a les altres barriades i no només a la vila, que, evidentment, és el vertader epicentre de la festa amb l'església dels Sants Joans i el mercat com a referents nuclears de les celebracions. D'aquesta manera, es trasllada la Mare de Déu a la mar per primera volta, en una iniciativa que naix dels mariners i dels cullerans que havien servit en la Marina, i es constitueix una mena de romeria a l'alba, en la qual la Mare de Déu entra a la mar i hi passeja fins que naix el sol. Una missa de campanya centra l'acte litúrgic, i, després, un castell de focs d'artifici invoca la tornada al temple dels Sants Joans, en un camí que sembla més festiu que solemne i que albira les celebracions posteriors en germandat. Aquest model serà exportat, ja en el segle XXI, a la resta de barriades —el Raval i la Bega-Port—, gràcies al sorgiment i l'expansió de la comunitat portadora. D'aquesta forma, la festa s'estén de manera horitzontal i radial, i la Mare de Déu és la que «viaja» (es mou) als barris perifèrics de la vila per a visitar-ne els habitants i fer-los participants de la festa.

Evolució danses

Les danses de Cullera (nom que defineix la dansada d'aquesta localitat) tenen la particularitat de celebrar-se abans del començament oficial del cicle festiu. També és particular que les quatre passades que es fan van encadenades i no separades. Aquest fet és un gran valor diferenciador. En origen, els homes treien a ballar les dones, que els esperaven a les portes de les cases i anaven acoblant-se al ball de dues files. La música a partir de la qual es va recuperar l'actual estava formada per un clarinet i una caixa, i ara s'ha adaptat a tabalet i dolçaina. De la gravació en cinta i gràcies als treballs de memòria oral realitzats, s'ha transmés i adaptat al tabal i dolçaina, incorporant la partitura que se segueix hui dia. No hi ha, de moment, una informació més detallada i concreta de l'origen i evolució, més enllà de la memòria d'algunes persones. És, per tant, un dels aspectes en què es treballa amb gran interès, dins de tota la investigació que es fa al voltant de les danses locals.

Danses rituals

D'altra banda, tenim l'evolució de les danses rituals, aquelles que es feien i es fan dins dels seguicis, just abans de la part religiosa. Les danses rituals de Cullera presenten característiques comunes a altres manifestacions del seu entorn comarcal, i un dels fets d'aquesta història és la intermitència al llarg del temps, ja que alguns dels balls o danses es muntaven alguns anys, i, si tenien «èxit», es repetien o no es tornaven a fer, o no es feien si faltaven persones que els feien. Per tant, podem dir que l'evolució de les danses rituals és fràgil, això sí, adaptant-se als nous gustos, influències, etc. de cada moment i època. Encara que amb similituds comarcals, al poble de Cullera es dansaven algunes peces, encara no recuperades, que els estudiosos han pogut esbrinar gràcies als arxius de les cases de lloguer de les robes (Roberia Gimeno, Casa Insa, etc.). Aquest també és un fet evolutiu, ja que hui en dia les robes no es lloguen, sinó que són propietat dels individus o dels col·lectius o colles de danses, fins i tot del mateix Ajuntament, en una ferma defensa i aposta per la continuïtat de les danses.

Entre les danses que s'han estudiat hi ha les següents:

- Ball dels Xinesos
- Ball dels Turcs
- Ball dels Matxaquins
- Ball dels Locos
- Ball dels Gitanos
- Banderes
- Pegadors
- Torneig (tornejants)

El moment en què es feien aquestes danses també ha evolucionat. Segons els textos consultats, el mateix dia de la Baixà tenia lloc una processó cívica, una cavalcada, que era coneguda popularment com la Degollà. Potser, el nom s'haja copiat de la Processó del Convit del Corpus, en la qual participa el grup de la Degollà, i que suposa la cavalcada d'invitació al veïnat per a participar en la festa, hores després o l'endemà. Aquesta cavalcada o processó cívica se celebrava de nou el dia de

Rituales «nuevos». Las Auroras

A partir de los años 60 del pasado siglo, la comunidad portadora manifiesta la vocación de extender la fiesta —y sobre todo la presencia de la Virgen María del Castell— a las otras barriadas y no solo en la Villa que, evidentemente, es el verdadero epicentro de la fiesta con la iglesia de los Santos Juanes y el Mercado como referentes nucleares de las celebraciones. De este modo, se traslada la Virgen María al mar por primera vez, en una iniciativa que nace de los marineros y de los *cullerans* que habían servido en la Marina, constituyéndose un tipo de romería al amanecer, donde la Virgen María entra en el mar y pasea por ella hasta que nace el sol. Una misa de campaña centra el acto litúrgico y, después un castillo de fuegos artificiales invoca la vuelta al templo de los Santos Juanes, en un camino que parece más festivo que solemne y que anuncia las celebraciones en hermandad posteriores. Este modelo será exportado, ya en el siglo XXI, al resto de barriadas— el Arrabal y la Beba-Puerto— gracias al surgimiento y expansión de la comunidad portadora. De esta forma, la fiesta se extiende de forma horizontal y radial, y la Virgen María es la que «viaja» (se mueve) hacia los barrios periféricos a la villa para visitar a sus moradores y hacerlos partícipes de la fiesta.

Evolución danzas

Danzas de Cullera. (nombre que define las danzas de esta localidad), tienen la particularidad de realizarse antes del comienzo oficial del ciclo festivo. También es particular que los cuatro pases que se realizan van encadenados y no separados. Este hecho es un gran valor diferenciador. En origen, los hombres sacaban a bailar a las mujeres, que los esperaban a las puertas de las casas e iban incorporándose al baile en dos filas. La música de donde se recuperó la actual estaba formada por un clarinete y una caja, y ahora se ha adaptado a *tabalet i dolçaina*. De la grabación en cinta y gracias a los trabajos de memoria oral realizados, se ha transmitido y adaptado al *tabal i dolçaina*, incorporando la partitura que se sigue hoy en día. No existe, por el momento una información más detallada y concreta del origen y evolución, más allá de la memoria de algunas personas. Es, por lo tanto, uno de los aspectos en el que se trabaja con gran interès, dentro de toda la investigación que se hace alrededor de las danzas locales.

Danzas rituales.

Por otro lado, tenemos la evolución de las danzas rituales, aquellas que se realizaban y realizan dentro de los séquitos, justo antes de la parte religiosa. Las danzas rituales de Cullera presentan características comunes a otras manifestaciones de su entorno comarcal, y uno de los hechos de esta historia es la intermitencia a lo largo del tiempo, puesto que algunos de los bailes o danzas se montan algunos años, y si tenían «éxito» se repetían o no se volvían a realizar, o no se hacían si faltaban personas que los hacían. Por lo tanto, podemos decir que la evolución de las danzas rituales es frágil, esto sí, adaptándose a los nuevos gustos, influencias, etc. de cada momento y época. Aunque con similitudes comarcals, en el pueblo de Cullera se danzaban algunas piezas, todavía no recuperadas que los estudiosos han podido averiguar gracias a los archivos de las casas de alquiler de las robes (Roperia Gimeno, Casa Insa, etc.). Este también es un hecho evolutivo, puesto que hoy en día las robes no se alquilan, sino que son propiedad de los individuos o de los colectivos o pandillas de danzas, incluso del propio Ayuntamiento, en una firme defensa y apuesta por la continuidad de las danzas.

Entre las danzas que se han estudiado están las siguientes:

- Ball dels Xinesos
- Ball dels Turcs
- Ball dels Matxaquins
- Ball dels Locos
- Ball dels Gitanos
- Banderes
- Pegadors
- Torneig (Tornejants)

El momento en què se hacían estas danzas, también ha evolucionado. Según los textos consultados, el mismo día de la Bajada, tenía lugar una procesión cívica, una cabalgata, que era conocida popularmente como la Degolla. Quizás el nombre sea copiado de la Procesión del Convit del Corpus, donde participa el grupo de la Degolla, y que supone la cabalgata de invitación al vecindario para participar de la fiesta, horas después o en el día siguiente. Esta cabalgata o procesión cívica se

Sant Vicent al migdia; i de vesprada, en la processó, eixien els personatges bíblics. Aquestes cavalcades es van celebrar, segons la documentació, fins al 1925, quan van ser substituïdes per una cercavila de bandes de música i grups de cornetes. Aquestes cavalcades ja no se celebren (encara que sí que es mantenen algunes danses, però no inserides en cap seguici o organitzades en cavalcada, en dos moments, el dia de la Baixà a migdia i mentre dura la processó que baixa del santuari al mercat), i, en lloc d'això, el dia de Sant Vicent i el darrer diumenge de les festes hi ha una desfilada-entrada de les dues bandes simfòniques de la ciutat.

Tanmateix, com l'existència de les desfilades de bandes, destaquem la celebració d'una gran cavalcada de disfresses, herència d'aquella cavalcada al·legòrica de les danses rituals que tenia lloc de nou el dijous de la setmana festiva, amb la participació d'altres elements com ara carrosses, grups, etc.

Aquesta repetició es devia a l'interès del poble per les danses que només podien gaudir en comptades ocasions. I, de manera més popular, dotant-la d'altres elements que conviden a la participació de més persones, que no tenien per què formar part de les danses. Així apareixen les carrosses o els balls que fan més participativa una cavalcada amb un aire menys ritualitzat, fins i tot amb reconeixements o premis per part de les autoritats. Aquesta cavalcada es va deixar de fer i va ser unes dècades després quan el món faller va prendre'n el testimoni.

Personatges, indumentàries, pràctiques i funcions de la Junta-Patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castillo de Cullera

El fonament històric i la finalitat de la creació de la Junta del Castell, tal com és coneguda pel poble, és l'administració del santuari i el manteniment de la devoció a la nostra patrona. La seua data oficial de creació és el 1915, tot i que ja des d'antic existia tota una sèrie d'administradors, a indicació dels jurats de la vila, que es feien càrrec del funcionament del santuari i de l'organització de les festivitats marianes que celebrava el poble, en especial la festa de la Mare de Déu de Març, esdevinguda amb el temps amb l'advocació de l'Encarnació. Es té coneixement que, des de 1641 fins a 1856, hi hagué administradors de manera regular i consecutiva. A finals del segle XIX, el rector dels Sants Joans passà a encarregar-se d'aquest menester, i, el 1915, el rector José M. Domínguez proposà la formalització d'una junta amb uns estatuts propis que estiguera integrada per persones d'esglésies de diferent caire polític. Així, els primers estatuts van ser aprovats pel govern de la província el 1916 i es van ratificar eclesiàsticament uns anys després pel cardenal i arquebisbe de València, Enrique Reig Casanova. El 1922 hi arribaren els frares franciscans, que es feren càrrec de l'administració del santuari fins a l'any 2007, quan aquesta passà als Sants Joans. A hores d'ara, la Junta, sota la presidència de rector dels Sants Joans, un capellà fill del poble com a vicepresident i homes i dones de Cullera com a vocals, continua la seua tasca centenària amb la funció de mantindre viva la gran manifestació que resumeix tot el que implica la Mare de Déu del Castell, en què es congreguen fe i religió, història i tradició, i, també, cultura i manifestació, enmig d'un poble que aclama, prega i acull la seua patrona. Al llarg de les Festes a la Patrona, la Junta-Patronat, amb les cambres i els tauleters i clero, acompanya la Mare de Déu a tots els actes per tal de garantir que aquests se celebren amb la màxima dignitat litúrgica. A més, el president i la Junta mantenen una coordinació constant amb l'Ajuntament al llarg del temps que duren els preparatius de les festes.

Tauleters: la Germandat de Tauleters recull aquells que han estat triats durant les darreres dècades com a tauleters, és a dir, com els encarregats de construir i decorar la tauleta, l'altar provisional de la Mare de Déu, utilitzat com a primer descans de la imatge de la Mare de Déu en arribar al poble. Els tauleters, ara, van acompanyats als seguicis. Ells vesteixen vestit de gala, i les acompanyants, també, amb pinta i mantellina en les processons.

Cambres: l'Asociación de Camareras de la Virgen del Castillo de Cullera és l'entitat que engloba les dones que han sigut cambres de la Mare de Déu. Les obreres o cambres són dues dones casades o vídues, i, des de l'any 2005, també dones solteres majors de 30 anys, que cuiden de la imatge de la Mare de Déu del Castell i el cambril on descansa des de temps ancestrals. Anteriorment a la construcció del nou santuari en

realizaba de nuevo a mediodía del día de San Vicente, y por la tarde, a la Procesión, salían los personajes bíblicos. Estas cabalgatas, se celebraron, según la documentación, hasta 1925, cuando fueron sustituidas por un pasacalle de las bandas de música y grupo de cornetas. Estas cabalgatas ya no se realizan (aunque sí se mantienen ciertas o algunas danzas, pero no insertadas en ningún séquito u organizadas en cabalgata, en dos momentos, el día de la Bajada a mediodía, y mientras dura la procesión que baja del santuario al Mercado) y en su lugar, el día de San Vicente y el último domingo de las fiestas se realiza un desfile-entrada de las dos bandas sinfónicas de la ciudad.

Así como la existencia de los desfiles de bandas, destacamos la realización de una gran cabalgata de disfraces, herencia de aquella cabalgata alegórica de las danzas rituales que se realizaba de nuevo el jueves de la semana festiva, con la participación otros elementos como carrozas, grupas, etc.

Esta repetición, se debía al interés del pueblo por las danzas que solo podían disfrutar en contadas ocasiones. Y, de forma más popular, dotándola otros elementos que invitan a la participación de más personas, que no tenían por qué formar parte de las danzas. Así aparecen las carrozas o bailes que hacen más participativa una cabalgata con un aire menos ritualizado, incluso con reconocimientos o premios por parte de las autoridades. Esta cabalgata se deja de hacer, y es, desde hace unas décadas, cuando el mundo fallero toma el testigo.

Personajes, indumentarias, prácticas y funciones de la Junta-patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castillo de Cullera

El fundamento histórico y la finalidad de la creación de la Junta del Castell, tal y como es conocida por el pueblo, es la administración del Santuario y el mantenimiento de la devoción a nuestra patrona. Su fecha oficial de creación es el 1915, a pesar de que ya desde antiguo existían toda una serie de administradores, a indicación de los Jurados de la Vila, que se hacían cargo del funcionamiento del Santuario y de la organización de las festividades marianas que celebraba el pueblo, en especial la fiesta de la Virgen María de marzo, acontecida con el tiempo con la advocación de la Encarnación. Se tiene conocimiento que desde 1641 hasta 1856 hubo administradores de manera regular y consecutiva. A finales del siglo XIX, el rector de los Santos Juanes pasó a encargarse de este menester y, el 1915, el rector José M.ª Domínguez, propuso la formalización de una Junta con unos estatutos propios que estuviera integrada por personas de iglesia de diferente cariz político. Así los primeros estatutos fueron aprobados por el gobierno de la provincia el 1916 y se ratificaron eclesiásticamente unos años después por el cardenal y arzobispo de València, Enrique Reig Casanova. El 1922 llegaron los frailes franciscanos que se hicieron cargo de la administración del Santuario hasta el año 2007 en qué esta pasó a los Santos Juanes. A estas alturas, la Junta, bajo la presidencia de rector de los Santos Juanes, como vicepresidente un cura hijo del pueblo y con los vocales, hombres y mujeres de Cullera, continúa su tarea centenaria con la función de mantener viva la gran manifestación que resume todo el que implica la Virgen María del Castell, donde se reúnen Fe y religión, historia y tradición y, también, cultura y manifestación en medio de un pueblo que aclama, ruega y acoge a su Patrona. A lo largo de las Fiestas a la Patrona, la Junta Patronato, con las Camareras y Tauleters y clero acompañan la Virgen María en todos los actos para garantizar que estos se realizan con la máxima dignidad litúrgica. Además, el presidente y la Junta mantienen una constante coordinación con el Ayuntamiento a lo largo del tiempo que duran los preparativos de las fiestas.

Tauleters: la Germandat de Tauleters está formada por aquellos que han sido elegidos durante las últimas décadas como Tauleters, es decir, como los encargados de construir y decorar la Tauleta, el altar provisional de la Virgen María, utilizado como primer descanso de la imagen de la Virgen María al llegar al pueblo. Los Tauleters, ahora, van acompañados a los séquitos. Ellos visten vestido de gala, y las acompañantes también, con peineta y mantilla a las procesiones.

Camareras: la Asociación de Camareras de la Virgen del Castillo de Cullera, es la entidad que recoge a aquellas mujeres que han sido Camareras de la Virgen María. Las Obreras o Camareras son dos mujeres casadas o viudas, y desde el año 2005 también mujeres solteras mayores de 30 años, que cuidan de la Imagen de la Virgen María del Castell y el camarín donde descansa desde tiempos ancestrales. Con anterioridad a

1897, ja s'ocupaven de la imatge i l'altar, on aquesta era custodiada, en la capella gòtica del castell. Cada vegada que la imatge ix del seu lloc de guàrdia, les dues cambreres han d'estar presents i acompanyen la Mare de Déu del Castell allà on siga traslladada, dins o fora de la ciutat de Cullera. Escorten la imatge de Maria Santíssima en cada acte de les Festes Patronals, estan presents en tots aquests i en presideixen la majoria. Aquestes dues dones garanteixen que la Mare de Déu siga mostrada al poble amb la dignitat i magnificència que mereix tan excelsa patrona. En aquestes dues dones es resumeix el caire civil i religiós de les Festes Majors de Cullera, del santuari i la imatge que hi descansa. Des de l'any 2010, amb la creació dels primers estatuts canònics de l'Associació de Cambreres, es manté el costum de la selecció de les dues dones per part de les cambreres anteriors. Així i tot, qualsevol dona pot presentar una sol·licitud, dirigida a la presidenta de l'Associació, en la qual expresse la voluntat de ser designada cambrera.

Custodi: el custodi de la Mare de Déu és un seglar, fill del poble, vinculat a la Junta del Patronat. Té la funció de vigilar l'estat de la Mare de Déu en els trasllats. Cal tindre en compte que, fins al 1976, la imatge que es traslladava era la centenària, tot i que la imatge peregrina està completament arrelada. La imatge té un sistema complex d'engranatge en les andes. El custodi té la finalitat de comprovar que la Mare de Déu té la peanya ben subjecta a l'estructura de les andes quan el sacerdot que la porta o ell mateix la col·loca. Normalment, processona en la seua posició amb la Junta, però s'avança per a fer les comprovacions que calguen quan ho creu convenient. A més, és l'encarregat de fixar-la i desencaijar-la del tron per a portar-la a les andes o viceversa cada vegada.

Milicia y corte: la data de la seua fundació és el 1897, amb la inauguració del santuari. El seu origen es deu a la necessitat de garantir també la seguretat al santuari, amenaçada en el seu moment per robatoris. Un grup d'homes i dones feien tornos de vigilància les 24 hores del dia, en una vetlla contínua. És una associació dedicada al culte de la Mare de Déu i a l'exercici de les pietats marianes. Les seues celebracions públiques són la festivitat de la Nativitat, Candelària, Assumpció, la Immaculada i l'Encarnació. A més, en la missa del darrer diumenge de festes, dedicada a Milícia y Corte, es proclamen les cambreres de l'any següent.

Milicia y Custodia: l'entitat Milícia y Custodia té com a finalitat acompanyar la imatge de la Mare de Déu del Castell en els seus trasllats, i tindre cura de les andes, oferint-les ells als diferents grups de portadors i veïnat que la durà durant les processons.

Dansadors i dansadores:

Arquets/panderetes. Huit xiquetes vestides com pastorettes, però sense el jupetí i el cabell de palla. A les mans porten un arquet elaborat amb fulles d'hedra i flors de colors amb el qual ballen fent diverses evolucions. Per al ball de les panderetes, es canvia l'arquet de fulles i flors per una pandereta.

Vetes. Huit xiques vestides amb el tradicional vestit de llauradora.

Dansadors ball (jota). La indumentària és la tradicional valenciana, compartida per tot el territori, que evoluciona al mateix temps, amb la incorporació o recuperació d'elements i teixits.

Bastons/bastonets. Huit balladors/balladores vestits amb un faldellí i un cos de ras o setí de color roig per als xics i de color blau per a les xiques, capeta, mocador lligat al coll, calces blanques i corona amb plomes. Sostenen, a la mà dreta, un bastó d'uns 60 cm d'altura, i a la mà esquerra porten una planxa circular.

Muixeranga. Abillats amb pantaló blanc, faixa negra i camisa roja, amb brodat de la colla.

Caps quatre parelles de cabuts. Tres parelles de balladors i balladores vestits com llauradors i llauradores valencianes, que duen sobre els muscles els capgrossos de cartó pedra.

Gegants. En el cas de Cullera n'hi ha dos, que representen el rei en Jaume I la reina na Violant.

la construcción del nuevo Santuario en 1897, ya se ocupaban de la Imagen y el altar, donde esta era custodiada, en la capilla gótica del Castell. Cada vez que la Imagen sale de su lugar de guarda, las dos Camareras tienen que estar presentes y acompañan la Virgen María del Castell allá donde sea trasladada, dentro o fuera de la ciudad de Cullera. Escortan la Imagen de Maria Santísima en cada acto de las Fiestas Patronales, presidiendo la mayoría de ellos y estando presentes en todos. Estas dos mujeres, garantizan que la Virgen María sea mostrada en el pueblo con la dignidad y magnificencia que merece tan excelsa Patrona. En estas dos mujeres se resume el cariz civil y religioso de las fiestas mayores de Cullera, del santuario y la Imagen que allí descansa. Desde el año 2010, con la creación de los primeros estatutos canónicos de la Asociación de Camareras, se mantiene la costumbre de la selección de las dos mujeres por parte de las camareras anteriores. Todavía así, cualquier mujer puede presentar una solicitud, dirigida a la presidenta de la Asociación, en la que expresa la voluntad de ser designada camarera.

Custodio: el custodio de la Virgen María es un seglar, hijo del pueblo vinculado a la Junta del Patronato. Tiene la función de vigilar el estado de la Virgen María en los traslados. Hay que tener en cuenta que hasta el 1976 la imagen que se trasladaba era la centenaria, a pesar de que la imagen peregrina está completamente arraigada. La imagen tiene un sistema complejo de engranaje a las andas. El custodio tiene la finalidad de comprobar que la Virgen María tiene la peana muy sujeta a la estructura de las andas cuando el sacerdote que la puerta o él mismo la coloca. Normalmente, procesiona en su posición con la Junta, pero se avanza para hacer las comprobaciones que haga falta cuando lo crea conveniente. Además, es el encargado de fijarla y desencajarla del trono para llevarla a las andas o viceversa cada vez.

Milicia y corte: la fecha de su fundación es 1897, con la inauguración del Santuario. Su origen se debe a la necesidad de garantizar también la seguridad al santuario, amenazada en su momento por robos. Un grupo de hombres y mujeres hacían turnos de vigilancia durante las 24h del día, en un velatorio continuo. Es una asociación dedicada al culto de la Virgen María y al ejercicio de las piedadades marianas. Sus celebraciones públicas son la festividad de la Natividad, Candelaria, Asunción, la Inmaculada y la Encarnación. Además, en la misa del último domingo de fiestas, dedicada a Milicia y Corte se bailan las camareras del año siguiente.

Milicia y custodia: la entidad de Milicia y Custodia tiene como finalidad acompañar a la imagen de la Virgen María del Castell en sus traslados, y tener cuidado de las andas, ofreciéndolas ellos a los diferentes grupos de portadores y vecindario que la llevará durante las procesiones.

Danzadoras y danzadores:

Arquets / Panderetes. Ocho niñas vestidas como pastorcillas, pero sin el chaleco y el cabello de paja. En las manos llevan un arco elaborado con hojas de hiedra y flores de colores con el cual bailan haciendo varias evoluciones. Para el baile de las panderetas, se cambia el arco de hojas y flores por una pandereta.

Vetes. Ocho chicas vestidas con el tradicional traje de labradora.

Dansadors Baile (Jota). La indumentaria es aquella tradicional valenciana, compartida por todo el territorio, que evoluciona al mismo tiempo, incorporando o recuperando elementos y tejidos

Bastons/Bastonets. Ocho bailadores / bailadoras vestidos con un faldellí y un cuerpo de raso o satén de color rojo para los chicos y de color azul para las chicas, capeta, pañuelo atado al cuello, calzas blancas y corona con plumas. Sostienen en la mano derecha un bastón de unos 60cm de alto, mientras que en la mano izquierda llevan una plancha circular.

Muixeranga. Ataviados con pantalón blanco, faja negra y camisa roja, con bordado de la colla.

Caps cuatro parejas de cabuts. Tres parejas de bailadores y bailadoras vestidos como labradores y labradoras valencianes, que llevan sobre los hombros los cabezas de los cabuts de cartón piedra.

Gigantes. En el caso de Cullera figuran dos, que representan al Rey Jaime I y la reina na Violant.

Personatges bíblics. Personatges que completen el seguici de la processó general. Una sèrie de personatges de tradició bíblica de fort arrelament entre la gent. Estimem que tenen la seua procedència de la processó del Corpus, i constitueixen hui dia el record d'una catequesi alegòrica que relata de manera visual i popular la història de la salvació. Entre el conjunt de personatges que cada any podem trobar en el seguici hi ha els personatges i les escenes següents: Noé (l'avi Colomet), Abraham, Sara, Isaac, Jacob, Raquel, Josep, Moisès, Aaron, faraó amb dona i fill, cort del faraó, portadors de torxes, arca de l'Aliança, trompeters, Josuè, Saül, Samsó, Dalila, rei David, Betsabé, Salomó i reina de Sabà, Elies, Jeremies, Isaïes, Judith, Rut, Noemí, Dèbora, Abigail, Rebeca, reina Esther, Tobies, Sara.

Cirialots. Els prohoms, o ancians, abillats amb túniques blanques, corones daurades i barbes postisses, que carreguen amb grans ciris.

Quatre parts del món. El grup de personatges més conegut i estimat per la comunitat local. Són els antics volants o portadors de la Mare de Déu. En l'actualitat en són quatre, tot i que ja no porten al muscle les andes amb la imatge, sinó que fan d'acompanyants al llarg de la Baixà, Processó General i Pujà. La seua indumentària ha passat a formar part de la iconografia popular local, pel seu caràcter cridaner, però també elegant. Es tracta d'una brusa ampla i calces blaves, calçons curts rematats amb randes, gola, bocamànegues i un barret ornat amb enfilalls de perles falses, i caramull de flors i violes. A la mà sostenen un manoll de cintes de seda de diversos colors.

Músics. Sense dubte, la música està present i fa gala en aquesta vila durant les festes. Les agrupacions musicals han estat reconegudes com a bé d'interès cultural immaterial en si mateixes, i constitueixen, de ple, un dels moviments d'associacionisme i transmissió de coneixements més potents del territori i també a escala estatal (fins i tot per a ser reconegudes com a manifestació representativa del patrimoni cultural immaterial espanyol) com a mostra d'exemple organitzatiu.

Elements imatge de la Mare de Déu. La icona mariana protagonista i raó de les Festes Majors en el seu honor, sota l'advocació de la Mare de Déu de l'Encarnació (del castell de Cullera) és una imatge datada el segle XIV, de 38 cm d'alçada, per 20 de base, realitzada en alabastre policromat i daurat. La figura que representa la Mare de Déu amb Jesús al braç està depositada en una peanya de plata del segle XVIII. Té un maluc lleugerament desplaçat, i el cap, lleugerament inclinat, formant una S. La túnica està decorada amb palmes daurades, emblema del triomf i símbol de la virginitat triomfant de la Mare de Déu. Les mànegues de la túnica són més amples i més curtes que les de baix, ajustades amb botons. La túnica i el vestit, de mànegues cenyides de color blau i botons daurats, i l'ampli mantell, ple d'estreles, que recull amb el braç esquerre. La cara i les mans eren obscures, morenes, d'on prové el seu nom popular de Moreneta. Sosté a la mà dreta una flor en forma de campana, una flor de lliri, que en representa la puresa, innocència i virginitat. El lliri simbolitza també l'abandonament a la voluntat de Déu. El xiquet Jesús acarona un dels pistils de la flor amb la mà dreta, i, amb l'esquerra, acaricia un osset, que descansa sobre els seus genolls. L'osset és l'emblema cristià tret de la història natural dels antics. Té una càrrega simbòlica teològica, que l'Església va prendre i va començar a utilitzar en el segle VI, i simbolitza l'ànima del cristià que troba refugi en Jesucrist. La corona gòtica, medieval (cilindre d'or amb una pedra preciosa) ja fa referència a la representació reial, i la vincula amb el seu origen ja coronat, més enllà de la corona que du en l'actualitat, de joieria. Encara que l'advocació siga de l'Encarnació, la imatge compta amb el xiquet Jesús al braç de la mare, ja que, com hem comentat, la imatge va ser primer, abans de l'advocació. La imatge religiosa de la Mare de Déu de l'Encarnació és una expressió de l'esperit que informa de la fe i la vida creient de les persones i del poble; i, al mateix temps, és una ajuda per a la comprensió i contemplació dels continguts de la fe que representen. L'any 1977 es construeix una imatge peregrina, per a facilitar les tasques de conservació de la imatge original. Actualment, és la imatge utilitzada per a processonar, baixar al poble, besamans, etc.

Personajes bíblicos. Personajes que completan el séquito de la Procesión General. Una serie de personajes de tradición bíblica de fuerte arraigo entre la gente. Estimamos que tienen su procedencia de la procesión del Corpus, y constituyen hoy en día el recuerdo de una catequesis alegórica que relata de manera visual y popular la historia de la Salvación. Entre el conjunto de personajes de cada año podemos encontrar, en el séquito a los siguientes personajes y escenas: Noe (el abuelo *Colomet*), Abraham, Sara, Isaac, Jacob, Raquel, José, Moisés, Aaron, Faraón con mujer e hijo, corte del faraón, portadores de antorchas, Arca de la Alianza, trompeteros, Josué, Saúl, Sansón, Dalila, Rey David, Betsabé, Salomón y reina de Saba, Elías, Jeremías, Isaías, Judith, Rut, Noemí, Dèbora, Abigail, Rebeca, Reina Esther, Tobías, Sara.

Cirialots. Los prohombres, o ancianos, ataviados con túnicas blancas, coronas doradas y barbas postizas que cargan con grandes cirios.

Cuatro partes del mundo. El grupo de personajes más conocido y estimado por la comunidad local. Son los antiguos volantes o portadores de la Virgen María. En la actualidad son cuatro a pesar de que ya no llevan al hombro las andas con la imagen, sino que hacen de acompañantes a lo largo de la Bajada, Procesión General y Subida. Su indumentaria ha pasado a formado parte de la iconografía popular local, debido a su carácter llamativo, pero también elegante. Se trata de un blusón ancho y calcetas azules, calzones cortos rematados con randas, garganta, bocamangas y un sombrero ornado con sartas de perlas falsas, y colmo de flores y violas. En la mano sostienen un manajo de cintas de seda de varios colores.

Músicos. Sin duda la música está presente, y alardea en esta Villa durante las fiestas. Las agrupaciones musicales han sido reconocidas como Bien de Interés Cultural Inmaterial en sí mismas, y constituyen, de pleno, uno de los movimientos de asociacionismo y transmisión de conocimientos más potentes del territorio y también a escala estatal (incluso para ser reconocidas como Manifestación Representativa del Patrimonio Cultural Inmaterial Español), sirviendo de ejemplo organizativo.

Elementos imagen de la Virgen María. El icono mariano protagonista y razón de las Fiestas Mayores en su honor, bajo la advocación de la Virgen María de la Encarnación (del Castell de Cullera), es una imagen datada en el siglo XIV, de 38cm de altura, por 20 de base, realizada en alabastro policromado y dorado. La figura que representa a la Virgen María con Jesús en el brazo está depositada en una peana de plata del siglo XVIII. Tiene una cadera ligeramente desplazada y el eje ligeramente inclinado, formando una S. La túnica está decorada con palmas doradas, emblema del triunfo y símbolo de la virginidad triunfante de la Virgen María. Las mangas de la túnica sueño más anchos y más cortas que las de bajo, ajustadas con botones. La túnica y el traje de mangas ceñidas de color azul y botones dorados, y el amplio manto, pleno de estrellas, que recoge con el brazo izquierdo. La cara y las manos eran oscuras, morenas, de aquí su nombre popular, de Moreneta. Sostiene en la mano derecha una flor en forma de campana, una flor de lirio, representando su pureza, inocencia y virginidad. El lirio simboliza también el abandono a la voluntad de Dios. El niño Jesús, mima uno de los pistillos de la flor con la mano derecha, y con la izquierda acaricia un huesecillo, que descansa sobre sus rodillas. El huesecillo es el emblema cristiano sacado de la Historia Natural de los antiguos. Tiene una carga simbólica teológica, que la Iglesia tomó y empezó a utilizar en el siglo VI, y simboliza el alma del cristiano que encuentra refugio Jesucristo. La corona gòtica, medieval (cilindro de oro con una piedra preciosa) ya hace referencia a la representación real, y la vincula con su origen ya coronado, más allá de la corona que lleva en la actualidad, de joyería. Aunque la advocación sea de la Encarnación, la imagen cuenta con el niño Jesús, en el brazo de la madre, puesto que como hemos comentado, la imagen fue primero, antes de la advocación. La imagen religiosa de la Virgen María de la Encarnación es una expresión del espíritu que informa la fe y la vida creyente de las personas y del pueblo; y al mismo tiempo, es una ayuda para la comprensión y contemplación de los contenidos de la fe que representan. El año 1977 se construye una imagen peregrina, para facilitar las tareas de conservación de la imagen original. Actualmente es la imagen utilizada para procesionar, bajar al pueblo, besamans, etc.

Tauleta: és una paraula que desperta els sentits de la comunitat de Cullera. L'altar temporal, el tron momentani de la Mare de Déu, que és creat ex professo any rere any. L'origen d'aquest element visual, plàstic i litúrgic se situa en els inicis de les davallades de la Mare de Déu a la vila de Cullera i es conta, principalment per mitjà d'una llegenda d'autoria local, que transcrivim ací des del llibre escrit per Giner: «De feia uns quants anys del començament de la Davallada, que, un rector vellet, avarava, lenta i fatigosament per les Revoltes Velles. I en aplegar al Raval, tres hòmens que acabaven de sopar a la porta de casa i aquí s'estaven per vore passar la processó. En mirar-se'l tan cansat, al senyor rector, la Imatge penjada del coll de dues corretges i amb el consegüent manxó, vullgues que no, el varen fer seure i deixar la Mare de Déu damunt la tauleta. Mentre que la paraven, llurs dones d'uns domossos i un parell de canelobres i la barrejaren tota de pétals de flor. Val a dir que improvisaren, pensat-i fet, una 'Tauleta' com les del Corpus a nostra Patrona. El costum quedà, com queden les coses bones, i d'any en any tres hòmens que havien de ser trets del raval de la Mar, pararien la Tauleta i anirien -és clar- amb les dones llurs, darrere l'anda en la processó de la Baixada i la de Sant Vicent». Mitjançant aquestes paraules, trobem explicació a l'existència d'aquest element material vinculat amb la rebuda a la vila de la Mare de Déu, inserida en l'acte de la Baixà. Segons la cita, l'acte de la Baixà ja estaria institucionalitzat i va ser en un d'aquells anys quan es va produir aquest fet fortuït, que, en un principi, marcaria la història de les festes per sempre. Segons es diu, va ser llavors quan va nàixer la tauleta i el tauleter. Com comentem, en un primer moment, serien les dones les encarregades de decorar i lluir la tauleta, però amb la ritualització i/o institucionalització de la construcció de la tauleta com a element central de la Baixà, seran els homes qui materialitzen la tasca de la tauleta. En l'actualitat, consisteix en una estructura d'ús temporal, amb el centre giratori sobre una tauleta, i decorada en flor. Aquesta estructura i decoració la duen a terme els tres tauleters, que són triats pels anteriors, o es proposen a ells mateixos davant de la Germandat de Tauleters, i tenen l'encàrrec de fer realitat aquesta arquitectura efimera en la qual reposarà la Mare de Déu durant uns minuts, i que simbolitza l'entrada a la vila. La tauleta serà com la clau de la ciutat, que dona la benvinguda a la Mare de Déu, i són els tauleters els que obrin les portes. La tauleta ha passat de tindre una modesta improvisació funcional, a la qual deu el seu origen, a ser un esplèndid monument marià, que és el tron en què breument s'asseu sa reialesa sobre la Cullera civil, l'adorable figura de la nostra patrona.

Tron efimer: per als nou dies de festes, a l'altar major de la parròquia dels Sants Joans es munta una estructura mòbil, que suposa el tron que ocuparà la imatge de la Mare de Déu. Allà és entronitzada en arribar de la Baixà, i davallada en cada ocasió que ix al carrer en processó. El tron puja i baixa per a fer visible la imatge, que sempre és fixada pel custodi quan el clero l'acosta. Mentre aquesta estructura puja o baixa, el rogle de campanes sempre sona. D'aquesta manera, l'altar principal del temple es modifica i s'adapta per a acollir la imatge, que només descansa a l'església els nou dies.

Balls i danses: un dels elements més rellevants i notoris és la presència de danses rituals en diferents dies de les festes. Abans hem anotat l'evolució que han patit aquestes danses i balls al llarg dels temps, i ens cal també afegir la seua importància, ja siga per la seua presència com pel fort procés de recuperació dels darrers anys i els estudis que s'han fet al voltant d'aquest fenomen, compartit principalment en l'àmbit comarcal, però amb notòries diferències locals, que hauran de continuar treballant-se. No totes les localitats han tingut l'amabilitat d'investigar i recuperar les danses que es feien al voltant dels seguicis principals de les festes. Però a Cullera, des de fa unes dècades, sí que ha estat així, i s'han pogut recuperar, gràcies als estudis i les investigacions dels responsables locals dels grups o colles de danses, així com d'estudiosos que les han incloses en els seus grans estudis comarcals o més generals, com ha sigut el cas d'Enric Olivares i Oretó Trescolí.

Música: la presència dels elements sonors en les festes és indubtable. I com a element que cal destacar hi ha la música, representada per tres entitats de Cullera. SCUDAMM, Societat Ateneu Musical i Societat Musical Instructiva Santa Cecília. És tanta la importància de

Tauleta: es una palabra que despierta los sentidos de la comunidad de Cullera. El altar temporal, el trono momentáneo de la Virgen María, que se creado ex professo año tras año. El origen de este elemento visual, plástico y litúrgico se sitúa en los inicios de las bajadas de la Virgen María a la Vila de Cullera y se cuenta, principalmente a través de una leyenda de autoría local, que transcribimos aquí desde el libro escrito por Giner: hacía ya unos cuántos años del comienzo de la Bajada, y, un rector vejecito, bajaba, lenta y cansadamente por *les Revoltes Velles*. Y al llegar al Arrabal, tres hombres acababan de cenar a la puerta de casa y aquí estaban para ver pasar la procesión. Al ver tan cansado, al señor rector, con la Imagen colgada del cuello de dos correas, quisiera o no, lo hicieron sentar y dejar la Virgen María encima *la tauleta*. Mientras que la paraban, sus mujeres sacaron unos damascos y un par de candelabros y la llenaron toda de pétalos de flor. Justo es decir que improvisaron, *pensat-i-fet, una 'Tauleta'* como las del Corpus a nuestra Patrona. La costumbre quedó, como quedan las cosas buenas, y de año en año tres hombres que tenían que ser escogidos del arrabal del Mar, montarían *la Tauleta* e irían -está claro- con sus mujeres, detrás de la anda en la procesión de la Bajada y la de San Vicente. A través de estas palabras, encontramos explicación en la existencia de este elemento material vinculado con el recibimiento en la Villa de la Virgen María, insertada en el acto de la Bajada. Según la cita, el acto de la Bajada ya estaría institucionalizado y fue en uno de estos años, cuando se produjo este hecho fortuito, en un principio, marcando la historia de las Fiestas por siempre jamás. Según se llama, fue en este momento que nació la *Tauleta* y *el Tauleter*. Cómo comentamos, en un primer momento, serían las mujeres las encargadas de decorar y arreglar *la Tauleta*, pero al ritualizarse y/o institucionalizarse la construcción de *la Tauleta* como elemento central de la Bajada, serán los hombres quienes materializan la tarea de *la Tauleta*. En la actualidad consiste en una estructura de uso temporal, con el centro giratorio sobre una tableta, y decorada en flor. Esta estructura y decoración se lleva a cabo por los tres *Tauleters*, que son elegidos por los anteriores o se proponen a sí mismo ante *la Germandat de Tauleters*, y tienen el encargo de hacer realidad esta arquitectura efimera donde reposará la Virgen María durante unos minutos, simbolizando la entrada en la Vila. *La Tauleta* será como la llave de la ciudad, que da la bienvenida a la Virgen María, y son los *Tauleters* los que abren las puertas. *La Tauleta* ha pasado a ser, de una modesta improvisación funcional, a la cual debe su origen, a ser un espléndido monumento mariano, qué es el trono en que brevemente, asienta su realeza sobre la Cullera civil, la adorable figura de nuestra Patrona.

Trono efimero. Para los nueve días de fiestas, al Altar Mayor de la parroquia de los Santos Juanes se monta una estructura móvil, que supone el trono que ocupará la imagen de la Virgen María. Allá es entronizada al llegar de la Bajada, y es bajada en cada ocasión que sale a la calle en procesión. El trono sube y baja para hacer visible la imagen, que siempre es fijada por el Custodio cuando el clero la acerca. Mientras esta estructura sube o baja, *el rogle* de campanas siempre suena. De este modo, el altar principal del templo se modifica y adapta para acoger la imagen que solo descansa estos nueve días en la iglesia.

Bailes y danzas. Uno de los elementos más relevantes y notorios es la presencia de danzas rituales en diferentes días de las fiestas. Antes hemos anotado la evolución que han sufrido estas danzas y bailes a lo largo de los tiempos, y nos hace falta también añadir su importancia, tanto sea por su presencia como por el fuerte proceso de recuperación de los últimos años y los estudios hechos alrededor de este fenómeno, compartido principalmente a nivel comarcal, pero con notorias diferencias locales, que tendrán que continuar trabajándose. No todas las localidades han tenido a bien de investigar y recuperar aquellas danzas que se realizaban alrededor de los séquitos principales de las fiestas. Pero en Cullera, desde hace unas décadas, ha estado así, recuperando, gracias a los estudios e investigaciones de los responsables locales de los grupos o pandillas de danzas, como de estudiosos que las han incluido en sus grandes estudios comarcales o más generales, como han sido Enric Olivares y Oretó Trescolí.

Música. La presencia de los elementos sonoros a las fiestas es indubtable. Y como elemento a destacar es la música, representada por tres entidades de Cullera. SCUDAMM, Sociedad Ateneo Musical y Sociedad Musical Instructiva Santa Cecilia. Es tanta la importancia de la

la música i de les entitats, que formen part dels seguicis rituals i més enllà. Destacables són les entrades de bandes, que fan gaudir el públic i els visitants amb l'elegància d'un acte tan popular com significatiu. I tant és així que, arran de l'arrelament musical del poble, es va generar el Certamen de Bandes, el segon més antic de l'Estat espanyol. També la música està protagonitzada per aquelles tonades i composicions que fan de fons necessari per a les danses i els balls rituals de les festes, fets tant per l'Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina com per la Colla Pas Pla.

Campanes: Cullera és, sens dubte, una de les poblacions valencianes on es guarda la tradició dels vols generals de campanes, entesos quan la participació de diverses torres s'uneixen conformant un paisatge sonor reconeixiblement festiu. Són diversos els moments en què totes les campanes de la vila uneixen les seues veus. I també es conserva, tal com ha de ser, la tradició dels vols a l'alba, quan, de l'església dels Sants Joans ix la Mare de Déu en les Aurores. Aquest patrimoni sonor és un dels elements que conformen les festes que s'ha anat recuperant des dels anys 80. Cullera, a més, ha sabut propiciar la restauració dels seus jocs de campanes, per tal de poder fer-les sonar manualment, com ocorre alguns anys.

Pirotècnia: un altre element comú en les festes del nostre territori és la pirotècnia en totes les seues formes, al llarg de la setmana festiva i en els moments més esperats, com són la nit de la Baixà i el dia de la Processó General, en què es disparen castells de focs artificials i, també, mascletades.

Processos danses de Cullera: un cas de patrimoni recuperat al voltant dels anys 80, per l'Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina, gràcies a treballs de rescat per mitjà de la memòria oral. Les danses són, originàriament, un ball ritual (es desenvolupen en un dia en concret, per unes persones en concret també), però participatiu hui en dia. El seu caràcter ritual (tot just per això és conegut com a dansa) ve de la seua realització en un context de festa major o festes de carrer. Per a insistir encara més en el seu caràcter ritual, la vestimenta dels balladors i balladores és d'un tipus especial, com, per exemple, amb un ús conservat del mocador de Manila, o, en el cas de les dones, amb adorns amb flors als cabells i al pit. El fet de ballar aquesta dansa requereix anar vestits molt mudats, per a donar importància a aquest ball tan especial. Es tracta d'una dansa per jota, de quatre passades amb un pas pla entre aquestes passades, unint-les o encadenant-les, un tret que resulta diferenciador d'altres dansades d'altres localitats, on les passades es fan de manera separada. Conformant una cadena participativa, obrin els quadres de l'Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina, seguits dels quadres d'escoles o grups de danses convidats, i, seguidament, d'aquells quadres conformats per veïns i veïnes que desitgen participar-hi. És per això que a aquestes danses de Cullera els atorguem la categoria de participativa, encara que mantinguen el sentit donat per la comunitat de ritual. El recorregut és des de la plaça d'Espanya, passant pel carrer la Séquia, el pati de l'Església, el carrer Antoni Renart i, de nou, la plaça d'Espanya.

Esmorzar de la Canya: encara que sembla circumstancial, aquest esmorzar no és gens improvisat ni casual. És tot un fet social entorn del ritual de «preparar el camí de la Mare de Déu», ja que el grup que s'encarrega d'aquest senzill ritual fa el camí de la Baixà, amb una canya que iguala en altura a les andes de la Mare de Déu. Totes les branques dels arbres que puguen colpejar la imatge són tallades.

Pujada corporació i baixà: un dels actes més singulars, tot siga pel seu caràcter, com per la seua vistositat, i les emocions que desperta entre els veïns i les veïnes, i els visitants que s'hi acosten, de més prop o més lluny, és l'acte de la Baixà de la Mare de Déu del Castell fins a la vila. Aquesta Baixà, ritualitzada, des de la seua instauració com a tret d'inici de les festes, es deu a les repetides i extraordinàries davallades de la Mare de Déu des de la seua capella, primer, i, després, des del seu santuari, per a implorar la seua protecció davant de la meteorologia i les avingudes del riu Xúquer. Així, doncs, i des del segle XVII, la Mare de Déu és baixada al poble el dissabte posterior al Diumenge de Pasqua. El seguici s'enceta a les portes de la casa consistorial, des d'on la corporació (en representació de tot el poble de Cullera) inicia el camí,

música y de las entidades, que forman parte de los séquitos rituales y más allá. Destacables son las entradas de bandas, que hacen disfrutar al público y visitantes con la elegancia de un acto tanto popular como significativo. Y tanto es así, que, a raíz del arraigo musical del pueblo, se generó su Certamen de Bandas, el segundo más antiguo del estado español. También la música está protagonizada por aquellas tonadas, y composiciones que hacen de fondo necesario a las danzas y bailes rituales de las fiestas, hechos tanto por la *Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina* como por la *Colla Pas Pla*.

Campanas. Cullera es, sin duda, una de las poblaciones valencianas donde se guarda la tradición de los vuelos generales de campanas, entendidos cuando la participación de varias torres se unen conformando un paisaje sonoro reconocidamente festivo. Son diversos los momentos en que todas las campanas de la villa unen sus voces. Y también se conserva, tal y como tiene que ser, la tradición de los vuelos al amanecer, cuando de la iglesia de los Santos Juanes sale la Virgen María en las Aurores. Este patrimonio sonoro es uno de los elementos que conforman las fiestas que se ha venido recuperando desde los años 80. Cullera, además, ha sabido propiciar la restauración de sus juegos de campanas, para hacerlas sonar manualmente, como algunos años ocurre.

Pirotècnia. Otro elemento común en las fiestas de nuestro territorio es la pirotècnia en todas sus formas, a lo largo de la semana festiva y en los momentos más esperados, como son la noche de la Bajada y el día de la Procesión General, en que se disparan castillos de fuegos artificiales y se queman también mascletas.

Procesos dances de Cullera. Un caso de patrimonio recuperado alrededor de los años 80, por la *Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina*, gracias a trabajos de rescate a través de la memoria oral. Las danzas son un baile ritual en su origen (se desarrollan en un día en concreto, por unas personas en concreto también) pero participativo hoy en día. Su carácter ritual (apenas por eso se lo conoce por danza), viene de su realización en un contexto de fiesta mayor o fiestas de calle. Para incidir todavía más en su carácter ritual, la vestimenta de los bailadores y bailadoras es de un tipo especial, como por ejemplo con un uso conservado del mantón de Manila, o, en el caso de las mujeres, con adornos en los cabellos y en el pecho con flores. El hecho de bailar esta danza requiere de ir con trajes bien vestidos, para dar importancia a este baile tan especial. Se trata de una danza por jota, de cuatro pases con un paso plano entre estos pases, uniéndolas o encadenándolas, hecho que resulta diferenciador con otras danzas de otras localidades, donde los pases se hacen de forma separada. Conformando una cadena participativa, abren los cuadros de la propia *Escola Municipal de Danses, Tabal i Dolçaina*, seguidos de los cuadros de escuelas o grupos de danzas invitados y seguidamente de aquellos cuadros conformados por vecinos y vecinas que desean participar. Es por eso que a estas Danzas de Cullera les otorgamos la categoría de participativa, aunque mantengan el sentido dado por la comunidad de ritual. El recorrido es desde la Plaza de España, pasando por la calle la Acequia, Patio de la Iglesia, c/ Antoni Renart y de nuevo Plaza de España.

Almorzar de la Caña. Aunque parece circumstancial, este almuerzo no es nada improvisado ni casual. Es todo un hecho social entorno al ritual de *preparar el camí de la Mare de Déu*, puesto que el grupo que se encarga de este sencillo ritual hace el camino de la Bajada, con una caña que iguala en altura a las andas de la Virgen María. Todas aquellas ramas de los árboles que golpearían la imagen son cortadas.

Subida Corporación y bajada. Uno de los actos más singulares, todo sea por su carácter, como por su vistositad, y las emociones que despierta entre los vecinos y vecinas, y los visitantes que de más cerca o lejos se acercan es el acto de la Bajada de la Virgen María del Castell, hasta la Vila. Esta Bajada, ritualizada, desde su instauración como pistoletazo de inicio de las fiestas, se debe a las repetidas y extraordinarias bajadas de la Virgen María desde su capilla primero y después desde su santuario, para implorar su protección ante la meteorología y las avenidas del río Júcar. Siendo así, y desde el siglo XVII, la Virgen María se bajaba al pueblo, el sábado posterior al Domingo de Pascua. El séquito se forma a las puertas de la Casa Consistorial, desde donde la Corporación (representante en todo el pueblo de Cullera) inicia el camino,

passant per l'església dels Sants Joans i creuant pel mercat municipal (antiga plaça de la Mare de Déu). La comitiva encara les revoltes del castell fins al cim, el santuari, des d'on es traurà la imatge de la Mare de Déu i es durà cap a la vila.

El seguici que ix de la casa consistorial és el següent: ● macers de la vila, amb les maces de plata, ● convidats, ● secretari municipal, ● representants de l'alcalde/ssa de les pedanies, ● regidors i regidores, ● tinent d'alcaldia amb els bastons, ● alcalde/alcaldessa de la ciutat, amb bastó. A la seua dreta, el jutge de pau; i, a la seua esquerra, el cap de comandament de la Guàrdia Civil de Cullera, ● quatre parts del món, ● ordenances i Policia Local, ● banda de música, amb la seua musa.

El seguici que s'hi incorpora (davant) des de l'església és: ● creu major alçada, ● cambreres, amb acompanyants. Vestides elles de negre, «a l'espanyola», amb pinta i mantellina. Els vestits llargs i negres, amb cola. Els acompanyants vestiran de gala, ● tauleters, amb acompanyants. Ells, vestits de negre, i les seues acompanyants, vestides com les cambreres, ● Junta del Patronat del Santuari de Nostra Senyora del Castell, ● clero.

Una vegada tota la comitiva ha arribat al santuari, a l'altar major se situen cambreres, tauleters, Junta del Patronat, Milícia y Corte, Milícia y Custodia i la corporació. El cambril de la Mare de Déu es tanca i es trau la imatge peregrina, en mans del seu custodi, que la deixa a l'altar. Des d'allà, el president de la Junta del Patronat du la imatge, mentre sona el rogle de campanes i les cinc campanes de la torre voltegen, i la col·loca a les andes, ja en mans dels portadors de la Baixà. En aquell moment i com si es tractara d'un esclat de jubileu, s'entona la *Salve marinera*, cantada per tots els presents dins del santuari. Posteriorment, es trau la Mare de Déu al pati del santuari, i comença la Baixà.

El seguici, que comença a desfilar mentre es ballen lentament les andes, es conforma de la manera següent:

● Representants de les associacions falleres locals, ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu alçada ● poble, ● comuniantes, ● Milícia y Custodia, amb el guió de la Mare de Déu, ● Milícia y Corte, ● andes de la Mare de Déu, portada pels portadors de la Baixà, vestits amb uniforme de mariner, ● clero, ● cambreres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyants, ● Junta del Patronat, presidida pel president, amb capa pluvial blava i bonet a la mà, ● macers de la vila, ● corporació municipal, ● banda de música, amb la seua musa, ● poble.

La comitiva descendeix per les revoltes, mentre les campanes del santuari i les de les esglésies del poble voltegen de tant en tant. A cada cantó de les revoltes, es dispara una salva. Mentre el seguici baixa, al mercat municipal comencen a desenvolupar-se les danses (bastons, arquets, panderetes, vetes, ball-jota, caps i muixeranga). Aquestes danses es faran al mateix mercat i començaran a desfilar abans del seguici que baixa del santuari, fins a l'església. A l'arribada de la comitiva al mercat, aquesta comença a baixar per l'escalinata, i s'espera baix, als jardins. Al so de la marxa reial, la imatge de la Mare de Déu és tret a les andes menudes i entronitzada pel president de la Junta del Patronat a la TAULETA, que s'ha disposat per a tal ocasió. El cor Stella Maris entona l'*Himne a la Tauleta*. Seguidament, el mateix president de la Junta del Patronat du la imatge des de la tauleta fins a les andes grans triades per a processonar fins a l'església dels Sants Joans. El seguici es torna formal, per a processonar del mercat municipal a la parròquia. L'entrada a l'església dels Sants Joans de la Mare de Déu es realitza amb la marxa reial, i, mentre va entrant a la nau del temple, l'orgue sona igual que el rogle de campanes i es llancen pétals de flor des de les balconades interiors. En arribar les andes davant de l'altar major, el custodi lleva la imatge i li l'ofereix al president de la Junta del Patronat, que la col·loca al setial instal·lat per a l'ocasió. Mentre el setial va pujant al seu lloc, s'entona de nou la *Salve marinera*. Després té lloc l'inici del novenari. Al cap d'una estona, es llança un castell de focs artificials.

Rosari de l'Aurora del Raval de Sant Agustí: dilluns, festa de Sant Vicent Ferrer (dia 3 de les festes), a les 5 hores del matí, vol de cam-

pasando por la iglesia de los Santos Juanes y cruzando por el Mercado Municipal (antigua plaza de la Virgen María). La comitiva sube por *les revoltes del Castell* hasta la cumbre, el santuario, desde donde se sacará la imagen de la Virgen María, llevándola hacia abajo, hacia la Vila.

El séquito que sale de la Casa Consistorial es el siguiente: ● Maceiros de la Vila, con las mazas de plata, ● Invitados, ● Secretario Municipal, ● Representantes del Alcalde/esa de las pedanías, ● Regidores y regidoras, ● Tenientes de alcaldía con los bastones, ● Alcalde / Alcaldesa de la ciudad, con bastón. A su derecha el Juez de Paz y a su izquierda el Jefe de Mando de la Guardia Civil de Cullera, ● Cuatro partes del Mundo, ● Ordenanzas y Policía Local, ● Banda de música, con su musa.

El séquito que se incorpora (delante) desde la iglesia es: ● Cruz Mayoralzada, ● Camareras, con acompañantes. Vestidas ellas de negro «a la española» con peineta y mantilla. Los trajes largos y negros, con cola. Los acompañantes vestirán de gala, ● *Tauleters*, con acompañantes. Ellos vestidos de negro y sus acompañantes, vestidas como las Camareras, ● Junta del Patronato del Santuario de Nuestra Señora del Castell, ● Clero.

Una vez toda la comitiva ha llegado al santuario, en el Altar Mayor se sitúan Camareras, *Tauleters*, Junta del Patronato, Milícia y Corte, Milícia y Custodia y la Corporación. El camarín de la Virgen María se cierra y se saca la imagen peregrina, en manos de su Custodio, dejándola en el Altar. Desde allí el presidente de la Junta del Patronato, lleva la imagen, mientras suena *el rogle* de campanas y las cinco campanas de la torre voltean, y la coloca en las andas, ya en manos de los Portadores de la Bajada. En ese momento y como si de un estallido de jubileo se tratara, se entona la *Salve Marinera*, cantada por todos los presentes dentro del santuario. Posteriormente, se saca la Virgen María al patio del santuario, y empieza la Bajada.

El séquito, que empieza a desfilar mientras se bailan lentamente las andas, se conforma de la siguiente forma: ●

Representantes de las Asociaciones Falleras locales, ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz Levantada, ● Pueblo, ● Comuniantes, ● Milícia y Custodia con el guió de la Virgen María, ● Milícia y Corte, ● Andas de la Virgen María, portada por los Portadores de la Bajada, vestidos con uniforme de mariner, ● Clero, ● Camareras, con acompañantes, ● *Tauleters*, con acompañantes, ● Junta del Patronato, presidida por el presidente con pluvial azul y bonete en la mano, ● Maceros de la Vila, ● Corporación Municipal, ● Banda de música, con su musa, ● Pueblo.

La comitiva descende por *les revoltes*, mientras las campanas del santuario y las de las iglesias del pueblo voltean de vez en cuando. A cada lado de las revoltes, se dispara una salva. Mientras el séquito baja, al Mercado Municipal empiezan a desarrollarse las danzas (*Bastones, Arquets, Panderetes, Vetes, Ball-Jota, Caps y Muixeranga*). Estas danzas se harán en el mismo mercado y empezarán a desfilar antes del séquito que baja del santuario, hasta la iglesia. A la llegada de la comitiva al Mercado, esta empieza a bajar por la escalinata, esperando bajo, a los jardines. Al sonido de la Marcha Real, la imagen de la Virgen María es sacada con las andas pequeñas y entronizada por el presidente de la Junta del Patronato a la *Tauleta*, que se ha dispuesto para tal ocasión. El coro Stella Maris entona el Himno a la *Tauleta*. Seguidamente, el mismo presidente de la Junta del Patronato, lleva la imagen desde la *Tauleta* hasta las andas grandes elegidas para procesionar hasta la iglesia de los Santos Juanes. El séquito se vuelve formal, para procesionar del Mercado Municipal a la parroquia. La entrada en la iglesia de los Santos Juanes de la Virgen María se realiza con la Marcha Real, y mientras va entrando a la nave del templo, el órgano suena al igual que *el rogle* de campanas y se lanzan pétalos de flor desde las balconadas interiores. Al llegar las andas frente al Altar Mayor, el Custodio saca la imagen y se la ofrece al presidente de la Junta del Patronato, quién la coloca en el trono instalado para la ocasión. Mientras el trono va subiendo a su lugar, se entona de nuevo la *Salve Marinera*. Después tiene lugar el inicio del Novenario. Al pasar un rato, se dispara un castillo de fuegos artificiales.

Rosario de la Aurora del Arrabal de San Agustín. Lunes, fiesta de San Vicente Ferrer (dia 3 de las fiestas), a las 5h de la mañana, Vuelo de

panes (potser de les poques poblacions valencianes que mantenen un vol d'alba pròpiament dit). La imatge és davallada del seu tron mentre sona l'orgue i el rogle de campanes. Ix la comitiva processional des de l'església dels Sants Joans.

El seguici és el següent: ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu major alçada, ● poble, ● Milícia y Custodia, ● andes de la Mare de Déu, portada pels portadors del Raval, ● clero, presidit pel capellà de la parròquia visitada, en aquest cas de la Sang, ● cambres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyats, ● Junta del Patronat, ● corporació municipal, presidida per l'alcalde/alcaldessa, amb la Policia Local i ordenances, ● banda de música.

L'itinerari transcorre pels carrers Pati de l'Església, Antonio Renart, plaça de l'Ajuntament, carrer de Baix, carrer València. A l'església de la Sang comencen a voltejar les quatre campanes de la torre, al pas de la imatge de la Mare de Déu. En entrar al barri, se succeeixen els altars, les portes obertes de les cases, on es veuen les imatges particulars disposades, i la pirotècnia. En arribar al final de la zona de cases es dispara una *masclètà*/focs artificials, i la comitiva continua el recorregut fins a arribar al cementiri municipal, on es resa un responso pels difunts del poble. En acabant, la comitiva torna a formar i desfà el recorregut fins a arribar de nou a l'església dels Sants Joans, amb el rogle sonant, mentre la Mare de Déu munta al seu tron.

Processó General: el dilluns, tercer dia de les festes, dedicat a Sant Vicent Ferrer, té lloc la Processó General. Podem dividir aquest seguici ritual en dues parts diferenciades. Abans de les dues parts principals d'aquest seguici, té lloc l'Enramà de la murta, pel recorregut establert que farà la processó, com és tradició per a obrir el pas al seguici en sí. Es tracta de la desfílada d'un o dos carros, precedits de tabal i dolçaina, que van dispersant rams de plantes aromàtiques, antigament de murta, ara protegida. A Cullera, aquesta enramada es fa, tradicionalment, amb branques de ciprer i taronger, coincidint amb el fet que la flor del taronger hi és present i desprèn la seua olor tan reconeguda. La finalitat és crear una catifa vegetal als carrers i proferir un ambient acollidor gràcies als aromes. Simbòlicament, s'associa a la purificació del recorregut per on passarà el que és sagrat. La primera part, popularment anomenada la part profana (es tracta de la part que desfílava davant de la creu), són les danses rituals. Encara que coneguts com a balls, hem de precisar que es tracten de danses, justament pel seu caràcter ritual, ja que les danses, com defensen Fermín Pardo i José Àngel Jesús-Maria, sempre han estat condicionades per les festivitats determinades, per la data concreta i pel lloc en què es realitzen, a banda d'estar concretat el nombre de dansadors, figures, indumentària i elements ornamentals, els quals doten de sentit ritual i simbolisme. Tal com ja hem manifestat, i seguint el costum a la comarca, el nombre de danses, és a dir, quines hi participen i quines no, depèn de la realitat de cada any, d'aquelles que s'han pogut organitzar, si s'han trobat dansadors i dansadores i/o d'aquelles que s'han pogut recuperar gràcies als esforços i treballs dels individus, grups o entitats implicats.

Enumerem ací les danses realitzades en la darrera anualitat de la festa (documentades l'abril de 2022):

- Gegants. Encapçalant el recorregut, com és costum. Aquestes figures procedeixen originalment de la processó del Corpus de València.
- Caps (cabuts). El Ball de Nanos, molt popular, procedeix també de la processó del Corpus. Tres parelles de balladors i balladores vestits com llauradors i llauradores valencianes, que duen sobre els muscles els capgrossos de cartó pedra que representen els tres continents coneguts abans del segle XVII: Europa, Àfrica i Àsia (aquest continent està representant per la parella de gitanos). Al so de la música, colpegen unes grans castanyoles.
- Arquets. El Ball dels Arquets està conformat per huit xiquetes vestides com pastorettes, però sense el jupetí i el capell de palla. A les mans porten un arquet elaborat amb fulles d'hedra i flors de color amb el qual ballen fent diverses evolucions. És un dels balls més populars i antics dins del costumari valencià.

campanas (quizás de las pocas poblaciones valencianes que mantienen un Vuelo de Alba propiamente dicho). La imagen es bajada de su trono mientras suena el órgano y el rogle de campanas. Sale la comitiva procesional desde la iglesia de los Santos Juanes.

El séquito es el siguiente: ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz mayor alzada, ● Pueblo, ● Milicia y Custodia, ● Andes de la Virgen María, portada por los Portadores del Arrabal, ● Clero, presidiendo el capilla de la parroquia visitada, en este caso de la Sangre, ● Camareras, con acompañantes, ● *Tauleters*, con acompañantes, ● Junta del Patronato, ● Corporación municipal, presidida por el Alcalde / Alcaldesa, con la Policía Local y Ordenanzas, ● Banda de Música.

El itinerario transcurre por las calles Patio de la iglesia, calle Antonio Renart, Plaza del Ayuntamiento, calle de Bajo, Calle València. En la iglesia de la Sangre empiezan a voltear las cuatro campanas de la torre, al paso de la imagen de la Virgen María. Al entrar al barrio, se suceden los altares, las puertas abiertas de las casas donde se ven las imágenes particulares dispuestas y la pirotécnia. Al llegar al final de la zona de casas se dispara una *masclètà*/fuegos artificiales, y la comitiva continúa el recorrido hasta llegar al cementerio municipal, donde se reza un responso por los difuntos del pueblo. Al acabar, la comitiva vuelve a formar y deshace el recorrido hasta llegar de nuevo a la iglesia de los Santos Juanes, con el rogle sonando, mientras la Virgen María sube a su trono.

Procesión General. Lunes, tercer día de las fiestas, dedicado en San Vicente Ferrer, tiene lugar la Procesión General. Podemos dividir este séquito ritual en dos partes diferenciadas. Antes de las dos partes principales de este séquito, tiene lugar la *Enramà de la murta*, por el recorrido establecido que hará la procesión, como es tradición para abrir el paso al séquito en sí. Se trata del desfile de uno o dos carros, precedidos de *tabal i dolçaina*, que van dispersando ramos de plantas aromáticas, antiguamente de murta, ahora protegida. En Cullera esta enramada se hace, tradicionalmente con ramas de ciprés y naranjo, coincidiendo con que la flor de azahar es presente y desprende su olor tan reconocido. La finalidad es crear una alfombra vegetal en las calles y de conseguir un ambiente acogedor gracias a los aromas. Simbòlicamente, se asocia a la purificación del recorrido por donde pasará aquello sagrado. La primera parte, popularmente dicha la parte profana, (al tratarse de la parte que desfílava ante la cruz) son las danzas rituales. Aunque conocidos como Bailes, tenemos que anotar que se tratan de Danzas, justamente por su carácter ritual, puesto que las danzas, como Fermín Pardo y José Àngel Jesús-Maria defienden, siempre han sido condicionadas por las festividades determinadas, por la fecha concreta y por el lugar en que se realizan, además de estar concretados el número de danzantes, figuras, indumentaria y elementos ornamentales, los cuales dotan de sentido ritual y simbolismo. Tal como ya hemos manifestado, y siguiendo aquello habitual en la comarca, el número de danzas, es decir, cuáles participan y qué no, depende de la realidad de cada año, de aquellas que se han podido organizar, si se han encontrado *dansadors i dansadores*, y/o de aquellas que se hayan podido recuperado gracias a los esfuerzos y trabajos de los individuos grupos o entidades implicados.

Enumeramos aquí las danzas realizadas en a última anualidad de la fiesta (documentadas en abril de 2022):

- Gigantes. Encabezando el recorrido, como es costumbre. Estas figuras proceden originalmente de la procesión del Corpus de València.
- Cabezas (*Cabuts*). El Baile de Nanos procede también de la procesión del Corpus, siendo muy popular. Tres parejas de bailadores y bailadoras vestidos como labradores y labradoras valencianes, que llevan sobre los hombros las cabezas de cartón piedra que representan los tres continentes conocidos antes del siglo XVII: Europa, África y Asia (este continente está representando por la pareja de gitanos). Al sonido de la música, golpean unas grandes postizas.
- Arquets. El Baile dels Arquets está confirmado por ocho niñas vestidas como pastorcillas, pero sin el chaleco y el gorro de paja. En las manos llevan un arco elaborado con hojas de hiedra y flores de color con el cual bailan haciendo varias evoluciones. Es uno de los bailes más populares y antiguos dentro del costumari valencià.

● **Panderetes.** El Ball de Panderetes està conformat per les mateixes xiquetes que fan el dels Arquets, canviant l'arqueta per la pandereta i canviant la peça musical.

● **Vetes.** El Ball de les Vetes es desenvolupa per huit xiques abillades amb el vestit tradicional de llauradora, que trenen i destrenen un nus format per les cintes de seda de colors que cadascuna sosté amb la mà dreta, mentre que amb l'esquerra repica una castanyola. Aquesta trena, però, es realitza en l'aire i no al voltant d'un pal, com és més habitual.

● Danses tradicionals (jota, bolero, etc.).

● **Bastons.** El Ball dels Bastonets està format per huit balladors vestits amb un faldellí i un cos de ras o setí de color roig (per als homes) i blau (per a les dones), capeta, mocador lligat al coll, calces blanques i corona coberta amb plomes, i que sostenen amb la mà dreta un bastó de 60 cm de llargària que colpegen entre si rítmicament; a la mà esquerra porten una planxa circular que fan sonar també al ritme de la música, mentre realitzen diferents moviments entrecruant-se entre ells. Les melodies que sonen són comunes a altres pobles ribereños.

● **Moma.** Aquesta dansa, més relacionada amb les processons eucarístiques, com la del Corpus, ha estat introduïda en el seguici l'abril de 2022, tal com també ocorre en altres poblacions, però en processons eucarístiques o amb la figura de Crist com a símbol devocional. En aquesta dansa, la virtut és temptada pels set pecats capitals, durant un ball ritual ben conegut i que tantes emocions desperta.

● **Muixeranga.** Durant el recorregut, la colla executa diverses figures. Entre la relació de danses, depenent l'any, poden incorporar-se o modificar-se algunes d'aquestes. Per exemple, els Cavallets.

Aquestes danses fan el primer ball a la porta de la casa consistorial, i fan camí pel carrer Antoni Renart fins a la porta de l'església, on comencen a desfilar en el mateix recorregut que farà la següent part, la litúrgica.

La segona part, la part litúrgica, segueix aquest ordre: ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu alçada, ● poble, ● comuniant, ● personatges bíblics: Noé, Abraham, Sara, Isaac, Jacob, Raquel, Josep, Moisès, Aaron, faraó amb dona i fill, cort del faraó, portadors de torxes, arca de l'Aliança, trompeters, Josuè, Saül, Samsó, Dalila, rei David, Betsabé, Salomó i reina de Sabà, Elies, Jeremies, Isaïes, Judith, Rut, Noemí, Dèbora, Abigail, Rebeca, reina Esther, Tobies, Sara, ● dotze cirialots, ● grup *scout* del Col·legi Sant Vicent Ferrer (Maristes), ● Fundació Sant Vicent Ferrer Carbonell, ● andes amb la imatge de Sant Vicent Ferrer, dutes al muscle per l'alumnat, ● Directiva Maristes i AMPA, ● banda de música, ● poble, ● comuniant, ● Milícia y Custodia, amb el guió de la Mare de Déu, ● Milícia y Corte, ● andes de la Mare de Déu, portada pels veïns de Cullera, en diferents grups. Amb les quatre parts del món, ● clero, ● cambres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyants, ● Junta del Patronat, presidida pel president amb capa pluvial blava i bonet a la mà, ● macers de la vila, ● corporació municipal, ● banda de música, amb la seua musa.

A l'hora indicada, la imatge de la Mare de Déu és davallada del tron a l'altar major, i, en mans del clero, és muntada a les andes triades per a l'ocasió, mentre sona el rogle de campanes. En eixir la Mare de Déu, sona la Marxa Reial i les campanes de la torre voltegen. La part més singular d'aquesta processó, la principal de les festes, és, sense dubte, l'alta participació del poble de Cullera, no tant com a assistents, sinó com a participants, entre aquells que hi dansen i aquells grups de veïns que s'encarregaran de dur al muscle les andes de la Mare de Déu. Contràriament al que podria pensar-se, tractant-se de la processó més solemne de les festes (si és que alguna no ho és), a la Mare de Déu la du el seu poble, i no uns portadors organitzats, dignificant així el paper en la festa del veïnat, que és l'encarregat de processonar-la pels carrers de la vila. Indubtablement, hem de destacar aquest fet, que no es dona sovint, ja que, en les grans processons, són un grup de persones les triades sempre, ben organitzades, per fer de portadors de les andes, o fins i tot és el clero qui se n'encarrega. El recorregut establert comença al pati de l'església, carrer de Dalt, plaça de la Verdura, carrer de Dalt, plaça Don Agustín Bou, carrer de Baix, carrer dels Gils, carrer la Séquia, carrer dels Horts, carrer Sant Sebastià, carrer del Riu, carrer la Séquia, carrer Nou, carrer Teatre, plaça de la Sal, carrer Ramón y Cajal, plaça de l'Església. En entrar a l'església, de nou l'orgue i el rogle de

● **Panderetas.** El Baile de Panderetas està conformado por las mismas niñas que hacen el *dels Arquets*, cambiando el arco por la pandereta y cambiando la pieza musical.

● **Vetes.** El Baile de *les Vetes* se desarrolla por ocho chicas ataviadas con el traje tradicional de labradora que trenzan y destrenzan un nudo formado por las cintas de seda de colores que cada una sostiene con la mano derecha mientras que con la izquierda repica una postiza. Esta trena, pero, se realiza en el aire y no alrededor de un palo como es más habitual.

● Danzas Tradicionales (Jota, Bolero, etc.).

● **Bastones.** El Baile *dels bastonets* está formado por ocho bailadores vestidos con *un faldellí* y un cuerpo de raso o satén de color rojo (para los hombres) y morado (para las mujeres), *capeta*, pañuelo ligado al cuello, calcetas blancas y corona cubierta con plumas, y que sostienen con la mano derecha un bastón de 60 cm de alto que golpean entre sí rítmicamente, mientras que en la mano izquierda llevan una plancha circular que hacen sonar también al ritmo de la música, mientras realizan diferentes movimientos entrecruzándose entre ellos. Las melodías que suenan son comunes en otros pueblos ribereños.

● **Moma.** Esta danza, más relacionada con las procesiones eucarísticas, como la del Corpus, ha sido introducida en el séquito en abril de 2022, tal como también ocurre en otras poblaciones, pero en procesiones eucarísticas o con la figura de Cristo como símbolo devocional. En esta danza la virtud, es tentada por los 7 pecados capitales, durante un baile ritual muy conocido y que tantas emociones despierta.

● **Muixeranga.** Durante el recorrido, *la colla* realiza varias figuras. Entre la relación de danzas, dependiendo el año, pueden incorporarse o modificarse algunas de ellas. Por ejemplo, los Caballitos.

Estas danzas, hacen el primer baile a la puerta de la Casa Consistorial, y hacen camino por la calle Antoni Renart hasta la puerta de la iglesia, donde empiezan a desfilar en el mismo recorrido que hará la siguiente parte, la litúrgica.

La segunda parte, la parte litúrgica, sigue este orden: ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz alzada, ● Pueblo, ● Comuniantes, ● Personajes Bíblicos: Noé, Abraham, Sara, Isaac, Jacob, Raquel, José, Moisès, Aaron, Faraón con mujer e hijo, corte del faraón, portadores de antorchas, Arca de la Alianza, trompeteros, Josuè, Saül, Sansón, Dalila, Rey David, Betsabé, Salomó y reina de Saba, Elías, Jeremies, Isaías, Judith, Rut, Noemí, Dèbora, Abigail, Rebeca, Reina Esther, Tobías, Sara, ● Doce *Cirialots*, ● Grupo Scout del Colegio San Vicente Ferrer (Maristas), ● Fundación San Vicente Ferrer Carbonell, ● Andas con la imagen de San Vicente Ferrer, llevadas por el alumnado a hombro, ● Directiva Maristas y AMPA, ● Banda de música, ● Pueblo, ● Comuniantes, ● Milicia y Custodia con el guion de la Virgen María, ● Milicia y Corte, ● Andas de la Virgen María, portada por los vecinos de Cullera, en diferentes grupos, con las cuatro partes del Mundo, ● Clero, ● Camareras, con acompañantes, ● *Tauleters*, con acompañantes, ● Junta del Patronato, presidida por el presidente con pluvial azul y bonete en la mano, ● Maceros de la Vila, ● Corporación Municipal, ● Banda de música, con su musa.

En la hora indicada, la imagen de la Virgen María es bajada del trono al Altar Mayor, y en manos del clero, es montada en las andas elegidas para la ocasión, mientras suena *el rogle* de campanas. Al salir la Virgen María, suena la Marcha Real y las campanas de la torre voltean. La parte más singular de esta procesión, la principal de las fiestas es sin duda, la alta participación del pueblo de Cullera, no tanto como asistentes, sino como participantes, entre aquellos que danzan, y entre aquellos grupos de vecinos que se encargarán de llevar al hombro las andas de la Virgen María. Contrariamente al que podría pensarse, tratándose de la procesión más solemne de las fiestas (si es que alguna no lo es), a la Virgen María la lleva su pueblo, y no unos portadores organizados, dignificando así el papel del vecindario en la fiesta, siendo el encargado de procesionarla por las calles de la Vila. Indubtablemente tenemos que destacar este hecho, que no se da a menudo, puesto que, a las grandes procesiones, son un grupo de personas las elegidas siempre, muy organizadas, para hacer de portadores de las andas, o incluso es el clero el encargado. El recorrido establecido empieza en el Patio de la iglesia, calle de Arriba, plaza de la Verdura, calle de Arriba, plaza Don Agustín Bou, calle de Bajo, calle de los Gils, calle la Séquia, calle de los Huertos, calle San Sebastián, calle del Riu, calle la Acequia, calle Nueva, calle Teatro, Plaza de la Sal, calle Ramon y Cajal, plaza de la Iglesia. Al

campanes reben la Mare de Déu, i continuen sonant quan el custodi trau de les andes la imatge i li l'ofereix al clero, que la torna a depositar al tron. El tron puja i es finalitza amb una fórmula litúrgica, i el *Regina Coeli*. En finalitzar la processó, al cap d'una estona, es llança un castell de focs artificials.

Processó de la Bega-Port. El dimecres (cinqué dia de les festes) té lloc el segon dels actes litúrgics i rituals als barris de la vila. En aquest cas, el seguici processional es trasllada al barri de la Bega-Port, amb una important participació de la comunitat pesquera i marinera. Aquest acte va iniciar-se el 1988, i segueix l'estructura de les aurores (Raval/Sant Antoni), encara que hem de destacar la participació del barri, acompanyant el seguici, d'una manera menys ordenada, en grups i no en fileres, com si es tractara d'una manifestació religiosa, una romeria, mantenint, tot i això, la solemnitat i simbologia. A l'església dels Sants Joans, la imatge és baixada del seu setial amb l'orgue i el rogle de campanes sonant. És el custodi, com sempre, qui dona al clero la imatge, que és duta a les andes triades per al trasllat. El custodi incorpora i fixa la imatge a les andes.

Els portadors del barri Bega-Port trauen del temple la imatge amb les campanes voltejant, entre visques i aplaudiments, com de costum, i s'inicia el trasllat, que té aquest desenvolupament: ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu major alçada, ● poble, amb formació irregular, agrupats i omplint els carrers, ● Milícia y Custodia, ● andes de la Mare de Déu, portada pels portadors del barri Bega-Port, ● clero, presidit pel capellà de la parròquia visitada, en aquest cas de Sant Francesc d'Assís, ● cambres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyats, ● Junta del Patronat, ● corporació municipal, presidida per l'alcalde/alcaldessa, amb la Policia Local i ordenances, ● banda de música.

El recorregut es realitza pels carrers: pati de l'Església, passeig Dr. Alemany, carrer Ateneu, carrer Colón, carrer de la Bega, carrer Pare A. Belenguier, carrer Ausiàs March i avinguda del Port. Al llarg del recorregut trobem altars, decoracions florals, catifes vegetals, disparada de coets, per part del veïnat. En arribar als jardins de l'avinguda del Port, el seguici es para un moment, i la Mare de Déu és col·locada en un entarimat, des d'on es fa una pregària i proclamació de la paraula. En baixar les andes de l'entarimat, són les dones del barri, mares, germanes i dones dels mariners qui s'encarreguen de dur les andes al muscle. En aquesta ocasió també es dispara un castell de focs artificials, que enllumena de color el riu Xúquer. El recorregut de tornada es fa des de l'avinguda del Port, passant pel carrer Rei Don Jaume, carrer Ateneu, passeig Dr. Alemany i acabant al pati de l'Església, on la Mare de Déu torna a entrar entre el vol de campanes, el rogle i l'orgue. El procés final és igual a les altres eixides de la imatge, que és desmuntada de les andes pel custodi, donada en mans al clero, i duta al seu tron, i, mentre hi puja, es canta la *Salve marinera*. Com hem comentat, la singularitat d'aquest trasllat resideix en la participació de la comunitat marinera, protagonista del barri, i, especialment, de les dones, que realitzen soles el trajecte de tornada.

Rosari de l'Aurora de Sant Antoni. Sense restar importància ni emocions a la resta de trasllats, processons en honor de la Mare de Déu, el Rosari de l'Aurora de Sant Antoni s'ha convertit, des dels inicis, l'any 1940, en un dels rituals festius més seguits tant per la comunitat portadora, els i les veïnes de Cullera, com de visitants i peregrins, que acompanyen la Mare de Déu fins a tocar l'aigua de la mar Mediterrània just en el moment en què comença un nou dia. El darrer dia de festes, el diumenge, a les 5 de la matinada, les campanes al vol anuncien de nou que la Mare de Déu ix de l'església dels Sants Joans. També les campanes de l'església de Sant Antoni voltegen a les 5, conformant, pròpiament dit, un vol general de campanes, un diàleg sonor quan encara és de nit.

Indubtable és que les emocions es desperten també, quan en el silenci de la nit, les campanes rompen a cantar i es poden sentir per tota la vila, donant la benvinguda a aquells que s'afanyen a veure eixir la imatge i despertant a aquells que la rebran ja a la vora de la mar. Obri el ritual la davallada de la imatge del tron, portada pel clero i fixada, pel Custodi, a les andes triades pels portadors de Sant Antoni, que la trauen del temple.

entrar a la iglesia, de nuevo el órgano y el rogle de campanas, reciben a la Virgen María, y continúan sonando cuando el Custodio saca de las andas la imagen y se la ofrece al clero, quien la vuelve a depositar al trono. El trono sube y se finaliza con una fórmula litúrgica, y el *Reina Coeli*. Al finalizar la procesión, pasando un rato, se dispara un castillo de fuegos artificiales.

Procesión de la Beba-Puerto. Miércoles (quinto día de las fiestas) tiene lugar el segundo de los actos litúrgicos y rituales a los barrios de la Vila. En este caso, el séquito procesional se traslada al barrio de la Beba-Puerto, con una importante participación de la comunidad pesquera y marinera. Este acto fue iniciado el 1988, y sigue la estructura de las aurores (Arrabal/Sant Antoni), aunque tenemos que destacar la participación del barrio, acompañando el séquito, de una forma menos ordenada en grupos y no en hileras, como si de una manifestación religiosa, una romería se tratara, manteniendo, aun así, la solemnidad y simbología. En la iglesia de los Santos Juanes, la imagen es bajada de su trono con el órgano y el rogle de campanas sonando. Es el Custodio, como siempre, quien da la imagen al clero y es llevada a las andas elegidas para el traslado. El Custodio incorpora y fija la imagen a las andas.

Los portadores del barrio Beba-Puerto sacan del templo la imagen con las campanas volteando, entre vivas y aplausos, como de costumbre y se inicia el traslado, que tiene este desarrollo: ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz mayor alzada, ● Pueblo, con formación irregular, agrupados y llenando las calles, ● Milicia y Custodia, ● Andas de la Virgen María, portada por los Portadores del Barrio Beba-Puerto, ● Clero, presidiendo el capellán de la parroquia visitada, en este caso de San Francisco de Asís, ● Camareras, con acompañantes, ● Tauleters, con acompañantes, ● Junta del Patronato, ● Corporación municipal, presidida por el Alcalde / Alcaldesa, con la Policía Local y Ordenanzas, ● Banda de música.

El recorrido se realiza por las calles: Patio de la Iglesia, Paseo Dr. Alemany, calle Ateneo, calle Colón, calle de la Beba, calle Padre A. Belenguier, calle Ausiàs March y Avenida del Puerto. A lo largo del recorrido encontramos altares, decoraciones florales, alfombras vegetales, disparo de cohetes, por parte del vecindario. Al llegar a los jardines de la Avenida del Puerto, el séquito se para un momento, y la Virgen María es colocada en un entarimado, desde donde se hace una plegaria y proclamación de la Palabra. Al bajar las andas del entarimado, son las mujeres del barrio, madres, hermanas y mujeres de los marineros quienes se encargan de llevar las andas al hombro. En esta ocasión también se dispara un castillo de fuegos artificiales, que alumbraba de color el río Júcar. El recorrido de vuelta se hace desde la avenida del Puerto, pasando por la calle Rey Don Jaume, calle Ateneo, Paseo Dr. Alemany y acabando en el Patio de la Iglesia, donde la Virgen María vuelve a entrar entre el vuelo de campanas, el rogle y el órgano. El proceso final es igual a las otras salidas de la imagen, que se desmontada de las andas por el Custodio, dada en manos al clero, y llevada a su trono, y mientras sube, se canta la *Salve Marinera*. Como hemos comentado, la singularidad de este traslado reside en la participación de la comunidad marinera, protagonista del barrio, y en especial, de las mujeres, que realizan solas el trayecto de vuelta.

Rosario de la Aurora de Sant Antoni. Sin restar importancia ni emociones al resto de traslados, procesiones en honor a la Virgen María, el Rosario de la Aurora de Sant Antoni se ha convertido, desde sus inicios, en 1940, en uno de los rituales festivos más seguidos tanto por la comunidad portadora, los y las vecinas de Cullera, como de visitantes y peregrinos, que acompañan a la Virgen María hasta tocar el agua del Mar Mediterráneo justo al momento en que empieza un nuevo día. El último día de fiestas, el domingo, a las 5 de la madrugada, las campanas al vuelo anuncian de nuevo que la Virgen María sale de la iglesia de los Santos Juanes. También las campanas de la iglesia de Sant Antoni voltean a las 5, conformando, propiamente dicho, un Vuelo General de campanas, un diálogo sonoro cuando todavía es por la noche.

Indudable es que las emociones se despiertan también, cuando en el silencio de la noche, las campanas rompen a cantar y se pueden escuchar por toda la Vila, dando la bienvenida a aquellos que se apresuran a ver salir la imagen y despertando a aquellos que la recibirán ya al lado del mar. Abre el ritual la bajada de la imagen del trono, y portada por el clero y fijada, por el Custodio, a las andas elegidas por los portadores de Sant Antoni, pasa a manos de estos, que la sacan del templo.

El seguici és: ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu major alçada, ● poble, amb formació irregular, agrupats i omplint els carrers, ● Milícia y Custodia, ● andes de la Mare de Déu, portada pels portadors de Sant Antoni, ● clero, presidit pel capella de la parròquia visitada, en aquest cas de Sant Antoni, ● cambres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyants, ● Junta del Patronat, ● corporació municipal, presidida per l'alcalde/alcaldessa, amb la Policia Local i ordenances, ● banda de música.

L'itinerari que seguirà comença al pati de l'Església, plaça de la Mare de Déu, plaça de la Llibertat, carrer de la Vall, plaça Andrés Piles, carrer 25 d'Abril, plaça Mongrell, avinguda de Blasco Ibáñez i plaça de la Constitució. Per tot el recorregut tornem a veure altars, traques, coets i castells de focs d'artifici, mentre els portadors ballen a la Mare de Déu i l'encaren a les portes obertes de les cases, i de les llars socials, que romanen obertes durant tota la matinada. L'arribada de la processó a l'església de Sant Antoni es fa saber amb el vol de campanes, un element que s'ha incorporat en els últims anys, ja que abans no hi havia campanes de vol en aquest temple. Mentre el seguici enfila cap a la mar, al llarg de l'avinguda de Blasco Ibáñez, els portadors van preparant-se per a un dels moments més esperats de l'any. Aquests portadors canvien els seus pantalons llargs, s'arremanguen els pantalons, i prescindeixen del calçat per a fer l'últim tram de la processó descalços. Un passeig marítim ple de gom a gom rep el seguici, que es desfà a les portes de la platja, per a deixar passar, fent-se lloc entre la gent, els portadors amb les andes de la Mare de Déu. El silenci d'aquest moment és aborronador, i tan sols el trenquen les sirenes dels vaixells feiners que esperaven aquest moment, per saludar la Mare de Déu. Els mariners fan sonar les seues sirenes des de dins de la badia de Cullera i llancen coets al cel, que ressonen entre el silenci d'aquells que aguerden, també descalços, vora mar. El sol, que pareix que es desperta, comença a enllumenar el fons del cel, com un tapís colors de negre, blau i taronja. El dia s'obri mentre la Mare de Déu recorre, com volant, la mar Mediterrània. Només deixant que l'aigua salada ens bese els peus podem arribar a sentir aquest cúmul d'estímuls en forma de colors, olors i sons. Entre els clams, les besades a l'aire, els vitols i aquelles pregàries i agraïments que els cullerans i culleranes li professaran en la seua intimitat, la Mare de Déu torna a caminar per l'arena, dirigint-se cap al passeig, on l'esperen per a presidir una missa de campanya. Abans, però, té lloc un dels espectacles pirotècnics més lluidors de les festes. Llançats i cremats des de vora mar, els coets i trons retronen per tota la badia, impossibilitant el son d'aquells que encara no s'havien despertat. Alguns segueixen la Santa Missa, i d'altres aprofiten per a agafar forces, amb un típic desdejuni de bunyols, xurros i xocolata. Al so dels primers cops de tambor, el seguici es reprén per a tornar a l'església dels Sants Joans.

Desfent el camí per l'avinguda de Blasco Ibáñez, la Mare de Déu fa parada a les portes, obertes, de la parròquia de Sant Antoni, amb les campanes al vol. Passa després pel carrer del Mar, fent parada a les portes de l'església de Santa Anna. I ja, de nou, als Sants Joans, la Mare de Déu puja al seu tron, com és costum (amb l'orgue i el rogle sonant), però per última vegada en aquesta edició de les festes. A poqueta nit tornarà a ser davallada, per a ser conduïda cap al seu santuari.

Pujà. Com a punt final als actes litúrgics i rituals de les Festes Majors de Cullera té lloc la Pujà, la comitiva que durà la imatge de la Mare de Déu de tornada al seu santuari. A l'hora indicada, i per última vegada, el tron de la Mare de Déu baixarà, i, en mans del custodi, serà donada al clero, i passada a les andes, grans, triades. Com sempre, l'orgue i el rogle de campanes sonen entre els aplaudiments i vitols.

El seguici té l'ordre següent: ● SCUDAMM de cornetes i tambors, ● creu major alçada, ● poble, ● Milícia y Custodia, ● andes de la Mare de Déu amb les quatre parts del món, portada pel conjunt de portadors, de tots els grups, ● clero, presidit pel capellà dels Sants Joans, ● cambres, amb acompanyants, ● tauleters, amb acompanyants, ● Junta del Patronat, ● corporació municipal, presidida per l'alcalde/alcaldessa, amb la Policia Local i ordenances, ● banda de música, amb musa.

El séquito sigue así: ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz mayor alzada, ● Pueblo, con formación irregular, agrupados y llenando las calles, ● Milicia y Custodia, ● Andas de la Virgen María, llevada por los Portadores de Sant Antoni, ● Clero, presidiendo el capellán de la parroquia visitada, en este caso de *Sant Antoni*, ● Camareras, con acompañantes, ● *Tauleters*, con acompañantes, ● Junta del Patronato, ● Corporación municipal, presidida por el Alcalde / Alcaldesa, con la Policia Local y Ordenanzas, ● Banda de música.

El itinerario que seguirá empieza en el Patio de la Iglesia, plaza de la Virgen María, plaza de la Libertad, calle del Valle, plaza Andrés Piles, calle 25 de abril, plaza Mongrell, avenida de Blasco Ibáñez y plaza de la Constitución. Por todo el recorrido volvemos a ver altares, tracas, cohetes y castillos de fuegos de artificio, mientras los portadores bailan a la Virgen María y lo encaran a las puertas abiertas de las casas, y de los hogares sociales que permanecen abiertas durante toda la madrugada. La llegada de la procesión a la iglesia de *Sant Antoni* se hace saber, con el vuelo de campanas, que se ha incorporado en los últimos años, puesto que antes no había campanas de vuelo en este templo. Mientras el séquito ensarta hacia el mar, a lo largo de la avenida de Blasco Ibáñez, los portadores van preparándose, para uno de los momentos más esperados del año. Estos portadores, cambian sus pantalones largos, se remangan los pantalones, y prescinden del calzado, haciendo el último tramo de la procesión descalzos. Un paseo marítimo atestado recibe al séquito, que se deshace a las puertas de la playa, dejando pasar, haciéndose lugar entre la gente, a los portadores con las andas de la Virgen María. El silencio de este momento es abrumador, y tan solo lo rompen las sirenas de los barcos que están faenando que esperaban este momento, para saludar a la Virgen María. Los marineros, hacen sonar sus sirenas desde dentro de la Bahía de Cullera y lanzan cohetes al cielo, que resuenan entre el silencio de aquellos que aguardan, también descalzos al borde del mar. El sol, que despierta, empieza a alumbrar el fondo del cielo, como un tapiz colores de negro, moratón y naranja. El día se abre mientras que la Virgen María recorre, como volando, el Mar Mediterráneo. Solo dejando que el agua salada nos bese los pies podemos llegar a sentir este cúmulo de estímulos en forma de colores, olores y sonoros. Entre los clamores, los besos al aire, los vitols y aquellas plegarias y agradecimientos que los *cullerans* i *culleranes* le profesarán en su intimidad, la Virgen María vuelve a andar por la arena, dirigiéndose hacia el paseo, donde lo esperan para presidir una misa de campanya. Antes, pero, tiene lugar uno de los espectáculos pirotécnicos más lucidores de las fiestas. Lanzados y disparados desde borde mar, los cohetes y truenos retruenan por toda la bahía, imposibilitando el sueño a aquellos que todavía no eran despiertos. Hay quién sigue la Santa Misa, y hay de aquellos que aprovechan para coger fuerzas, con un típico desayuno de buñuelos, churros y chocolate. Al sonido de los primeros golpes de tambor, el séquito se retoma para volver a la iglesia de los Santos Juanes.

Deshaciendo el camino por la avenida de Blasco Ibáñez, la Virgen María hace parada a las puertas, abiertas, de la parroquia de *Sant Antoni*, con las campanas *al vol*. Pasa después por la calle de Mar, haciendo parada a las puertas de la iglesia de Santa Anna. Y ya, de nuevo en los Santos Juanes, la Virgen María sube, a su trono, como es costumbre (con el órgano y *el rogle* sonando), pero por última vez en cuanto a esta edición de las fiestas. Al anochecer volverá a ser bajada, para ser conducida hacia su santuario.

Subida. Como punto y final a los actos litúrgicos y rituales de las Fiestas Mayores de Cullera, tiene lugar la Subida, con la comitiva que llevará la imagen de la Virgen María de retorno a su santuario. En la hora indicada, y por última vez, el trono de la Virgen María bajará, y en manos del Custodio, será dada al Clero, y pasa a las andas, grandes, elegidas. Como siempre, el órgano y *el rogle* de campanas, suenan entre los aplausos y vitols.

El séquito tiene el siguiente orden: ● SCUDAMM de cornetas y tambores, ● Cruz mayor alzada, ● Pueblo, ● Milicia y Custodia, ● Andas de la Virgen María con las Cuatro Partes del mundo, llevada por el conjunto de portadores, de todos los grupos, ● Clero, presidiendo el cura de los Santos Juanes, ● Camareras, con acompañantes, ● *Tauleters*, con acompañante, ● Junta del Patronato, ● Corporación municipal, presidida por el Alcalde / Alcaldesa, con la Policia Local y Ordenanzas, ● Banda de música, con musa.

L'itinerari comença al pati de l'Església, plaça de la Mare de Déu, jardins del Mercat, carrer Calvari i revoltes del Castell. En creuar el mercat, als jardins, la Mare de Déu és canviada de les andes grans a unes menudes, per a iniciar el camí de pujada al santuari. L'arribada de la Mare de Déu al santuari es fa entre el vol de campanes i els últims vïtols, aplaudiments i emocions del poble de Cullera que l'ha esperada dalt. En entrar al santuari, amb les andes en alt, sona la Marxa Reial, i, de nou, és rebuda pel rogle de campanes. El custodi trau la imatge i el capellà la deposita a l'altar major, on comença un besamans. Des de l'altar, serà el custodi qui guarda la imatge peregrina, i, aleshores, es tornarà a descobrir la imatge original al seu cambril. Les autoritats i el seguici baixen, i es dispara l'últim castell de focs artificials, amb el qual es donen per conclòses les Festes Majors de Cullera.

Entrada de bandes. Segons els diversos estudis, basats en les parts de danses rituals i programes de festes antics, hem comentat anteriorment la cavalcada de danses que es feia el dia de la Baixà al migdia (la Degollà), i el dia de Sant Vicent també al migdia. Aquestes cavalcades ja no se celebren (encara que sí que es mantenen certes o algunes danses, però no inserides en cap seguici o organitzades en cavalcada, en dos moments: el dia de la Baixà a migdia, i mentre dura la processó que baixa del santuari al mercat), i, en lloc d'això, el dia de Sant Vicent i el darrer diumenge de les festes es fa una desfílada-entrada de les dues bandes simfòniques de la ciutat. És un acte d'unió fraterna en aquesta vila centenària. La música és unió, germanor i tradició. I tant és així que, arran de l'arrelament musical del poble, es va generar el seu certamen de bandes, el segon més antic de l'Estat espanyol. També hi ha una altra entrada/desfílada, l'últim dissabte de festes, de diferents bandes de cornetes i tambors, pels carrers de la vila, fins als jardins del Mercat, on es desenvolupa un certamen. Aquestes dues desfílades suposen l'evolució d'aquelles cavalcades amb les danses rituals com a protagonistes, i no fan més que reforçar els lligams socials entre les diferents entitats musicals i el públic.

Cavalcada, disfresses. Igual que l'existència de les desfílades de bandes, destaquem la celebració d'una gran cavalcada de disfresses, herència d'aquella cavalcada al·legòrica de les danses rituals que es feia de nou el dijous de la setmana festiva, amb la participació d'altres elements com ara carrosses, grups, etc. Aquesta repetició es deuria a l'interés del poble per les danses que només podien gaudir en comptades ocasions. I, de manera més popular, dotant-la d'altres elements que conviden a la participació de més persones, que no tenien per què formar part de les danses. Així, hi apareixen les carrosses o els balls, que fan més participativa una cavalcada amb un aire menys ritualitzat, fins i tot amb reconeixements o premis per part de les autoritats. Aquesta cavalcada es deixa de fer, i és, fa unes dècades, quan el món faller decideix prendre'n el relleu. Aquest fet fa que es desenvolupe una cavalcada amb grups formats per membres de l'associacionisme faller, i que tinga una organització estètica i musical molt interessant. En l'actualitat, les millors comparses són reconegudes amb premis per l'Ajuntament.

Ronda a la Verge. Es tracta d'una mostra de cant d'estil, rondalla i balls populars en honor de la Mare de Déu del Castell dins de l'església dels Sants Joans, a càrrec de la Colla Pas Pla.

Desenvolupament i seqüència temporal. Dins d'un organigrama d'esdeveniments culturals, festius, musicals, socials i recreatius, proposem la descripció d'aquells fets que considerem que formen el marc que necessita la protecció patrimonial, siga per la seua singularitat com pels esforços col·lectius per atendre'ls i transmetre'ls.

Divendres (dia 0). El divendres anterior a la data reconeguda de començament de festes (el dissabte de la Baixà) tenen lloc les danses de Cullera, a poqueta nit, com a acte preliminar dels dies grans. En finalitzar aquesta dansa ritual, té lloc el pregó, de caràcter lúdic.

Dissabte (dia 1). A l'alba (8 h), vol general de campanes, almenys aquelles de la torre dels Sants Joans i les del santuari. Al mateix temps, *desperta* amb disparada de salves, juntament amb una cercavila de tabal i dolçaina. Tot plegat és una crida general a la festa, que s'enceta tradicionalment aquest dia. A les 12 del migdia, danses i balls populars, a càrrec de la rondalla i cos de ball de la Colla Pas Pla, l'Escola de Tabal,

El itinerario empieza en el Patio de la Iglesia, plaza de la Virgen María, Jardines del Mercado, calle Calvario y revoltes del Castell. Al cruzar el Mercado, en los Jardines, la Virgen María es cambiada de las andas grandes a unas pequeñas, para iniciar el camino de subida al santuario. La llegada de la Virgen María al santuario se hace entre el vuelo de campanas y los últimos vïtols, aplausos y emociones del pueblo de Cullera que arriba la ha esperado. Al entrar al santuario, con las andas en alto, suena la Marcha Real y, de nuevo, es recibida por el rogle de campanas. El Custodio saca la imagen y el cura la deposita al Altar Mayor, donde empieza un besamanos. Desde el Altar, será el Custodio quien guarda la imagen peregrina, y en ese momento, se volverá a descubrir la imagen original en su camerín. Las autoridades y séquito bajan, y se dispara el último castillo de fuegos artificiales, dando por acabadas las Fiestas Mayores de Cullera.

Entrada de bandas. Según los diversos estudios, basados en las partes de danzas rituales, y de los programas de fiestas antiguos, hemos comentado anteriormente, que la cabalgata de danzas que se realizaba a mediodía del día de la Bajada (*la Degolla*), y a mediodía del día de San Vicente. Estas cabalgatas ya no se realizan (aunque si se mantienen ciertas o algunas danzas, pero no insertadas en ningún séquito u organizadas en cabalgata, en dos momentos, el día de la Bajada a mediodía, y mientras dura la procesión que baja del santuario al Mercado) y en su lugar, el día de San Vicente y el último domingo de las fiestas se realiza un desfile-entrada de las dos bandas sinfónicas de la ciudad. Es un acto de unión fraterna en esta villa centenaria. La música es unión, hermandad y tradición. Y tanto es así, que, a raíz del arraigo musical del pueblo, se generó su Certamen de Bandas, el segundo más antiguo del estado español. También hay otra entrada, el último sábado de fiestas, de diferentes bandas de cornetas y tambores, por las calles de la Vila, hasta los Jardines del Mercado, donde se desarrolla un certamen. Estos dos desfiles suponen la evolución de aquellas cabalgatas con las danzas rituales como protagonistas, y no hacen más que reforzar los vínculos sociales entre las diferentes entidades musicales y el público.

Cabalgata, disfraces. Aun así como la existencia de los desfiles de bandas, destacamos la realización de una gran cabalgata de disfraces, herencia de aquella cabalgata alegórica de las danzas rituales que se realizaba de nuevo el jueves de la semana festiva, con la participación otros elementos como carrozas, grupas, etc. Esta repetición, se debería al interés del pueblo por las danzas que solo podían disfrutar en contadas ocasiones. Y, de forma más popular, dotándola otros elementos que invitan a la participación de más personas, que no tenían por qué formar parte de las danzas. Así aparecen las carrozas o bailes que hacen más participativa una cabalgata con un aire menos ritualizado, incluso con reconocimientos o premios por parte de las autoridades. Esta cabalgata se deja de hacer, y es, hace unes dècades, cuando el mundo fallero toma el testigo. Este hecho hace que se desarrolle una cabalgata con grupos formados por miembros del asociacionismo fallero, y tenga una organización estètica y musical altamente interesante. En la actualidad las mejores comparsas son reconocidas con premios por el Ayuntamiento.

Ronda a la Virgen. Se trata de una muestra de cant d'estil, rondalla y bailes populares en honor a la Virgen María del Castell dentro de la iglesia de los Santos Juanes, a cargo de la Colla Pas Pla.

Desarrollo y secuencia temporal. Dentro de un organigrama de acontecimientos culturales, festivos, musicales, sociales y recreativos, proponemos la descripción de aquellos hechos que consideramos que forman el marco que necesita de la protección patrimonial, ya por su singularidad como por los esfuerzos colectivos para atenderlos y transmitirlos.

Viernes (dia 0) El viernes anterior a la fecha reconocida de comienzo de fiestas (el sábado de la Bajada), tienen lugar las danzas de Cullera, al anochecer, como acto preliminar de los días grandes. Al finalizar esta danza ritual, tiene lugar el Pregón, de carácter lúdic.

Sábado (dia 1) Al amanecer (8h), vuelo general de campanas, al menos aquellas de la torre de los Santos Juanes y las del Santuario. Al mismo tiempo, *Desperta* con disparo de salvas, junto con un pasacalle de tabal i dolçaina. Todo ello es una llamada general a la fiesta, que comienza tradicionalmente este día. A las 12 del mediodía, Danzas y Bailes Populares, a cargo de la rondalla y cuerpo de baile de la Colla

Dolçaina i Tabalet de Cullera i la Muixeranga de Cullera a la plaça d'Espanya. A les 13.30, *masclètà*. Després de la *masclètà*, desfilada de les bandes juvenils de la Societat Ateneu Musical i de la Societat Musical Instructiva Santa Cecília. A les 20 h, Pujada de la corporació municipal amb el clero per a procedir a l'acte de la Baixà. A les 20.30 h comença la Baixà Processional de la imatge de la Mare de Déu. Mentrestant, balls típics i tradicionals des dels jardins del Mercat fins a l'església dels Sants Joans. Interpretació de l'himne a la tauleta per la Coral Stella Maris en el moment de ser disposada la Mare de Déu en la tauleta. Canvi d'andes processionals, i trasllat de la Mare de Déu fins a l'església parroquial dels Sants Joans, on entrarà amb el rogle de campanes sonant i l'orgue. En ser entronitzada la imatge al seu altar, muntat expressament per a l'ocasió, cant de la *Salve marinera*. Primer dia del novenari. En passar uns minuts, es dispararan els focs artificials.

Diumenge (dia 2). A les 8 h, *despertà* amb cercavila de tabal i dolçaina. A les 9 h, missa solemne, a intenció de la Junta del Patronat. A les 14 h, *masclètà*. A les 23 h, ronda a la Mare de Déu. Es tracta d'una mostra de cant d'estil, rondalla i balls populars en honor de la Mare de Déu del Castell dins de l'església dels Sants Joans, a càrrec de la Colla Pas Pla.

Dilluns (dia 3). Dia de Sant Vicent Ferrer. A les 5 h, vol de campanes i Rosari de l'Aurora del Raval de Sant Agustí i visita de la Mare de Déu del Castell a la barriada. En arribar al Raval, *masclètà*. El seguici continuarà fins al cementeri, on es farà un responso pels difunts. Tornada del seguici a la parròquia dels Sants Joans. A les 8h, *despertà*, amb cercavila de tabal i dolçaina. A les 11 h, solemne missa major cantada per la coral Stella Maris. A les 13.30 h, *masclètà*. En acabar la *masclètà*, desfilada de les bandes simfòniques de la Societat Ateneu Musical i de la Societat Musical Instructiva Santa Cecília. A les 17.30 h, Enramada de la Murta per l'itinerari de la processó A les 18.45 h, començant a la porta de la casa consistorial (plaça d'Espanya), balls i danses tradicionals, fent recorregut fins a l'església dels Sants Joans. A les 20 h, eixida de la Processó General per l'itinerari de costum.

Dimarts (dia 4). A les 11 h, solemne missa major a la parròquia dels Sants Joans, a intenció de l'Associació de Cambreres de la Mare de Déu.

Dimecres (dia 5). A les 11 h, ofrena-homenatge a la Mare de Déu del Castell a l'església dels Sants Joans, a càrrec de les mestresses de Casa Tyrius. A les 20.30 h, trasllat-processó de la Mare de Déu del Castell fins al barri de la Bega-Port. Castell de focs artificials.

Dijous (dia 6). A les 11 h, solemne missa major a la parròquia dels Sants Joans, a intenció de la germandat sacerdotal de Cullera.

Divendres (dia 7). A les 11 h, solemne missa major, a la parròquia dels Sants Joans, a intenció dels majors, malalts i impedits. A les 18 h, gran cavalcada de disfresses. L'eixida i el recorregut varia cada any. A les 19 h, solemne missa, a la intenció de la Milícia y Custodia, a la parròquia dels Sants Joans.

Dissabte (dia 8). A les 11 h, solemne missa major a la parròquia dels Sants Joans, a intenció dels tauleters de la Mare de Déu. Diumenge (dia 9). A les 5 h, vol de campanes i rosari de l'Aurora de Sant Antoni. Seguici de la Mare de Déu des de la parròquia dels Sants Joans fins a la mar. En arribar-hi, passejada de la imatge per la vora de la mar mentre la Confraria de Pescadors dispara coets des de les seues barques feineres dins de la mar. En acabant, es disparen focs artificials i, seguidament, missa de campanya al passeig Marítim. A les 11 h, solemne missa major a la parròquia dels Sants Joans, a intenció de la Milícia y Corte. A les 12 h, festival infantil de danses a càrrec de la Colla Pas Pla, als jardins del Mercat. A les 13.30 h, *masclètà*. En acabar la *masclètà*, desfilada de les bandes simfòniques de la Societat Ateneu Musical i de la Societat Musical Instructiva Santa Cecília. A les 17.30 h, festival de danses a càrrec de la Colla Pas Pla, als jardins del Mercat. A les 20 h, Pujà Processional de la imatge de la Mare de Déu del Castell al santuari. A les 22.30 h, disparada de focs artificials.

Relació dels béns mobles i immobles o entorns d'interés vinculats

Castell i muralles, s. IX; s. XII; s. XVI; s. XIX. Bé d'interés cultural. Secció 1A (béns immobles 1A) amb categoria de monument.

Pas Pla, la Escola de Tabal, Dolçaina i Tabalet de Cullera i la Muixeranga de Cullera en la Plaza de España. A las 13.30, *masclètà*. Seguidamente de la *masclètà*, Desfile de las Bandas Juveniles de la Sociedad Ateneo Musical y de la Sociedad Musical Instructiva Santa Cecília. A las 20h, Subida de la Corporación Municipal con el clero para proceder al acto de la Bajada. A las 20.30h empieza la Bajada Procesional de la imagen de la Virgen María. Mientras tanto, bailes típicos y tradicionales desde los Jardines del Mercado hasta la iglesia de los Santos Juanes. Interpretación del Himno de la *Tauleta* por la Coral Stella Maris al ser dispuesta la Virgen María en la *Tauleta*. Cambio de andas procesionales, y traslado de la Virgen María hasta la iglesia parroquial de los Santos Juanes, donde entrará con *el rogle* de campanas sonando y el órgano. Al ser entronizada la imagen a su altar montado expresamente para la ocasión, canto de la *Salve Marinera*. Primer día del Novenario. Al pasar unos minutos, se dispararán los fuegos artificiales.

Domingo (dia 2) A las 8h, *Despertà* con pasacalle de *tabal i dolçaina*. A las 9h, Misa Solemne a intenció de la Junta del Patronato. A las 14h, *masclètà*. A las 23h, Ronda a la Virgen. Se trata de una muestra de cant d'estil, rondalla y bailes populares en honor a la Virgen María del Castell dentro de la iglesia de los Santos Juanes, a cargo de la *Colla Pas Pla*.

Lunes (dia 3). Día de San Vicente Ferrer A las 5h, Vuelo de campanas y Rosario de la Aurora del Arrabal de San Agustín y visita de la Virgen María del Castell a la barriada. Al llegar al Arrabal, *masclètà*. El séquito continuará hasta el cementerio, donde se hará un responso por los difuntos. Vuelta del séquito a la parroquia de los Santos Juanes. A las 8h, *Despertà*, con pasacalle de *tabal i dolçaina*. A las 11h, Solemne Misa Mayor cantada por la coral Stella Maris. A las 13.30, *Masclètà*. Al acabar la *masclètà*, Desfile de las Bandas Sinfónicas de la Sociedad Ateneo Musical y de la Sociedad Musical Instructiva Santa Cecília. A las 17.30, *Enramà de la murta* por el itinerario de la procesión A las 18.45, empezando a la puerta de la Casa Consistorial (Plaza de España), Bailes y Danzas tradicionales, haciendo recorrido hasta la iglesia de los Santos Juanes. A las 20h, salida de la Procesión General por el itinerario de costumbre.

Martes (dia 4) A las 11h, Solemne Misa Mayor a la parroquia de los Santos Juanes a intenció de la Asociación de Camareras de la Virgen María.

Miércoles (dia 5) A las 11h, Ofrenda-Homenaje a la Virgen María del Castell en la iglesia de los Santos Juanes, a cargo de las amas de casa Tyrius. A las 20.30h, Traslado-Procesión de la Virgen María del Castell hasta el barrio de la Bega-Puerto. Castillo de fuegos artificiales.

Jueves (dia 6) A las 11h, Solemne Misa Mayor a la parroquia de los Santos Juanes a intenció de la hermandad sacerdotal de Cullera.

Viernes (dia 7) A las 11h, Solemne Misa Mayor, en la parroquia de los Santos Juanes a intenció de los mayores, enfermos e impedidos. A las 18h, Gran Cabalgata de Disfraces. La salida y recorrido varia cada año. A las 19h, Solemne Misa a la intenció de la Milícia y Custodia a la parroquia de los Santos Juanes.

Sábado (dia 8) A las 11h, Solemne Misa Mayor en la parroquia de los Santos Juanes a intenció de los *Tauleters* de la Virgen María. Domingo (dia 9) A las 5h, Vuelo de campanas y Rosario de la Aurora de Sant Antoni. Séquito de la Virgen María desde la parroquia de los Santos Juanes hasta el mar. Al llegar, paseada de la imagen por el borde del mar mientras se disparan cohetes por parte de la Cofradía de Pescadores desde sus barcas dentro del mar. Al acabar, se disparan fuegos artificiales y seguidamente missa de campanya en el Paseo Marítimo. A las 11h, Solemne Misa Mayor en la parroquia de los Santos Juanes a intenció de la Milícia y Corte. A las 12h, Festival infantil de Danzas a cargo de la *Colla Pas Pla*, en los Jardines del Mercado. A las 13.30, *masclètà*. Al acabar la *masclètà*, Desfile de las Bandas Sinfónicas de la Sociedad Ateneo Musical y de la Sociedad Musical Instructiva Santa Cecília. A las 17.30h, Festival de Danzas a cargo de la *Colla Pas Pla*, en los Jardines del Mercado. A las 20h, Subida Procesional de la imagen de la Virgen María del Castell al Santuario. A las 22.30, Disparo de fuegos artificiales.

Relación de los bienes muebles e inmuebles o entornos de interés vinculados.

Castell y murallas, s. IX; s. XII; s. XVI; s. XIX. Bien de Interés Cultural. Sección 1A (Bienes Inmuebles 1A) con categoría de Monumento.

Església parroquial dels Sants Joans, s. XVII; s. XVIII. Bé de rellevància local. Secció 2a (béns immobles 2a) amb categoria de monument d'interès local.

Mercat municipal. Protecció nivell 2 en el PGOU. Lloc de trobada de la Mare de Déu amb el poble de Cullera, en baixar del santuari i entrar al poble. És el lloc on es construeix la tauleta, renovada cada any pels tauleters, on descansarà durant uns minuts la imatge, abans de ser duta a la parroquia dels Sants Joans en processó.

5. Interpretació i simbolisme. Els rituals festius són esdeveniments i fites socials que donen sentit al pas del temps en comunitat. Per això esdevenen necessaris per al desenvolupament de les biografies personals i col·lectives i per a la convivència de la comunitat. Les festes tenen una causa comuna, totes generen comunitat, associant misteriosament, amb els símbols, l'espai (els carrers, els barris, la ciutat) amb el temps (l'ara, el passat amb el futur passant pel present) i amb les persones (els que hi viuen ara, els que hi van estar i els que vindran). A més a més, les festes uneixen el que és humà i el que és diví, el cel amb la terra, la cosa més quotidiana amb la més transcendent i doten també de sentit espiritual la convivència ciutadana. Així passa amb la festa de Cullera. La Mare de Déu «viatja del cel a la terra», seguint un trajecte vertical. És ella qui baixa del seu santuari a reunir-se amb el poble. Encara que el poble és qui puja habitualment a trobar-se amb ella, per a la celebració festiva, és la imatge qui es desplaça de localització, seguint un viatge ritual de dalt cap a baix, i, una vegada es troba a la vila, viatja de manera horitzontal entre els barris de Cullera, visitant els fills i filles i també els qui ja no hi són. La Mare de Déu, símbol i signe de la fe, es troba amb el poble per a protegir-lo, intercedir, agrupar-los al seu voltant, escoltar les seues pregàries, com a element que provoca una catarsi col·lectiva que impulsa els nexes socials i comunitaris.

6. Percepció i implicació de la població i grau d'obertura al públic. El fet que l'Ajuntament de Cullera haja recollit la voluntat del teixit associatiu del poble, encarregat de diversos elements i processos de les festes, parla per si mateixa de la voluntat i implicació del poble en la cerca de les eines que fomenten la salvaguarda, difusió i transmissió de les seues festes. Ha sigut així, des del teixit associatiu, que s'ha pujat la petició del marc protector de la figura legal del bé d'interès cultural cap a l'Administració local, suposant, aquest, un clar exemple de procés de patrimonialització *bottom-up*, és a dir, de baix cap a dalt. De les persones cap a dalt, cap a les institucions, receptores aquestes de la petició i motivadores dels treballs necessaris que cal dur a terme per a complir la voluntat de la comunitat portadora. Diem, llavors, que la percepció de la comunitat portadora s'ha fet present en aquest sentit i s'ha materialitzat en el desenvolupament participatiu d'un procés de patrimonialització. La població i les entitats que tenen un paper en les festes s'han implicat en aquest procés de protecció de la seua festa, igual que han fet des de fa dècades amb la recuperació i consolidació dels valors immaterials locals més representatius. Si ara han estat hàbils i capaços per a adunar l'interès i la voluntat per dotar les seues festes d'un marc protector es deu a la seua dilatada experiència organitzativa i de coordinació en el desenvolupament de les festes i de tots els seus actes i rituals. Sense dubte, la població de Cullera ha estat i és una població acollidora amb els i les visitants. No podria ser d'una altra manera, i les festes són un altre motiu d'obertura a la resta de la societat, i fan d'aquestes, de les festes, una ocasió més per a compartir i crear espais d'acolliment i de convivència, un dels sentits més profunds de les celebracions socials i festives, trobar-se i retrobar-se.

7. Salvaguarda, protecció administrativa. En l'actualitat, la Festa a la Mare de Déu del Castell de Cullera té un nivell de protecció administrativa. L'any 2009 van ser declarades festa d'interès turístic autonòmic de la Comunitat Valenciana. Amb la present documentació de declaració com a bé d'interès cultural de caràcter immaterial i la seua inclusió en l'inventari de patrimoni cultural de la Comunitat Valenciana, es gaudirà de la màxima protecció legal mitjançant la figura legislativa del BIC, per a donar el marc idoni a tots els treballs de millora, transmissió, difusió, salvaguarda que es desenvolupen al voltant de la festa.

Iglesia parroquial de los Santos Juanes. s. XVII; s. XVIII. Bien de Relevancia Local. Sección 2.ª (Bienes inmuebles 2.ª) con categoría de monumento de interés local.

Mercado municipal. Protección nivel 2 al PGOU. Lugar de encuentro de la Virgen María con el pueblo de Cullera, al bajar del santuario y entrar en el pueblo. Es el lugar donde se construye la Tableta, cada año renovada, por los *Tauleters*, donde descansará durante unos minutos la imagen, antes de ser llevada a la parroquia de los Santos Juanes en procesión.

5. Interpretación y simbolismo. Los rituales festivos son acontecimientos e hitos sociales que dan sentido al paso del tiempo en comunidad. Por eso se vuelven necesarios para el desarrollo de las biografías personales y colectivas, y para la convivencia de la comunidad. Las fiestas tienen una causa común, todas generan comunidad, asociando misteriosamente, con los símbolos, el espacio (las calles, los barrios, la ciudad) con el tiempo (el ahora, el pasado con el futuro pasando por el presente) y con las personas (los que viven ahora, los que estuvieron y los que vendrán). Además, las fiestas unen aquello humano con lo divino, el cielo con la tierra, lo más cotidiano con lo más trascendente, dotando también de sentido espiritual a la convivencia ciudadana. Así pasa con la fiesta de Cullera. La Virgen María «viaja del cielo a la tierra», siguiendo un trayecto vertical. Es ella quien baja de su santuario a reunirse con el pueblo. Aunque el pueblo es quien sube habitualmente a encontrarse con ella, para la celebración festiva es la imagen quien se desplaza de localización, siguiendo un viaje ritual de arriba hacia abajo, y una vez está en la Vila, viaja de forma horizontal entre los barrios de Cullera, visitando a los hijos e hijas y también a los que faltaron. La Virgen María, símbolo y signo de la Fe, se encuentra con el pueblo para protegerlo, interceder, agruparlos a su alrededor, escuchar sus plegarias, como elemento que provoca una catarsis colectiva, impulsando los nexos sociales y comunitarios.

6. Percepción e implicación de la población y grado de apertura al público. El hecho que el Ayuntamiento de Cullera haya recogido la voluntad del tejido asociativo del pueblo, encargado de varios elementos y procesos de las fiestas, habla por sí misma de la voluntad e implicación del pueblo en la busca de las herramientas que fomentan la salvaguarda, difusión y transmisión de sus fiestas. Ha sido así, desde el tejido asociativo, que se ha subido la petición del marco protector de la figura legal del Bien de Interés Cultural hacia la administración local, suponiendo este, un claro ejemplo de proceso de patrimonialización «bottom-up», es decir, de bajo hacia arriba. De las personas hacia arriba, hacia las instituciones, siente estas receptoras de la petición y motivadoras de los trabajos necesarios a realizarse, para cumplir con la voluntad de la comunidad portadora. Decimos, entonces, que la percepción de la propia comunidad portadora se ha hecho presente en este sentido, y se ha materializado en el desarrollo participativo de un proceso de patrimonialización. La población, y las entidades que tienen un papel en las fiestas, se han implicado en este proceso de protección de su fiesta, al igual que vienen haciendo desde hace décadas con la recuperación y consolidación de los valores inmateriales locales más representativos. Si ahora han estado hábiles y capaces para adunar el interés y voluntad para dotar de un marco protector a sus fiestas se debe a su dilatada experiencia organizativa y de coordinación en el desarrollo de las fiestas y de todos sus actos y rituales. Sin duda, la población de Cullera ha estado y es una población acogedora con los y las visitantes. No podría ser de otra forma, que las fiestas son otro motivo de apertura al resto de la sociedad, y hacen de ellas, de las fiestas, una ocasión más para compartir y crear espacios de acogida y convivencia, uno de los sentidos más profundos de las celebraciones sociales y festivas, encontrarse y reencontrarse.

7. Salvaguarda, protección administrativa. En la actualidad la Fiesta a la Virgen María del Castell de Cullera cuenta con un nivel de protección administrativo. En el año 2009 fueron declaradas Fiesta de Interés Turístico Autonómico de la Comunidad Valenciana. Con la presente documentación de declaración como Bien de Interés Cultural de carácter Inmaterial y su inclusión en el inventario de patrimonio cultural de la Comunidad Valenciana, se disfrutará de la máxima protección legal a través de la figura legislativa del BIC, para dar el marco idóneo a todos los trabajos de mejora, transmisión, difusión, salvaguarda que se desarrollan alrededor de la fiesta.

Agents i metodologia de transmissió. Quan parlem de les formes de transmissió, hem de parlar dels agents que les duen a terme de manera directa, formalitzada, o de manera indirecta, cap als membres de la mateixa comunitat portadora o cap a la ciutadania en general. Així, els primers actors, l'Ajuntament i la Junta del Patronat, són els primers agents que tenen les responsabilitats de proporcionar eines per a fomentar-ne la transmissió. La primera condició per a consolidar la transmissió dels actors principals és bàsica, però important: assegurar la continuïtat de les festes, en el sentit més ampli de l'expressió. Dotar del marc necessari per a organitzar-les i consolidar les expressions més arrelades amb els marges necessaris per a l'evolució natural de la cultura festiva. Gràcies al gran i enfortit teixit d'individus i societats, entitats i institucions que conformen la festa, els processos de transmissió es donen de manera organitzada i plantejada.

Els coneixements musicals deuen la transmissió al paper de les societats musicals, les grans escoles de l'art (Centre Professional de Música Santa Cecília i Escola de Música Mestre Chornet; Escola de Música i Centre Autoritzat Joaquín Olivert Ateneo Musical de Cullera), on un nombre molt important de noves generacions es formen durant el curs escolar, i, al mateix temps, es converteixen en els portadors dels valors socials vinculats a formar part dels grups, de les bandes, de les societats. Aquest àmbit de les societats musicals ja ha estat declarat i, per tant, reconegut i protegit com a bé d'interès cultural immaterial, i també han estat reconegudes en l'àmbit estatal, amb la declaració de manifestació representativa del patrimoni cultural immaterial espanyol. D'altra banda, i sense deixar el plànol musical, hem de destacar la importància de l'Escola de Danses, Tabal i Dolçaina i de la Colla Pas Pla, com a entitats encarregades de la investigació, la difusió, la socialització i l'ensenyament de les músiques i balls/danses que formen part de les festes i també d'altres. D'aquesta manera, s'han pogut recuperar, en les últimes dècades, les danses rituals que hui dia es realitzen en els seguicis i les peces musicals que s'incorporen en les dansades, rondes, etc. El fet que aquests grups estiguen formats per persones de diferents generacions fa que els esforços realitzats tinguen una perspectiva de continuïtat. En el mateix fil trobem l'agrupació SCUDAMM, en el vessant de cornetes i tambors. També cal incloure la Muixeranga de Cullera com a agent de transmissió intergeneracional, i la Coral Stella Maris, entitat responsable de la música sacra. Les entitats vinculades amb la litúrgia o vinculades directament amb l'organització són aquelles que han de fer més esforços per consolidar-ne la transmissió. En els últims anys han tingut lloc accions per tal d'incorporar persones més joves, dones, que prenguen partit en les tasques, en moltes ocasions més organitzatives i no tant demostratives, però essencials per al correcte desenvolupament de les festes en general. En aquests casos parlem tant de la Junta del Patronat, garant de les litúrgies i del culte a la Mare de Déu, juntament amb Milícia y Corte, com dels grups de tauleters, cambres. En aquests casos, la transmissió depèn dels processos d'incorporació de noves persones interessades o proposades als grups, que puguin assolir responsabilitats i incorporar noves formes de coordinació, organització i, sobretot, de difusió de les tasques. S'espera que un marc de valoració i protecció, com la declaració BIC, supose un revulsiu per impulsar un creixent interès en la participació en aquestes entitats, clau per a la continuïtat de la festa.

Veiem com, quant a la salvaguarda i transmissió de coneixements, són diversos els agents que tenen el paper de consolidar les estructures i metodologies per tal de poder sumar individus als col·lectius.

Altres accions de salvaguarda. Tant els actors principals, l'Ajuntament de Cullera, com la Junta del Patronat duen a terme, des de fa dècades, accions en pro de la recuperació i salvaguarda de les festes en tots els seus àmbits, a banda de tota la transmissió-educació no formal que els agents/col·lectius abans mencionats desenvolupen en els seus àmbits. A més de l'acció principal, que és la convocatòria anual de celebració de les festes, hi ha una sèrie d'accions que s'han desenvolupat últimament, i que són les següents: ● programa de subvencions a les entitats registrades com a associacions ● incorporació del teixit associatiu local a les festes ● promoció en l'àmbit turístic, amb la declaració de festes d'interès turístic autonòmic (any 2009) ● concurs del cartell anunciador de festes, a escala estatal ● Difusió de la cultura festiva en el

Agentes y metodología de transmisión. Cuando hablamos de las formas de transmisión, tenemos que hablar de los agentes que las llevan a cabo de forma directa, formalizada o de forma indirecta, hacia los miembros de la propia comunidad portadora o hacia la ciudadanía en general. Así, sienten los primeros actores el Ayuntamiento y la Junta del Patronato, son los primeros agentes que tienen la responsabilidad de proporcionar herramientas para fomentar la transmisión. La primera condición, para consolidar la transmisión, de los actores principales, será una básica, pero importante: asegurar la continuidad de las fiestas, en el amplio sentido de la expresión. Dotar del marco necesario para su organización y consolidar las expresiones más arraigadas con los márgenes necesarios para la natural evolución de la cultura festiva. Gracias al grande y fortalecido tejido de individuos y sociedades, entidades, instituciones que conforman la fiesta, los procesos de transmisión se dan de forma organizada y planteada.

Los conocimientos musicales deben la transmisión al papel de las sociedades musicales, las grandes escuelas del arte (Centro Profesional de Música Santa Cecilia y Escuela de Música Mestre Chornet; Escuela de Música y Centro Autorizado Joaquín Olivert Ateneo Musical de Cullera), donde un número muy importante de nuevas generaciones se forman durante los cursos escolares, y al mismo tiempo, se convierten en los portadores de los valores sociales vinculados a formar parte de los grupos, de las bandas, de las sociedades. Este ámbito de las sociedades musicales ya ha sido declarado, y por tanto, reconocido y protegido como Bien de Interés Cultural Inmaterial y también han sido reconocidas a nivel estatal, sienten declaradas Manifestación Representativa del Patrimonio Cultural Inmaterial Español. Por otro lado, y sin dejar el plano musical, tenemos que destacar la importancia de la Escuela de Danzas, Tabal i Dolçaina y de la Colla Pas Pla, como entidades encargadas de la investigación, difusión, socialización y enseñanza de las músicas y bailes/danzas que forman parte de las fiestas y también otros. De esta forma, se han podido recuperar, en las últimas décadas, aquellas danzas rituales que hoy en día se realizan en los séquitos y de aquellas piezas musicales que se incorporan en las danzas, rondas, etc. El hecho de que estos grupos estén formados por personas de diferentes generaciones hace que los esfuerzos realizados tengan una perspectiva de continuidad. En el mismo hilo encontramos a la agrupación SCUDAMM, en la vertiente de cornetas y tambores. También incluir a la Muixeranga de Cullera, como agente de transmisión intergeneracional y la Coral Stella Maris, entidad responsable de la música sacra. Las entidades vinculadas con la liturgia o vinculadas directamente con la organización, son aquellas que tienen que hacer más esfuerzos para consolidar la transmisión. En los últimos años han tenido lugar acciones para incorporar personas más jóvenes, mujeres, que tomen partido en las tareas, en muchas ocasiones más organizativas y no tanto demostrativas, pero esenciales para el correcto desarrollo de las fiestas en general. En estos casos hablamos tanto de la Junta del Patronato, garante de las liturgias y del culto a la Virgen María, junto a Milicia y Corte, como de los grupos de Tauleters, Camareras. En estos casos la transmisión depende de los procesos de incorporación de nuevas personas interesadas o propuestas a los grupos, que puedan lograr responsabilidades e incorporar nuevas formas de coordinación, organización y sobre todo, de difusión de las tareas. Se espera que un marco de valoración y protección, como la declaración BIC, suponga un revulsivo para impulsar un creciente interés en la participación en estas entidades, clave para la continuidad de la fiesta.

Vemos como, en cuanto a la salvaguarda y transmisión de conocimientos, son diversos los agentes que tienen el papel de consolidar las estructuras y metodologías para poder sumar individuos a los colectivos.

Otras acciones de salvaguarda. Tanto los actores principales, el Ayuntamiento de Cullera como la Junta del Patronato, vienen realizando desde hace décadas acciones en pro de la recuperación y salvaguarda de las fiestas en todos sus ámbitos, además de toda la transmisión-educación no formal que los agentes/colectivos antes mencionados desarrollan en sus ámbitos. Además de la acción principal, que es la convocatoria anual de celebración de las fiestas, hay una serie de acciones que se vienen desarrollando últimamente, y que son las siguientes: ● Programa de subvenciones a las entidades registradas como asociaciones ● Incorporación del tejido asociativo local a las fiestas ● Promoción en el ámbito turístico, con la declaración de Fiestas de Interés Turístico Autonómico (año 2009) ● Concurso del cartel anunciador de fiestas, a

llibre de festes, amb participació d'estudis, investigacions, aportacions, etc. de tot el teixit associatiu • celebracions extraordinàries: com el temps extraordinari afegit el 2019, celebrant el centenari de la coronació canònica • finançament i facilitació d'elements materials necessaris per al desenvolupament de les festes, com les noves andes, propietat del poble, fabricades l'any 2022 • concursos de dibuix en l'àmbit escolar • celebració bianual de jocs florals • certamen literari escolar • ampliació de la difusió en els mitjans de comunicació • ampliació de la difusió en els canals de xarxes socials institucionals: a banda d'aquestes accions continuades en el temps, en pro de la salvaguarda d'aquest ritual festiu, s'han donat diverses accions des que, entre la comunitat portadora, va sorgir la idea de la protecció amb una declaració de bé d'interés cultural immaterial, com, per exemple: • la creació d'una comissió de seguiment, que vetla pel correcte desenvolupament de les festes, i, al mateix temps, de les accions en favor de la declaració de la festa com a BIC(I) • participació en congressos, amb la presentació del procés de patrimonialització • exposició pública, en el ple municipal, per a recollir la voluntat de la comunitat portadora i coordinar els treballs necessaris requerits pels procediments administratius • organització i muntatge d'una exposició recopilatòria de les festes amb el suport de les entitats vinculades • organització d'una jornada de formació i debat amb les entitats vinculades, amb comunicacions de professionals vinculats amb la gestió de candidatures BIC • organització de reunions i xarrades per compartir els treballs de la candidatura • documentació gràfica i audiovisual de les festes d'abril de 2022.

Identificació de riscos i diagnòstic. El creixent interès en les pràctiques enteses com a patrimoni immaterial ha fet que detinguem la mirada també en aquelles qüestions que poden ser problemàtiques i que poden convertir-se en riscos durant i al final dels processos de patrimonialització de les expressions comunitàries. Són molts els estudis i les indicacions tant de la institució més coneguda en la seua gestió, la UNESCO, com també de les institucions estatals (IPCE, Institut del Patrimoni Cultural Espanyol), mitjançant el pla nacional de salvaguarda, els quals es detenen a identificar els riscos als quals s'enfronten les pràctiques culturals immaterials. Entre les problemàtiques més importants hi ha la falta de canals i oportunitats de transmissió, la globalització i/o estandardització de les manifestacions culturals i les amenaces per la massificació, vingudes principalment de l'atractiu turístic i mediàtic. Començant a identificar-ne, anem, en primer lloc, que la falta de consens de la comunitat al voltant de la pràctica cultural, en aquest cas, la festa, és un dels riscos més importants que cal tindre sempre en compte. Les festes són un marc social de convivència, i el seu desenvolupament ha de ser, però, un procés amb consens, defensant sempre l'arrelament de les tradicions i les possibilitats d'evolució. El gran risc associat, en aquest cas, als processos festius és la seua mediatització i/o turísticació. Evidentment, dins d'aquesta proposta de declaració BIC(I), es té en compte aquest risc, que es vincula directament amb canvis propulsats per a poder acollir més públic, derivat d'un creixement turístic arran de l'impuls mediàtic del gran públic. El públic objectiu al qual es voldria arribar és un públic cultural, sensible amb les manifestacions més singulars i representatives del paisatge cultural immaterial valencià, sensible amb els progressos en les recuperacions en les tradicions, manifestacions sonores, danses, etc., que es trasllada de localitat en localitat a la recerca de la singularitat, respectant els temps i espais dels portadors, dels protagonistes de les festes, sense intermediacions, fora de l'interés purament visual i experiencial. La declaració BIC(I) donarà visibilitat a la festa dins dels cercles festius i socials que ja han sigut protegits i aquells que cerquen metodologies de treball per recuperar patrimonis immaterials locals. En línia amb aquest possible intervencionisme d'agents externs, també hi ha el risc de la paralizació o fossilització de les pràctiques, a conseqüència de propostes i polítiques conservacionistes, tant per part d'aquests agents externs com dels mateixos protagonistes de la festa, agents actuals de la transmissió i salvaguarda. Les pràctiques immaterials han d'estar vives i permetre, dins dels valors i significats de les tradicions, una evolució natural propiciada pels actors principals i acceptada pel conjunt de la comunitat portadora, depositària dels valors patrimonials. S'ha de tindre present que les manifestacions intangibles han de fugir d'un possible tradicionalisme exagerat, que defensa la congelació de les manifestacions culturals immaterials en

nivel estatal. • Difusión de la cultura festiva en el libro de Fiestas, con participación de estudios, investigaciones, aportaciones, etc. de todo el tejido asociativo. • Celebraciones extraordinarias. Como el tiempo extraordinario añadido al 2019, celebrando el centenario de la Coronación Canónica. • Financiación y facilitación de elementos materiales necesarios para el desarrollo de las fiestas. Como las nuevas andas, propiedad del pueblo realizadas en 2022. • Concursos de dibujo al ámbito escolar • Celebración bianual de Juegos Florales • Certamen Literario Escolar • Ampliación de la difusión a los medios de comunicación • Ampliación de la difusión a los canales de redes sociales institucionales. Además de estas acciones continuadas en el tiempo, en pro de la salvaguarda de este ritual festivo, se han dado varias acciones desde que la idea de la protección con una declaración de Bien de Interés Cultural Inmaterial surgió entre la comunidad portadora, como, por ejemplo: • La creación de una Comisión de seguimiento, que velatorio por el correcto desarrollo de las fiestas y al mismo tiempo de las acciones en favor de la declaración de la fiesta como BIC(I). • Participación en congresos, presentando el proceso de patrimonialización • Exposición pública, al pleno municipal, para recoger la voluntad de la comunidad portadora y coordinar los trabajos necesarios requeridos por los procedimientos administrativos • Organización y montaje de una exposición recopilatoria de las fiestas con el apoyo de las entidades vinculadas • Organización de una jornada de formación y debate con las entidades vinculadas, con comunicaciones de profesionales vinculados con la gestión de candidaturas BIC. • Organización de reuniones y charlas para compartir los trabajos de la candidatura • Documentación gráfica y audiovisual de las fiestas de abril 2022.

Identificación de riesgos y diagnóstico. El creciente interès en las prácticas entendidas como patrimonio inmaterial ha hecho que detengamos la mirada también en aquellas cuestiones que pueden ser problemáticas y que pueden convertirse en riesgos durante y al final de los procesos de patrimonialización de las expresiones comunitarias. Son muchos los estudios y las indicaciones tanto de la institución más conocida en su gestión, la UNESCO, como también desde las instituciones estatales (IPCE, Instituto del Patrimonio Cultural Español) a través del Plan Nacional de Salvaguarda los que se detienen a identificar los riesgos a los cuales se enfrentan las prácticas culturales inmaterialles. Entre las problemáticas más importantes están la falta de canales y oportunidades de transmisión, la globalización y/o estandarización de las manifestaciones culturales y las amenazas por la masificación, venidas principalmente del atractivo turístico y mediático. Empezando a identificar, anotamos, en primer lugar, que la falta de consenso de la comunidad alrededor de la práctica cultural, en este caso, la fiesta, es uno de los riesgos más importantes a tener siempre en cuenta. Las fiestas son un marco social de convivencia, y su desarrollo tiene que ser, un proceso con consenso, siempre defendiendo el arraigo de las tradiciones y las posibilidades de evolución. El gran riesgo asociado, en este caso, asociado a los procesos festivos, es su mediatización y/o turísticación. Evidentemente, dentro de esta propuesta de declaración BIC(I) se tiene a bien de tener en cuenta este riesgo, que se vincula directamente con cambios propulsados para poder acoger a un mayor público derivado de un crecimiento turístico y con el impulso mediático del gran público. El público, objetivo al que se quiere llegar es un público cultural, sensible con las manifestaciones más singulares y representativas del paisaje cultural inmaterial valenciano, sensible con los progresos en las recuperaciones en las tradiciones, manifestaciones sonoras, danzas, etc., que se traslada de localidad en localidad busca de la singularidad, respetando los tiempos y espacios de los portadores, de los protagonistas de las fiestas, sin intermediaciones, fuera del interés puramente visual y experiencial. La declaración BIC(I) dará visibilidad en la fiesta dentro de los círculos festivos y sociales que ya han sido protegidos y aquellos que buscan metodologías de trabajo para recuperar patrimonios inmaterialles locales. En línea con ese posible intervencionismo de agentes externos, también existe el riesgo de la paralización o fosilización de las prácticas debido a propuestas y políticas conservacionistas, tanto por parte de esos agentes externos como de los propios protagonistas de la fiesta, agentes actuales de la transmisión y salvaguarda. Las prácticas inmaterialles tienen que estar vivas, y permitir, dentro de los valores y significados de las tradiciones, una natural evolución propiciada por los actores principales y aceptada por el conjunto de la comunidad portadora, depositaria de los valores patrimoniales. Se debe tener presente que

nom de la tradició. Continuant amb aquesta idea, el perill de fossilització, va agafat de la mà el perill d'homogeneïtzació, principalment pensant en les pràctiques que estan en procés de recuperació. Si, en lloc de realitzar tasques d'investigació i estudi de les variants més locals de les manifestacions festives, es tenen en compte els exemples que es puguin trobar en altres localitats, que hagen treballat altres entitats festives i que poden suposar un model a seguir, es perdrà l'oportunitat de recuperar i vincular els elements singulars amb l'actualitat de la festa, tal com s'entén ara. L'autoria de les manifestacions culturals immaterials també és un dels riscos als quals prestar atenció. Les pràctiques immaterials s'arrisquen a ser indegudament apropiades per agents externs, quan les repliquen i quan no es té en compte la comunitat portadora com als autors/autores legítims, és a dir, quan s'exerceix un paternalisme exterior que tracta de tutoritzar la comunitat portadora. L'afany proteccionista exterior no ha de convertir-se mai en regulació i administració dels règims interns, que són responsabilitat directa de les entitats i institucions portadores de la tradició i dels coneixements. L'organització dels col·lectius ha de ser autogestionada, ja que la dimensió local és la que ofereix la continuïtat dels símbols i significats, interioritzats per tots els seus membres i per la comunitat veïnal de Cullera. Les tasques necessàries de difusió i comunicació dels valors intangibles, tant entre la comunitat portadora, els i les veïnes de Cullera, i amb el públic potencial, poden convertir-se també en un risc que caldria previndre. La resignificació i els nous sentits que una mala o bàsica interpretació de les informacions es puga donar pot desencadenar el trencament amb els sentits i significats originals i locals. En aquest sentit, caldran tasques de contextualització historicoculturals i dels idearis que envolten la gestió del patrimoni cultural immaterial, per tal d'oferir informació comprensible que contribueixca a la difusió dels valors diferenciadors de la pràctica festiva local. Finalment, i no menys important, hi ha el gran risc de trobar-se dificultats i impediments en els processos de transmissió, i, per tant, riscos que afecten a la continuïtat de la festa. La natural evolució i vigència de la festa no ha de perdre's, ja que suposarà l'element clau perquè les noves generacions mantinguin l'interés i l'atracció per la festa, si s'hi veuen representats i representades. A banda, la memòria oral i els valors intangibles, els usos, els significats, s'han de combinar amb els elements materials que es relacionen amb les persones, les pràctiques i les habilitats. Per exemple, de poc serveix conservar partitures antigues de les músiques si no hi ha músics que les interpreten. És cert que les pràctiques festives (i/o lúdiques) tenen menys riscos, ja que són vivencials i més interactives que altres àmbits del PCI. I, per acabar, la bona sintonia entre les entitats festives, els individus i la coordinació amb les institucions locals, en primer terme, i les diferents administracions que contribueixen a dotar del marc de protecció ha de ser fluida i constant.

Objectius, estratègies i accions proposades per la salvaguarda. Una de les primeres accions que s'està treballant, des del mateix moment de l'inici dels treballs per a la presentació de l'expedient de candidatura de declaració de les Festes Majors com a bé d'interés cultural de caràcter immaterial, és la redacció i l'aprovació d'un pla estratègic de salvaguarda, que garantisca la col·laboració, cooperació i coordinació entre tots els agents, els actors i la comunitat portadora. En els textos, que són la base de la gestió del patrimoni immaterial en els àmbits internacional (Convenció UNESCO), estatal (Pla nacional de salvaguarda del patrimoni immaterial) i autonòmic (Ilei), es dona una importància rellevant als plans de salvaguarda, que han d'estar associats a qualsevol procés de patrimonialització. Així, doncs, no podem obviar aquestes propostes que presentarem, i que establiran el marc d'actuació necessari per a la transmissió, divulgació i cura d'aquestes festes. Els objectius bàsics que es pretenen assolir amb la planificació és donar continuïtat a la festa i enfortir el teixit associatiu, fonamental per a la coordinació i l'organització festiva, com també dels processos de recuperació patrimonial que calga dur endavant.

las manifestaciones intangibles tienen que huir de un posible tradicionalismo exagerado, que defiende la congelación de las manifestaciones culturales inmateriales en nombre de la tradición. Siguiendo con esa idea, el peligro de fosilización va de la mano el peligro de homogeneización, principalmente pensante en las prácticas que están en proceso de recuperación. Si en lugar de realizar tareas de investigación y estudio de las variantes más locales de las manifestaciones festivas, se tienen en cuenta los ejemplos que se puedan encontrar en otras localidades, que hayan trabajado otras entidades festivas y que pueden suponer un modelo a seguir, se perderá la oportunidad de recuperar y vincular los elementos singulares con la actualidad de la fiesta, tal y como se entiende ahora. La autoría de las manifestaciones culturales inmateriales también es uno de los riesgos a los cuales prestar atención. Las prácticas inmateriales se arriesgan a ser indebidamente apropiadas por agentes externos, cuando las replican y cuando no se tiene en cuenta en la comunidad portadora como a los autores/autoras legítimos, es decir, cuando se ejerce un paternalismo exterior que trata de tutorizar en la comunidad portadora. El afán proteccionista exterior no tiene que convertirse nunca en regulación y administración de los regímenes internos, que son responsabilidad directa de las entidades e instituciones portadoras de la tradición y de los conocimientos. La organización de los colectivos tiene que ser autogestionada, puesto que la dimensión local es la que ofrece la continuidad de los símbolos y significados, interiorizados por los todos sus miembros y por la comunidad vecinal de Cullera. Las necesarias tareas de difusión y comunicación de los valores intangibles, tanto entre la comunidad portadora, los y las vecinas de Cullera, y con el público potencial, pueden convertirse también en un riesgo a prevenir. La resignificación y los nuevos sentidos que una mala o básica interpretación de las informaciones se pueda dar puede desencadenar la rotura con los sentidos y significados originales y locales. Por eso serán necesarias tareas de contextualización histórico-cultural y de los idearios que rodean a la gestión del patrimonio cultural inmaterial, para ofrecer información comprensible que contribuyan a la difusión de los valores diferenciadores de la práctica festiva local. Finalmente, y no menos importante, está el gran riesgo de encontrarse dificultados e impedimentos en los procesos de transmisión y por tanto, riesgos que afectan a la continuidad de la fiesta. La natural evolución y vigencia de la fiesta no tiene que perderse, puesto que supondrá el elemento clave para que nuevas generaciones mantengan el interés y la atracción en ella, si con ella se ven representados y representadas. A parte, la memoria oral y los valores intangibles, los usos, los significados se tienen que combinar con los elementos materiales que se relacionan con las personas, las prácticas y las habilidades. Por ejemplo, de poco sirve conservar partituras antiguas de las músicas si no existen músicos/músicas que las interpreten. Es cierto que las prácticas festivas (y/o lúdicas) tienen menos riesgos, puesto que son vivenciales y más interactivas que otros ámbitos del PCI. Y para acabar, la buena sintonía entre las entidades festivas, los individuos y la coordinación con las instituciones locales, en primer término, y las diferentes administraciones que contribuyen a dotar del marco de protección tiene que ser fluida y constante.

Objetivos, estrategias y acciones propuestas por la salvaguardia. Una de las primeras acciones que se está trabajando, desde el mismo momento del inicio de los trabajos para la presentación del expediente de candidatura de declaración de las Fiestas Mayores como Bien de Interés Cultural de carácter inmaterial, es la redacción y aprobación de un plan estratégico de salvaguarda, que garantice la colaboración, cooperación y coordinación entre todos los agentes, actores y comunidad portadora. En los textos, que son la base de la gestión del patrimonio inmaterial a nivel internacional (Convención UNESCO) como nivel estatal (Plan Nacional de Salvaguardia del Patrimonio Inmaterial) y a nivel autonómico (Ley), se da relevante importancia en los planes de salvaguardia que tienen que estar asociados a cualquier proceso de patrimonialización. Siendo así no podemos obviar estas propuestas que presentaremos, y que establecerán el marco de actuación necesario para la transmisión, divulgación y cura de estas fiestas. Los objetivos básicos que se pretenden lograr con la planificación es dar continuidad en la fiesta y fortalecer el tejido asociativo, fundamental para la coordinación y organización festiva, como también de los procesos de recuperación patrimonial que haya que llevar adelante.

Per això, entre d'altres que es continuen estudiant, presentem ací algunes de les estratègies i accions que es pretenen dur endavant.

- Creació (a més de la comissió de seguiment ja organitzada) d'una comissió tècnica, amb membres proposats per les entitats, amb habilitats, competències i formació per a dur endavant projectes de recuperació, assessorament, etc., que es coordinen amb l'Ajuntament com a principal organitzador de les festes.

- Projecte de recuperació i potenciació de la tauleta com a element singular, tant d'important significació, com de rellevància plàstica.

- Activació i revitalització de les entitats i les seues directives, ampliant les interaccions i relacions entre la comunitat portadora i els/les responsables de les entitats.

- Assessorament i acompanyament a aquelles entitats que necessiten formalitzar la seua estructura a nivell associatiu.

- Promoció de projectes expositius que promoguen la difusió dels àmbits festius en els espais museístics municipals, amb opció d'itinerància entre les xarxes existents.

- Propostes de finançament per a les entitats formalitzades que justifiquen despeses associades a projectes d'investigació, recuperació i difusió de la festa.

- Projecte de memòria oral intergeneracional, però enfocat a evitar la pèrdua de les veus que atresoren les experiències més importants de les generacions més adultes.

- Creació d'un arxiu de la festa, amb contingut documental aportat per les entitats, per a ampliar el quòrum d'informació sobre el fet festiu, organitzatiu, etc.

- Projecte de recerca documental en arxius, biblioteques, hemeroteques, etc.

- Projecte de recerca de premsa històrica.

- Projecte de recerca de documents gràfics i audiovisuals.

- Projecte de digitalització d'aquella documentació sensible per motius de conservació i accés.

- Promoció dels estudis locals sobre la festa, en tots els àmbits (antropològics, històrics, socials).

- Recuperació d'elements materials, de cultura material festiva.

- Recuperació i consolidació d'elements i figures dels seguicis festius.

- Coordinació i col·laboració per a recuperar les últimes documentacions, gravacions, enregistraments de les danses rituals, que completen la documentació ara existent.

- Promoció en la recuperació local de patrimonis associats/vinculats (toques de campanes, etc.). A banda d'aquesta relació de propostes concretes, els responsables de la festa tractaran d'impulsar la socialització, interacció i col·laboració de totes i cadascuna de les entitats i dels individuals que organitzen i formen part de la festa, proporcionant espais i temps per a la convivència, i generant les sinèrgies de treball i emocionals necessàries per a garantir la continuïtat de les festes.

8. *Valoració i justificació de la declaració.* Tal com anota la Comissió de Llegat Històric del Consell Valencià de Cultura (2020), podríem establir, com a primer criteri, la relació existent amb altres elements ja declarats BIC(I) per a trobar referències que suporten els valors, elements i processos fins ara descrits de la festa de Cullera. Vivim, ara, en un context que s'ha arribat a descriure com d'hiperinflació patrimonial (Santamarina, 2017), atesa l'explosió de les declaracions i proteccions d'expressions culturals immaterials. Tot just per això, ha calgut un procés d'interpretació i anàlisi, amb l'objectiu de trobar les singularitats més concretes i representatives del poble de Cullera en les seues festes. Uns fets que, dins d'aquest context, pugen ser valorats en relació amb el territori, amb la localització i les condicions espacials que els fan especialment interessants. Un fet com la Baixà no es pot donar en cap altre lloc, de la manera en què es realitza, per la realitat mateixa de l'espai per on es desenvolupa, per exemple.

Però volem argumentar detalladament els raonaments que hem trobat adients per a interpretar que aquesta festa pot ser declarada bé d'interès cultural. En primer lloc, hem de subratllar una de les seues principals característiques, ja que el fenomen social que hi ha darrere de la festa és d'una rellevància important. El teixit associatiu, que congrega bona part de la població, respon a les vinculacions associatives i

Por eso, entre otros que se continúan estudiando, presentamos aquí algunas de las estrategias y acciones que se pretenden llevar adelante.

- Creación (además de la comisión de seguimiento ya organizada) de una comisión técnica, con miembros propuestos por las entidades, con habilidades, competencias y formación para llevar adelante proyectos de recuperación, asesoramiento, etc. que se coordinen con el Ayuntamiento como principal organizador de las fiestas.

- Proyecto de recuperación y potenciación de la *Tauleta* como elemento singular, tanto de importante significancia, como de relevancia plástica.

- Activación y revitalización de las entidades y sus directivas, ampliando las interacciones y relaciones entre la comunidad portadora y los/las responsables de las entidades.

- Asesoramiento y acompañamiento a aquellas entidades que necesitan formalizar su estructura a nivel asociativo.

- Promoción de proyectos expositivos que promuevan la difusión de los ámbitos festivos en los espacios museísticos municipales, con opción de itinerancia entre las redes existentes

- Propuestas de financiación para las entidades formalizadas que justifican gastos asociados a proyectos de investigación, recuperación y difusión de la fiesta.

- Proyecto de memoria oral intergeneracional, pero enfocado a evitar la pérdida de las voces que atesoran las experiencias más importantes de las generaciones más adultas.

- Creación de un Archivo de la Fiesta, con contenido documental aportado por las entidades, para ampliar el quórum de información sobre el hecho festivo, organizativo, etc.

- Proyecto de investigación documental a archivos, bibliotecas, hemerotecas, etc.

- Proyecto de investigación de prensa histórica

- Proyecto de investigación de documentos gráficos y audiovisuales

- Proyecto de digitalización de aquella documentación sensible por motivos de conservación y acceso.

- Promoción de los estudios locales entorno a la fiesta, en todos sus ámbitos (antropológicos, históricos, sociales)

- Recuperación de elementos materiales, de cultura material festiva

- Recuperación y consolidación de elementos y figuras de los séquitos festivos

- Coordinación y colaboración para recuperar las últimas documentaciones, grabaciones, grabaciones de las danzas rituales, que complementan a la documentación ahora existente.

- Promoción en la recuperación local de patrimonios asociados/vinculados (toques de campanas, etc.) Además de esta relación de propuestas concretas, los responsables de la fiesta tratarán de impulsar la socialización, interacción y colaboración de todas y cada una de las entidades e individuales que organizan y forman parte de la fiesta, proporcionando espacios y tiempos para la convivencia, generando las sinèrgias de trabajo y emocionales necesarias para garantizar la continuidad de las fiestas.

8. *Valoración y justificació de la declaració.* Tal como anota la Comisión de Legado Histórico del Consell Valencià de Cultura (2020), podríamos establecer como primer criterio la relación existente con otros elementos ya declarados BIC(I) para encontrar referencias que soportan los valores, elementos y procesos hasta ahora descritos de la fiesta de Cullera. Vivimos, ahora, en un contexto que se ha llegado a describir como de hiperinflación patrimonial (Santamarina, 2017), debido a la explosión de las declaraciones y protecciones de expresiones culturales inmateriales. Apenas por eso, ha sido necesario un proceso de interpretación y análisis, con el objetivo de encontrar las singularidades más concretes y representativas del pueblo de Cullera a sus fiestas. Hechos, que, dentro de este contexto, puedan ser valoradas en relación con el territorio, con la localización y las condiciones espaciales que las hacen especialmente interesantes. Un hecho como la Bajada, no se puede dar en otro lugar, de la forma en que se realiza por la propia realidad del espacio por donde se desarrolla, por ejemplo.

Pero, queremos argumentar en detalle los razonamientos que hemos encontrado adecuados para interpretar que esta fiesta puede ser declarada Bien de Interés Cultural. En primer lugar, tenemos que resaltar una de sus fuertes características, puesto que el fenómeno social que hay detrás es de importante relevancia. El tejido asociativo, que congrega a buena parte de la población, responde a las vinculaciones asociativas

culturals esteses per tot el territori valencià, estudiat en els últims anys, i que es pot ampliar a l'estudi publicat per la Generalitat Valenciana, *La participació cultural a la Comunitat Valenciana. Enquesta 2017*, que van elaborar Antonio Arió i Ramón Llopis. En segon lloc, cal destacar també el fet que aquest ritual festiu és un cas de patrimoni recuperat. Som coneixedors que el patrimoni immaterial pot patir pèrdues, intermitències temporals o desaparicions totals i/o parcials. En el cas de Cullera, molts dels elements festius, principalment els no litúrgics, han patit aquestes intermitències, amb la consegüent pèrdua en cada edició de les festes no realitzades. En les passades dècades, ha sigut el teixit associatiu qui ha pres les iniciatives per a recuperar i revitalitzar les manifestacions més arrelades a les festes, la qual cosa exemplifica com la societat és capaç de generar un discurs social per a revalorar els vestigis que romanen del passat (Revert, 2002). Les festes de Cullera són una herència que els i les ciutadanes no estan en condicions de prescindir i volen conservar i utilitzar (Revert, 2002) i és per això que s'han fet tots els esforços necessaris per a aconseguir que l'organització siga excel·lent, amb l'objectiu de mantindre-la i desenvolupar-la dignament. Aquesta organització tan coordinada fa que les entitats i els seus membres puguin ser considerats i considerades els millors garants del patrimoni, els portadors i les portadores dels coneixements més arrelats a les emocions locals, que remetent a les biografies individuals i col·lectives, al «jo» i al «nosaltres».

Les Festes en Honor de la Mare de Déu del Castell de Cullera són un element patrimonial transversal per a tota la població, ja que estan totalment interioritzades com a pròpies i singulars, formen part de la identitat individual i col·lectiva que mencionàvem adés, i estan interconnectades amb els àmbits de la vida diària comuna del poble. La celebració de les diverses manifestacions festives no respon a cap posada en escena, ni simulacions, sinó que estan interioritzades, assumides per la comunitat portadora, per mitjà de complexos aprenentatges, transmissions i experiències que s'han donat al llarg del temps. Evidentment, i encara que les festes de Cullera formen part de les biografies individuals, no estem davant d'un patrimoni dels individus, sinó que està compartit per tota la comunitat portadora. Les festes són l'adhesiu que unifica en un sentir els veïns i veïnes de Cullera, i així és com es veu reforçada la tan necessitada identitat col·lectiva. Hem descrit també els processos que es realitzen amb el fi de generar canals de transmissió, i així ho tornem a reforçar, defensant que les festes de Cullera estan transmises de generació en generació, fins i tot, generalment, des de la infància, ja que els més menuts i menudes són receptors d'aprenentatges i habilitats que els donaran les competències necessàries per a formar part dels col·lectius i saber sincronitzar-se hàbilment, però també emocionalment amb la comunitat portadora. Són aquests processos de transmissió els que legitimen el patrimoni i els que donen espai a aplicar les pautes d'organització assumides i recreades, dotant-les dels significats necessaris, sense ser fossilitzades. La realitat de les festes de Cullera és una construcció, per tant, social, compartida i que forma part de la memòria col·lectiva, ja que remet a esdeveniments i emocions fonamentals de la vida comunitària, públicament consensuades. Els elements materials són també part d'aquesta història construïda comunitàriament. En aquests descansen els significats i la informació de què depenen les vivències, testimonis i documents dels sentiments de la societat. Al llarg dels paràgrafs anteriors hem vist com han evolucionat aquestes festes i els seus principals actes. I aquest és un bon argument per a defensar el present i futur de la festa, ja que, com que està viva i és dinàmica, evoluciona al ritme que evoluciona la societat, la comunitat portadora. Les pràctiques, que han patit canvis continus, han de continuar fent-se, sempre que siguen acceptats pels seus membres com a vàlids, evitant, així, les pèrdues de simbologies i significats. Aquesta serà una de les raons de la supervivència en el futur, l'autoregulació, l'adaptació i la contextualització als temps presents.

Les festes de Cullera es donen en un marc espacial molt concret i en el moment de l'any determinat, recreat cíclicament. Just per això són singulars i simbòliques, ja que estan associades a l'inici de la primavera en un escenari divers, però concret, com és Cullera, la seua muntanya, la mar, el riu, la vila i els diferents barris. També els recorreguts dels diferents seguicis i esdeveniments formen el marc espacial que els dota

y culturales tendidos por todo el territorio valenciano, estudiado en los últimos años, y que se puede ampliar en el estudio publicado por la Generalitat Valenciana, «La participación cultural en la Comunidad Valenciana. Encuesta 2017» que realizaron Antonio Arió y Ramón Llopis. En segundo lugar, resaltar también el hecho de que este ritual festivo es un caso de patrimonio recuperado. Somos conocedores de que el patrimonio inmaterial puede sufrir pérdidas, intermitencias temporales o desapariciones totales y/o parciales. En el caso de Cullera, muchos de los elementos festivos, principalmente los no litúrgicos, han sufrido estas intermitencias, con la consecuente pérdida en cada edición de las fiestas no realizadas. En las pasadas décadas, ha sido el tejido asociativo quien ha tomado las iniciativas para recuperar, revitalizar aquellas manifestaciones más arraigadas en las fiestas, siente uno de los ejemplos de cómo la sociedad, es capaz de generar un discurso social para revalorizar los vestigios que permanecen del pasado (Revert, 2002). Las fiestas de Cullera son una herencia que los y las ciudadanas no están en condiciones de prescindir y quieren conservar y utilizar (Revert, 2002) y es por eso que se han hecho todos los esfuerzos necesarios para conseguir que la organización sea excelente, con el objetivo de mantenerla y desarrollarla dignamente. Esta organización tan coordinada, hace que las entidades y sus miembros puedan ser considerados y consideradas los mejores garantes del patrimonio, los portadores y las portadoras de los conocimientos más arraigados a las emociones locales, que nos remiten a las biografías individuales y colectivas, al «yo» y al «nosotros».

Las fiestas en honor a la Virgen María del Castell de Cullera son un elemento patrimonial transversal para toda la población, puesto que están totalmente interiorizadas como propias y singulares, forman parte de la identidad individual y colectiva que mencionábamos hace poco, y están interconectadas con los ámbitos de la vida diaria común del pueblo. La realización de las varias manifestaciones festivas no responde a ninguna puesta en escena, ni simulaciones, sino que están interiorizadas, asumidas por la comunidad portadora, a través de complejos aprendizajes, transmisiones y experiencias que se han dado a lo largo del tiempo. Evidentemente, y aunque las fiestas de Cullera forman parte de las biografías individuales, no estamos frente a un patrimonio de los individuos, sino que está compartido por toda la comunidad portadora. Las fiestas son la pegatina que unifica en un sentir a los vecinos y vecinas de Cullera, y así se ve reforzada la tan necesitada identidad colectiva. Hemos venido describiendo también los procesos que se realizan con el fin de generar canales de transmisión, y así lo volvemos a reforzar, defendiendo que las fiestas de Cullera están transmitidas de generación en generación, incluso, generalmente, desde la infancia, siente los y las más pequeñas receptoras de aprendizajes y habilidades que les darán las competencias necesarias para formar parte de los colectivos y saber sincronizarse hábilmente, pero también emocionalmente con la comunidad portadora. Son esos procesos de transmisión los que legitiman el patrimonio y los que dan espacio a aplicar las pautas de organización asumidas y recreadas, dotándolas de los significados necesarios, sin ser fossilizadas. La realidad de las fiestas de Cullera es una construcción, por lo tanto, social, compartida y forma parte de la memoria colectiva, puesto que remiten a acontecimientos y emociones fundamentales de la vida comunitaria, públicamente consensuadas. Los elementos materiales son también parte de esta historia construida comunitariamente. En ellos descansan los significados y la información de los que dependen las vivencias, siendo testigos y documentos de los sentimientos de la sociedad. A lo largo de los párrafos anteriores hemos visto cómo han evolucionado estas fiestas y sus actos principales. Y este es un buen argumento, para defender el presente y futuro de la fiesta, puesto que, al estar viva y ser dinámica evoluciona al ritmo que evoluciona la sociedad, la comunidad portadora. Las prácticas, que han sufrido cambios continuos, tienen que seguir haciéndolos, siempre que sean aceptados por sus miembros como válidos, evitando las pérdidas de simbologías y significados. Esta será una de las razones de la supervivencia en el futuro, la autorregulación, la adaptación y la contextualización a los tiempos presentes.

Las fiestas de Cullera se dan en un marco espacial muy concreto y en el momento del año determinado, recreado cíclicamente. Justo por eso son singulares y simbólicas, puesto que están asociadas al inicio de la primavera en un escenario diverso pero concreto, como es Cullera, su montaña, el mar, el río, la Vila y los diferentes barrios. También los recorridos de los diferentes séquitos y acontecimientos forman el

de significat. No hi ha alternativa espacial per al desenvolupament dels esdeveniments clau d'aquestes festes. Sense l'existència del santuari al castell, les revoltes i el mercat no tindria significat el seguici i la presència d'elements com la tauleta. Sense l'existència del riu i la mar, no tindria sentit el patronatge que el poble mariner sent per la Mare de Déu, i per això perdria la significació el trasllat de la imatge en seguici al port i a la platja. És a dir, els espais, els recorreguts són un codi per a la població de Cullera, que interpreta el missatge vinculat a la celebració, els evoca les emocions. Just per això es diu que el patrimoni immaterial no admet còpia, no pot ser reproduït en altres condicions espacials ni temporals, i els significats no poden ser els mateixos, és a dir, perdria la seua especificitat, el seu valor simbòlic, i es convertiria una mera representació o espectacle.

I com es dona en un espai i temps concret, i no pot reproduir-se fora d'aquest marc, diem que les festes de Cullera estan ritualitzades, ja que responen a unes formes ben protocol·litzades, seguint un patró establert, que admet transformacions (que, com hem argumentat, sempre han de ser acceptades per la comunitat, i, per tant, no canvien els significats). Tot aquest seguit de funcions, processos, elements que tenen el seu moment dins dels seguicis, actes, esdeveniments, conformen un ritual que les persones esperen, com a símbol d'unió i pas del temps comunitari, i que respon a les sensacions i emocions que s'esperen recrear any rere any.

Aquestes sensacions i emocions derivades conformen un paradís sensorial, una experiència vivencial que queda en suspens quan el temps festiu acaba i es comença a esperar el cicle següent. Les robes, els elements, les eines, les imatges, etc. cobren sentit quan s'hi suma allò que és intangible, formant part del ritual esperat. Els sentits es veuen estimulats i s'activen per aquelles formes, olors, sabors, etc. associats als dies festius i fan que les persones experimenten a través del seu cos allò que s'ha posat en pràctica durant els rituals. Com hem assenyalat abans, aquest patrimoni és vulnerable, i, havent reconegut els perills que comporta, estem assumint també la necessitat d'un marc protector com és el de ser declarat com a bé d'interès cultural.

Per a concloure, és important destacar que la importància d'aquest reconeixement de BIC(I) respon a la realitat que els valors d'una expressió festiva comunitària resideixen en aquesta, però també en els ulls i sentits de qui la percep i l'aprecia (Furió, 2017). Els valors que conformen la senya d'identitat de cullerans i culleranes determinen l'interès públic per salvaguardar les seues festes (Jerez, 2017), sent reconegudes amb un valor afegit, una mirada sensible que li aporta una reivindicació a través d'un procés de patrimonialització com és aquest.

La mobilització social i participació de la comunitat portadora en els processos festius i també en els treballs realitzats perquè la Festa de la Mare de Déu del Castell siga reconeguda com a BIC, demostra, una vegada més, la importància del patrimoni per a vertebrar la identitat del poble, de treballar per a ells mateixos i per als altres (Santamarina, 2017), amb l'objectiu de fomentar els nexos comunitaris i atorgar a les mateixes expressions culturals el valor necessari. Un valor a vegades afegit que és vist i concebut des de la mateixa comunitat portadora, i també des de l'exterior, i que, sense dubte, augmenta l'interès i no és més que la mirada necessària per a fer valdre allò que dona sentit a la vida en comunitat, allò que dona sentit a la convivència.

marco espacial que los dota de significado. No hay alternativa espacial para el desarrollo de los acontecimientos clave de estas fiestas. Sin la existencia del santuario en el Castell, las revueltas y el Mercado no tendría significado el séquito y la presencia de elementos como la Tableta. Sin la existencia del río y el mar, no tendría sentido el patronazgo que el pueblo marinero siente hacia la Virgen María, y por eso perdería la significancia el traslado de la imagen en séquito al puerto y en la playa. Es decir, los espacios, los recorridos son un código para la población de Cullera, que interpreta el mensaje vinculado a la celebración, los evoca las emociones. Justo por eso se llama que el patrimonio inmaterial no admite copia, no puede ser reproducido en otras condiciones espaciales ni temporales, y los significados no pueden ser los mismos, es decir, perdería su especificidad, su valor simbólico, siente solo una representación o espectáculo.

Y como se da en un espacio y tiempo concreto, y no puede ser reproducido fuera de ese marco, decimos que las fiestas de Cullera están ritualizadas, puesto que responden a unas formas muy protocolizadas, siguiendo un patrón establecido, que admite transformaciones (como venimos argumentando, que siempre tienen que ser aceptadas por la comunidad y por tanto no cambian los significados). Toda esa serie de funciones, procesos, elementos que tienen su momento dentro de los séquitos, actos, acontecimientos, conforman un ritual que las personas esperan, como símbolo de unión y del tiempo comunitario, y que responde a las sensaciones y emociones que se esperan recrear año tras año.

Estas sensaciones y emociones derivadas conforman un paraíso sensorial, una experiencia vivencial que queda en suspenso cuando el tiempo festivo acaba y se empieza a esperar el siguiente ciclo. Las ropas, elementos, herramientas, imágenes, etc. cobran sentido cuando aquello intangible se suma a ellos, formando parte del ritual esperado. Los sentidos se ven estimulados y se activan por aquellas formas, olores, sabores, etc. asociados a los días festivos y hacen a las personas experimentar a través de su cuerpo aquello metido en práctica durante los rituales. Como hemos anotado antes, este patrimonio es vulnerable, y habiendo reconocido los peligros que computa, estamos asumido también la necesidad de un marco protector como es el de ser declarado como Bien de Interés Cultural.

Para concluir, es importante resaltar, que la importancia de este reconocimiento de BIC(I) responde a la realidad de que los valores de una expresión festiva comunitaria residen en ella misma, pero también en los ojos y sentidos de quienes la percibe y lo aprecia (Furió, 2017). Los valores que conforman la señal de identidad de *cullerans i culleranes* determinan el interés público al salvaguardar sus fiestas (Jerez, 2017), siendo reconocidas con ese valor añadido, esa mirada sensible que le aporta ser metida en valor a través de un proceso de patrimonialización como es este.

La movilización social y participación de la comunidad portadora en los procesos festivos y también en los trabajos realizados para que la Fiesta de la Virgen María del Castell sea reconocida como BIC, demuestra una vez más la importancia del patrimonio para vertebrar la identidad del pueblo, de trabajar para ellos misma y para los otros (Santamarina, 2017) con el objetivo de fomentar los nexos comunitarios y otorgar a las propias expresiones culturales el valor necesario. Un valor en ocasiones añadido, que es visto y concebido desde la propia comunidad portadora y también visto desde el exterior, que, sin duda aumenta el interés y no es más que la mirada necesaria para hacer valer aquello que da sentido a la vida en comunidad, aquello que da sentido a la convivencia.